

REVISTA MUZEELOR SI MONUMENTELOR

7 • 1980

muzeu

Muzee

7-1980

Revista muzeelor și monumentelor

apar 12 numere pe an :

10 — MUZEE (nr. 1-10)

2 — MONUMENTE ISTORICE
ȘI DE ARTĂ (nr.1-2)

Redactor șef: dr. LUCIAN ROȘU

COLEGIUL DE REDACȚIE

dr. Lucian ROȘU, redactor șef, Gavrilă SARAFOLEAN, redactor șef adjunct, Mircea DEAC, Ion GRIGORESCU, Elisabeta RUȘINARU

REDACTORI :

Ion GRIGORESCU, Maria IGNAT, Anghel PAVEL, Elisabeta RUȘINARU, Decebal ȚOCA,

secretar de redacție—Paul Cornel CHITIC

Prezentarea grafică și tehnică :
Corneliu MOLDOVEANU

Corectura asigurată de serviciul de corectură al I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor)

COPERTA I : Drobeta-Turnu Severin — clădirea muzeului Regiunii Porților de Fier

COPERTA IV : Alba Iulia — Monumentul închinat lui Horea, Cloșca și Crișan

Redacția : Calea Victoriei nr. 174, cod 71101, sector 1, București, telefon 504868
Administrația : Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor, Piața Scînteii nr. 1, cod 71554, sect. 1, București, telefon 17 60 10, interior 1277

Abonamentele se fac la administrație — prin poștă sau virament, I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor), cont 64 51 301 52 B.N.R.S.R. Filiala sector 1, București și la oficiile poștale sau difuzorii de presă. Costul unui abonament (10 numere „Muzee” și 2 numere „Monumente istorice și de artă”), lei 210 anual
Pour l'étranger : ILEXIM — Departamentul export-import presă P.O. Box 136—137, telex 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3

Taxele poștale achitate conform aprobării D.G.P.T.C. Nr. 137/7475/1979

ÎNTEPRINDEREA POLIGRAFICĂ
„INFORMAȚIA” BUCUREȘTI c. 2513

*Sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România,
în Capitală s-au desfășurat,
între 10-17 august, lucrările Forumului mondial al istoricilor*

MESAJUL ADRESAT DE PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU

participanților la cel de-al XV-lea Congres Internațional
de Științe Istorice de la București

Doamnelor și domnilor,

Stimați tovarăși,

Îmi face plăcere ca, la deschiderea celui de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice, care își începe astăzi lucrările în București — capitala României socialiste, să vă adresez dumneavoastră, participanților la această prestigioasă reuniune internațională, un salut călduros și cele mai bune urări.

Țara noastră este bucuroasă să găzduiască această importantă manifestare științifică internațională care își propune să dezbată și să aducă noi contribuții la aprofundarea cunoașterii istorice, la elucidarea unor probleme deosebit de importante privitoare la evoluția umanității, la dezvoltarea și influențarea reciprocă a diferitelor civilizații ce s-au succedat de-a lungul secolelor, la procesul complex al formării popoarelor și națiunilor, al constituirii și afirmării statelor naționale. Apreciem ca deosebit de important faptul că, pe ordinea de zi a Congresului dumneavoastră se află, de asemenea, dezbaterile unor aspecte ale dezvoltării istorice contemporane, a proceselor și tendințelor actuale ale evoluției societății omenești, a problemelor majore ale păcii și progresului în epoca noastră. Prin toată această vastă problemă, Congresul dumneavoastră este merit să se înscrie ca un eveniment de seamă în viața științifică internațională, în dezvoltarea științelor istorice, și, totodată, ca o contribuție pozitivă la mai buna cunoaștere și apropiere dintre popoare, la întărirea încrederii și colaborării internaționale, la cauza generală a înțelegerii, destinderii și păcii în întreaga lume.

În actualele condiții internaționale, care sînt deosebit de complexe, cea mai înaltă îndatorire și răspundere a istoricilor este ca, studiind dezvoltarea societății, evenimentele istorice, să desprindă din uriașa comoară de experiență acumulată de-a lungul mileniilor și să îmbogățească activitatea prezentă și viitoare cu învățăminte și concluzii pentru mersul înainte al popoarelor pe calea civilizației, pentru pacea și progresul întregii umanități.

Această misiune nobilă a istoriei se cere cu atît mai puternic accentuată astăzi, cînd — după cum se știe — evoluția contemporană este marcată de un șir de probleme grave și profunde, de fenomene și manifestări care creează pericole tot mai mari la adresa păcii și independenței popoarelor, a civilizației întregii omeniri. În aceste împrejurări se impune mai mult ca oricînd unirea și conlucrarea tot mai strînsă a popoarelor, a forțelor înaintate de pretutindeni pentru a opri această evoluție periculoasă a evenimentelor, pentru a pune capăt încordării și tensiunii din viața internațională și a asigura reluarea și continuarea politicii de destindere, colaborare și pace, de deplină egalitate și respect al independenței și suveranității popoarelor.

În viața internațională a avut loc, în prima parte a acestui an, o încordare deosebit de puternică, iar în prezent, ca urmare a acțiunii hotărîte a popoarelor, a opiniei publice mondiale, care nu s-au lăsat antrenate în măsuri extreme și au refuzat să facă jocul politicii de forță și de amenințare cu forța, asistăm la o oarecare diminuare a încordării din viața internațională. Totuși, în fapt, problemele care au generat această încordare există, n-au fost soluționate. Pe diferite meridiane ale lumii se mențin încă stări de conflicte și tensiune, manifestări ale politicii de forță, cursa înarmărilor cunoaște proporții uriașe, împovărînd tot mai greu popoarele și sporind pericolul unor noi războaie nimicitoare. În fața acestor realități este necesar să se facă totul pentru a se asigura soluționarea pe cale pașnică a tuturor acestor mari și grave probleme care confruntă omenirea, pornindu-se de la respectul independenței și suveranității fiecărei națiuni, de la necesitatea instaurării unor relații cu adevărat noi, de deplină egalitate, de încredere și largă colaborare între națiuni.

Se impune în mod deosebit să se acționeze cu toată hotărîrea pentru instaurarea unui climat de pace și securitate pe continentul european, de unde au pornit în secolul nostru două războaie nimicitoare și unde se află în prezent cea mai mare concentrare de arme, inclusiv atomice. În acest sens este necesar să se facă totul pentru buna pregătire și desfășurare a reuniunii de la Madrid încît aceasta să corespundă așteptărilor popoarelor, să dea un nou și puternic impuls dezvoltării largi și neîngrădite a colaborării statelor europene și, în mod deosebit, să pună pe primul plan convocarea unei conferințe consacrate dezarmării și dezangajării militare pe continent. În general, pornind de la realitatea că în lumea de azi cursa înarmărilor cunoaște proporții fără precedent, că anul acesta se cheltuiește pentru înarmări uriașă sumă de 500 de miliarde de dolari, trebuie făcut totul pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru oprirea amplasării de noi rachete și arme de distrugere în masă, pentru trecerea la măsuri practice, concrete de dezarmare, îndeosebi de dezarmare nucleară, pentru alocarea uriașelor fonduri absorbite de înarmări în scopul asigurării progresului economic și social al popoarelor rămase în urmă, al dezvoltării civilizației umane. Este necesar, de asemenea, să se acționeze cu mai multă hotărîre pentru lichidarea stării de subdezvoltare în care se mai află o mare parte a omenirii, a marilor decalaje care despart țările sărace de țările bogate. În acest sens trebuie să se acorde o mare importanță apropiatei sesiuni a O.N.U., consacrată noii ordini economice internaționale.

Viața, realitățile lumii de azi demonstrează că soluționarea justă și durabilă a tuturor acestor mari probleme este de neconceput fără participarea activă, în condiții de deplină egalitate, a tuturor statelor, fie ele mari, mijlocii sau mici, fără deosebire de orînduire socială. Istoria poate aduce, desigur și ea o contribuție importantă la stimularea eforturilor și a conlucrării popoarelor pentru rezolvarea acestor mari probleme ale epocii noastre. Relevînd învățămintele trecutului — atît factorii care au favorizat progresul și civilizația cît și cauzele care au dus la perioade de regres, la războaie și

suferințe — istoria poate mobiliza larg conștiințele oamenilor de pretutindeni, popoarele din întreaga lume pentru a spune un NU hotărât războiului, politicii de înarmări, de forță și de amenințare cu forța, pentru a se asigura soluționarea exclusiv pe cale pașnică, prin tratative, a problemelor litigioase evitându-se conflictele și înfruntările militare, pentru apărarea celui mai fundamental drept al oamenilor, al națiunilor: **dreptul la viață, la pace, la existența liberă și independentă.**

România participă activ la întreaga viață internațională, la eforturile pentru destindere și securitate, pentru întărirea încrederii și colaborării între națiuni. În acest spirit țara noastră acționează larg pentru dezvoltarea relațiilor sale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pentru promovarea largă în viața internațională a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța în raporturile dintre state.

În cadrul întregii politici a statului nostru socialist, acționăm ca cercetarea istorică națională să servească neabătut cauza înțelegerii și buneii vecinătăți, a prieteniei și colaborării popoarelor, a păcii și securității internaționale. În acest sens, pornim de la necesitatea de a pune cît mai deplin în lumină procesele obiective, deosebit de complexe, care au avut loc în această parte a Europei și care au dus la formarea și dezvoltarea poporului nostru, ca și a popoarelor vecine, au determinat conviețuirea, influențarea reciprocă și întrajutorarea lor de-a lungul veacurilor.

Anul acesta sărbătorim împlinirea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent — prilej de a adînci și mai mult cunoașterea trecutului istoric, a caracteristicilor definitorii ale procesului de formare a poporului român, a condițiilor materiale, sociale și spirituale specifice care i-au creat o fizionomie proprie și au determinat întreaga sa evoluție ulterioară. Strămoșii noștri, dacia, împreună cu romanii au dat naștere poporului român, au creat aici un stat puternic și au dus lupte grele pentru dezvoltarea de sine stătătoare. În același timp, ei au conlucrat activ cu popoarele vecine, cu celelalte mari civilizații ale antichității, pentru a înainta pe calea progresului. Cercetarea noastră acționează pentru a pune cît mai puternic în evidență această realitate istorică, arătînd, cu argumentele și dovezile materiale ale trecutului, că însăși existența națiunilor noastre de azi este, pînă la urmă, rezultatul faptului că înaintașii au știut să găsească calea de a se sprijini și colabora strîns, atît la bine cît și în momente grele. Apreciem că, acționînd în felul acesta, cercetarea istorică servește pe deplin politica statului nostru socialist, de colaborare și bună vecinătate, de întărire a încrederii și înțelegerii între națiuni.

Trăim o epocă de profunde prefaceri revoluționare, naționale și sociale, de schimbări adînci în raportul mondial de forțe, o epocă în care popoarele lumii își afirmă cu tot mai multă hotărîre voința de a trăi libere, deplin stăpîne pe destinele lor, de a conlucra fructuos într-un climat de pace și securitate.

Avem deplină încredere că, acționînd unite, popoarele, forțele înaintate ale umanității pot asigura pacea și securitatea internațională, pot făuri o istorie nouă, fără războaie și vărsări de sînge, pot edifica și lăsa generațiilor viitoare o lume mai bună și mai dreaptă!

Doresc să-mi exprim, încă o dată, convingerea că lucrările celui de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice se vor înscrie ca o contribuție pozitivă la împlinirea acestor înalte deziderate, la eforturile generale pentru o mai bună cunoaștere și colaborare între națiuni, pentru afirmarea idealurilor umaniste de pace și progres în întreaga lume.

Cu această convingere, urez succes deplin lucrărilor Congresului!

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

2050 de ani

Sesiuni științifice ale muzeelor.

De la crearea primului stat dac centralizat și independent la România socialistă

DECEBAL ȚOCA

„Sărbătorirea împlinirii a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent va fi un nou prilej de subliniere, în lumina materialismului dialectic și istoric, a rolului determinant al maselor în făurirea istoriei și civilizației materiale și spirituale a popoarelor, în transformarea revoluționară a societății omenești. Va fi pusă în lumină influența tot mai puternică pe care o exercită masele largi populare asupra evoluției contemporane, rolul lor hotărâtor în lupta împotriva vechii politici imperialiste de dominație, inechitate, forță și dictat, pentru instaurarea în viața internațională a unei politici noi de egalitate, colaborare și pace”.

(Din Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R., din 26—27 octombrie 1977, cu privire la aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent)

Izvor fecund, inepuizabil, a ceea ce am fost, sintem și vom fi, noi oamenii acestui pământ avem o *Istorie a românilor*, cu rădăcini-mărturie a existenței noastre milenare, a aspirațiilor de unitate, independență și libertate — adînc înfipte în glia strămoșească, plămădind de pe vremea geto-dacilor lui Burebista și Decebal durabile valori materiale și spirituale, înălțătoare idealuri de afirmare — într-o zburcîmă trecere prin istoria neamului — a dorinței de atunci, de azi și de mâine, ca fii ai aceluiași neam, trăind, muncind și luptînd împreună să ne făurim — într-un permanent dialog cu timpul și faptele — durabile temeuri de libertate socială și națională, de progres și bunăstare.

În această Istorie a românilor, cu îndreptățită mîndrie ne aflăm împlinirile, pentru că așa cum strălucit a sintetizat secretarul general al partidului nostru, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu „...De milenii aici s-a născut poporul nostru, aici a trăit, a înfrînt multe greutăți dar și-a păstrat ființa, și-a dezvoltat-o pînă la nivelul de astăzi al națiunii socialiste”.

În această Istorie a românilor, anul 1980 înscris pe chipul țării și în conștiința națiunii noastre, pentru a le prețui și cinstea, trei date istorice.

Împlinirea unui deceniu și jumătate de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 15 ani de cînd, aflat la conducerea treburilor țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, identificîndu-se cu rațiunea de a fi a partidului, a poporului nostru, a deschis file de istorie nouă revoluționară, socialistă în cartea Istoriei românilor — ca popor și țară — care a determinat un puternic avînt crea-

tor, material și spiritual, în construcția socialistă, afirmînd plenar o desăvîrșită coeziune a tuturor oamenilor muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — în jurul partidului și a secretarului său general.

Și am mai aniversat cu ampoare, respect și cinstire împlinirea a 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent, care pentru prima oară a unit sub o aceeași ocîrmuire teritoriul dacic.

Și tot 1980 ne aduce împlinirea a 380 de ani de la unirea politică, sub sceptrul lui Mihai Viteazul, a celor trei țări române.

Trei date istorice, momente elocvente ale devenirii noastre, ale continuității și unității noastre în aceeași străbună vatră din spațiul carpato-danubiano-pontic. Acestor evenimente cu semnificație majoră în Istoria românilor, cinstite prin viața demnă de azi, prin munca liberă, avîntat-creatoare a întregului nostru popor, le-a consacrat și muzeele din întreaga țară ample și bogate manifestări omagiale cu un profund caracter patriotic, urmărind să răspundă — prin practica activității muzeistice, de cercetare și valorificare științifică a patrimoniului cultural național, cu majore valențe educative — la îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Cunoscînd istoria glorioasă a poporului nostru, cu luptele și sacrificiile înaintașilor noștri, strădaniile lor în perfecționarea creației materiale și spirituale, învățăm să prețuim și să iubim mai mult, mai profund cuceririle prezentului, să facem totul pentru a le dezvolta, pentru a făuri istoria nouă a patriei noastre, istoria socialismului”.

În zilele de 20 și 21 iunie 1980 la Muzeul de istorie al R. S. România s-au desfășurat lucrările sesiunii științifice de comunicări cu tema „Evoluția organizării statale pe teritoriul României de la primul stat dac centralizat la statul socialist”. Manifestare desfășurată sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste și organizată de instituția gazdă, sesiunea de comunicări s-a înscris în suita unor prestigioase reuniuni științifice dedicate aniversării celor 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista.

În ședința plenară și la secțiile de istorie veche, medievală, modernă și contemporană au fost prezentate 84 de comunicări, autorii lor, cadre universitare, cercetători, muzeografi din București și din țară, profesori de istorie, alți specialiști, abordând, prin prisma temei sesiunii, rezultate ale unor recente cercetări în domeniile arheologiei și istoriei patriei noastre, un număr însemnat de comunicări fiind consacrate genezei social-politice a statului dac, civilizației materiale și spirituale făurite de strămoșii noștri, dezvoltării statului la români de-a lungul secolelor, în condițiile luptei poporului nostru pentru dreptate socială și libertate națională, unitate, independență și suveranitate.

Deschizând lucrările sesiunii, tovarășa Suzana Gâdea, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste a subliniat însemnătatea memorabilului moment istoric marcat de constituirea, în urmă cu două milenii și cinci decenii, a primului stat dac centralizat și independent în spațiul carpato-danubiano-pontic — străveche vatră de locuire a strămoșilor noștri, leagăn al originilor poporului român care într-o neîntreruptă evoluție a contribuit la propriul său progres material și spiritual, dar și la zămislirea unor valori perene în această parte a Europei.

Comunicările expuse în ședința plenară „Semnificația istorică a statului dac centralizat condus de Burebista” de prof. dr. Florian Georgescu, directorul Muzeului de istorie al R. S. România, „Unele considerații de ordin militar în procesul de împletire a celor două mari civilizații antice, dacă și romană” de general maior dr. Ilie Ceaușescu, „Formațiuni politice românești în timpul migrațiilor” de acad. Ștefan Pascu, președintele Secției de istorie a Academiei R. S. România, „De la „romaniile populare” la România” de prof. dr. Ștefan Ștefănescu, președintele Secției de istorie și arheologie a Academiei de științe sociale și politice, „Semnificația formării statului feudal centralizat român sub Mihai Viteazul” de prof. dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și „Gîndirea științifică profund creatoare a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la istoria României” de conf. dr. Mircea Mușat de la Academia de studii economice, au reliefat o problematică multiplă și vastă de idei, concepte, aspecte și momente de o profundă semnificație referitoare la condițiile istorice de consti-

tuire și evoluție neîntreruptă și progresivă a statului, de la geto-daci și pînă astăzi, în epoca societății socialiste multilateral dezvoltate — etapă înfloritoare în viața materială și spirituală a națiunii române.

La secția de istorie veche au fost prezentate 20 de comunicări, printre care: *Geto-dacii popor în Europa antică* de Valeriu Leahu (Muzeul de istorie al R. S. România), *Cetatea de piatră de la Cetățeni, județul Argeș* de dr. Lucian Chițescu (Muzeul de istorie al R. S. România), *Considerații cu privire la organizarea socială și politică a geto-dacilor* de dr. Alexandru Vulpe (Institutul de arheologie, București), *Burebista și Pontul stîng* de dr. Mihai Bucovală (Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța), *Așezarea getică de la Poștești, județul Ilfov, important centru politic și economic în epoca lui Burebista* de Marieta Gheorghiu (Muzeul de istorie al R. S. România), *Reprezentări antropomorfe traco-geto-dacice de tip Schiau/Prahova — Opâlchenef/Plovdiv (secolul al IV-lea î.e.n.) aflate în nord-estul Munteniei* de Victor Teodorescu (Muzeul de istorie și arheologie al județului Prahova), *Stadiul cercetărilor cu privire la civilizația traco-dacică în nordul Transilvaniei* de Carol Kacső (Muzeul județean Maramureș), *Despre unele formațiuni teritoriale ale dacilor liberi de la est de Carpați în secolele II—III e.n.* de dr. Ion Ioniță (Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”, Iași). Conținutul comunicărilor și discuțiile purtate au relevat entitatea distinctă a poporului geto-dac în epoca antică a Europei, stadiul dezvoltat al culturii materiale și spirituale la care s-a ridicat societatea autohtonă în timpul lui Burebista și Decebal, importante mărturii documentare atestate de săpături arheologice, unele recente, reflectînd un nivel de civilizație cu nimic mai prejos decît al altor popoare ale antichității clasice.

Lucrările secției de istorie medievală au reflectat prin cele 17 comunicări și prin intervențiile la discuții un nivel ridicat de tratare a unor probleme ale feudalismului românesc timpuriu, de mijloc și dezvoltat. Dintre comunicările prezentate ne referim la *Ideea continuității politice românești reflectată în muzeele de istorie* de Iulian Antonescu (Consiliul Culturii și Educației Socialiste), *Cetatea de lemn de la Slon (Prahova), secolele VIII—IX*, de dr. Maria Comșa (Institutul de arheologie, București), *Aspecte demoeconomice privind zona de nord a Moldovei (secolele IX—XIV) în lumina cercetărilor paleobotanice și geografice* de Emil I. Emandi (Muzeul județean Suceava), *Sistemul defensiv al statului și lupta pentru apărarea independenței Țării Românești la sfîrșitul secolului al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea* de dr. Gheorghe Cantacuzino (Muzeul de istorie al R. S. România), *Fortificații bihorene în lupta pentru apărarea principatului transilvănean autonom* de Gheorghe Gorun (Muzeul Țării Crișurilor, Oradea), *Continuitatea statală românească și problema relațiilor româno-otomane* de dr. Nicolae Copoiu (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.), *Drăculeștii și zona centrală a Cîmpiei Române* de dr. Panait I. Panait (Muzeul de istorie a municipiului București), *Dacia în viziunea istoricului Constantin Cantacuzino Stolnicul* de dr. Alexandru Ligor (Muzeul

Prezidiul simpozionului

de istorie al R. S. România). Autorii comunicărilor ca și participanții la discuții au insistat asupra însemnătății ideii de continuitate statală la poporul român, legitimității luptelor sale de apărare împotriva primejdiilor externe, rolului formațiunilor politice statale și a statelor feudale românești în consolidarea funcțiilor instituțiilor interne ca și a celor militare, s-au referit la concepția despre stat a unor cărturari români, umaniști, care au păstrat permanent și au transmis prin scrieri imaginea vechii Dacii ca un simbol nepieritor al vetrei comune a poporului nostru.

Cu un deosebit interes au fost urmărite cele 20 de comunicări de la secția de **istorie modernă**, dintre acestea unele abordând teme generale, altele cu caracter de istorie locală: *Proiectul de constituție al Țării Românești elaborat de Tudor Vladimirescu* de dr. Constantin Șerban (Institutul de istorie „Nicolae Iorga”), *Cu privire la caracterul oastei revoluționare a lui Tudor Vladimirescu* de colonel dr. Constantin Căzânișteanu (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară), *Ideea continuității și spiritul revoluționar francez în crearea modelului de Republică Română* de dr. Nicolae Liu (Institutul de istorie „Nicolae Iorga”) *Contribuții prahovene la încheierea procesului de, făurire a statului național unitar român în anii primului război mondial* de Ion Jercan (Muzeul de istorie și arheologie al județului Prahova), *Manifestări ale luptei românilor crișeni pentru afirmare culturală și unitate națională la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea* de dr. Viorel Faur (Muzeul Țării Crișurilor, Oradea) și Mihai Apan (Filiala Arhivelor Statului, Oradea), *Considerații privind lupta pentru făurirea statului național unitar român* de Emil Dumitrescu și Adrian Stănescu (Muzeul de istorie al R. S. România), *Nicolae Iorga și problemele unității naționale, 1916–1918* de Mihai Dogaru (Institutul de

studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.), *Contribuții etnologice la studiul luptei pentru desăvârșirea statului național unitar român* de Doina Drăgoescu (Liceul „Ion Creangă”, București) și Ion Drăgoescu (Institutul de cercetări etnologice și dialectologice).

Discuțiile au relevat însemnătatea istorică a marilor momente ale acestei epoci marcate cronologic de anii 1821, 1848, 1859, 1877–1878, 1918, evoluția și perfecționarea instituțiilor statului român pe calea modernizării lor, în condițiile afirmării noilor relații capitaliste și înfăptuirii, prin eforturile maselor populare, îndeosebi, a unor dezeritate vitale ale națiunii noastre — de dreptate socială, independență de stat, unitate națională.

La secția de **istorie contemporană**, unde s-au prezentat 20 de comunicări, au fost abordate teme de un legitim și major interes pentru o epocă bogată în evenimente și în mutații însemnate, social-politice, petrecute în perioada interbelică, de prefaceri profunde, structurale, care au avut loc după revoluția de eliberare națională și socială declanșată de insurecția din august 1944, în anii societății socialiste multilateral dezvoltate, în succesele politicii interne și externe românești. *Independența de stat în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu* comunicare prezentată de Iordana Lungu, șef secție de istorie contemporană la Muzeul de istorie al R. S. România, a ilustrat prin teze semnificative valoarea principiilor novatoare și creatoare ale gândirii și operei secretarului general al partidului nostru cu privire la însemnătatea teoretică și practică a ideii de independență, a respectării suveranității tuturor popoarelor. Alte comunicări ca *Situația internațională și poziția României în preajma și în primul an al celui de al doilea război mondial* de dr. Gheorghe Zaharia,

Participanții la sesiunea științifică audiind comunicările susținute în plenul simpozionului.

(Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.), *Activitatea politico-diplomatică a României pentru respectarea drepturilor sale suverane la gurile Dunării* de dr. Iulian Cîrîină (Facultatea de istorie-filozofie, București), *Documente diplomatice italo-germane privind independența și integritatea României în august-septembrie 1940* de dr. Maria Covaci (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.), *Transformările revoluționare din România în perioada august 1944—decembrie 1947* de dr. Gelcu Maksutovici (Muzeul de istorie al R. S. Româniea), *Concepția politică a dr. Petru Groza* de dr. Gheorghe Ioniță (Facultatea de istorie-filozofie, București) au fost audiate cu deosebită atenție și datorită elementelor inedite sau mai puțin cunoscute încorporate în conținutul lor, fapt remarcat de cei care au luat cuvîntul, vorbitorii subliniind originalitatea punctelor de vedere exprimate de autori.

Manifestare științifică de prestigiu, sesiunea s-a încheiat prin adoptarea unei telegrame adresată C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu în cuprinsul căreia se arată, printre altele: „**Noi, slujitorii frontului istoric care de atîtea ori ne-am bucurat de prezența dumneavoastră în mijlocul nostru, am beneficiat de grija și sprijinul nemijlocit și am primit din partea dumneavoastră îndrumări directe de o excepțională însemnătate pentru punerea în valoare a minunatelor tradiții de luptă ale poporului nostru, ale clasei muncitoare, ale Partidului Comunist Român, ne angajăm să muncim neobosit pentru a face cunoscute în rîndurile milioanei de oameni ai muncii din țară și oaspeților de peste hotare înfăptuirile poporului nostru, dragostea și năzuințele sale pentru pace, libertate și progres.**”

MIRCEA DUMITRIU

Tîrgu Mureș

Sub genericul **Civilizația geto-dacică din centrul Transilvaniei**, Muzeul județean Mureș, în colaborare cu Filiala din Cluj-Napoca a Institutului de tracologie și Centrul de științe sociale Tîrgu Mureș, a organizat în ziua de 22 martie a.c., un simpozion științific dedicat aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista.

La lucrările reuniunii științifice au participat cercetători și muzeografi, specialiști din București, Cluj-Napoca, Brașov, Iași, Oradea, Alba Iulia și Tg. Mureș.

Cuvîntul de deschidere a lucrărilor simpozionului a fost rostit de Nicolae Vereș, prim-secretar al Comitetului județean Mureș al P.C.R.

De un deosebit interes s-au bucurat comunicările prezentate de: acad. prof. dr. doc. Ștefan Pascu, *Însemnătatea organizării statului în istoria poporului român*; prof. dr. doc. Dumitru Berciu, *Însemnătatea istorică a statului lui Burebista și unitatea geto-dacilor*; prof. dr. doc. Mircea Petrescu Dimbovița, *Premisele civilizației geto-dacice*; dr. Valeriu Lazăr, *Cercetarea civilizației traco-geto-dacice în județul Mureș*.

În totalitatea lor, comunicările susținute, în număr de 17, au reliefat preocupările specialiștilor din această parte a țării pentru cercetarea și

Prezidiul simpozionului

punerea în valoare a bogatei moșteniri geto-dacice, pentru aprofundarea unor aspecte de seamă ale istoriei patriei, cum sînt: dezvoltarea agriculturii la geto-daci, organizarea statului dac, aspecte privind continuitatea de locuire a unor așezări în epoca veche etc.

Craiova

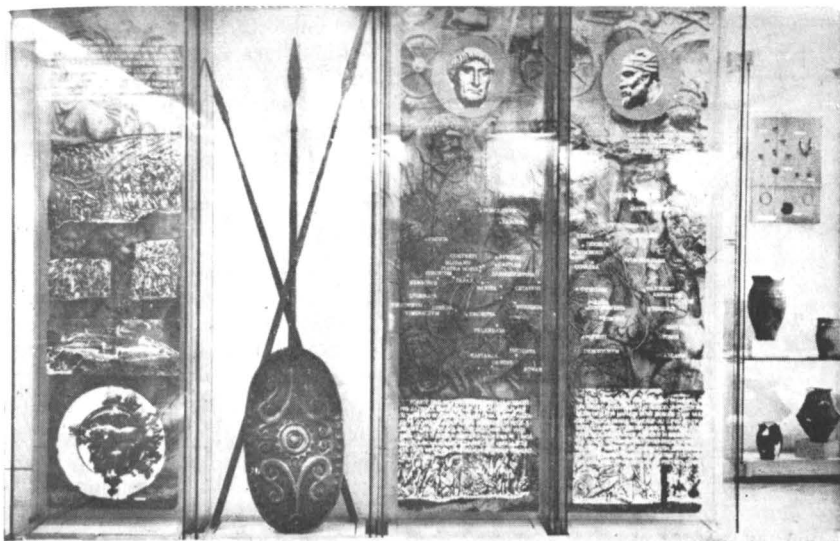
Sub titlul generic **De la statul dac centralizat și independent condus de Burebista la România socialistă. Istoria unui popor de eroi**, s-a desfășurat în zilele de 14—20 aprilie a.c., la Craiova, în prezența unui numeros public, săptămîna manifestărilor cultural-științifice, omagîind împlinirea a 2050 de ani de la formarea primului stat dac centralizat și independent.

Prin semnificația și diversitatea problematicii puse în dezbateră, s-a remarcat, în cadrul acestor acțiuni, sesiunea de comunicări găzduită de Muzeul Olteniei, Muzeul de artă și Universitatea cultural-științifică (în zilele de 18—19 aprilie), prezentîndu-se peste 100 de comunicări de către prestigioși cercetători științifici, cadre universitare, muzeografi, arhiviști, etnografi din București, Craiova, Cluj-Napoca, Timișoara, Drobeta-Turnu Severin, Tg. Jiu, Rm. Vlcea, Baia Mare, Slatina, Slobozia, Golești.

Importanța studierii aprofundate a istoriei, necesitatea interpretării obiective a datelor, a însușirii adevărurilor durabile ale istoriei, impor-

Lucrările simpozionului „Civilizația geto-dacică din centrul Transilvaniei”, integrate amplelor manifestări dedicate aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat, semnifică contribuția instituțiilor muzeale la sărbătorirea acestui mare eveniment din istoria poporului nostru.

tanța acordată, în zilele noastre, de conducerea partidului și statului cunoașterii istoriei patriei care ne definește ca popor, probleme ale structurii societății geto-dace urmărite în evoluția sa, ca și cele ale apariției statului la români, valoarea documentelor istoriei mișcării muncitorești, relevînd acțiunile revoluționarilor români pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului nostru au fost evidențiate în ședința plenară a sesiunii în următoarele comunicări: *Istoria patriei și a poporului nostru, preocupare permanentă a Partidului Comunist Român* — Elisabeta Trăistaru, secretar al Comitetului județean Dolj al P.C.R.; *Geto-dacii văzuți de scriitorii antici* — dr. Constantin Preda, Institutul de arheologie, București; *Structuri socio-economice și instituțional-politice în evoluția statului geto-dac* — conf. univ. Octavian Toropu, Universitatea Craiova; *Partiaul clasei muncitoare, promotor al ideii făuririi statului național unitar român pe temeiul refacerii Daciei din antichitate* — dr. Augustin Deac, Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Partidul Comunist Român, principala*

Imagine din Expoziția „Dacii — 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent condus de Burebista”

forță politică în înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România — prof. univ. Ștefan Lache, Academia „Ștefan Gheorghiu”.

Secțiile, **Unitatea culturii materiale și spirituale geto-dacice în lumina cercetărilor arheologice și numismatice, Cercetări privind istoria medievală, modernă și contemporană a Olteniei, Ocupații tradiționale, obiceiuri, Arhitectura și arta populară** au constituit cadrul fertil în care, în lumina noilor cercetări și cu motivația științifică de rigoare, raportorii au afirmat și demonstrat o serie de idei care vin în sprijinul confirmării unor adevăruri perene ale istoriei și anume: existența multimilenară, în aceeași vatră strămoșească, a poporului nostru, unitatea civilizației lui materiale și spirituale, oglindită în știrile literare antice și confirmată de dovezile arheologice constând în produse ceramice, ale artei prelucrării metalelor, în construcțiile monumentale care dimensionează societatea

geto-dacă, în general în faptele de ordin etno-cultural, lupta de veacuri a poporului român pentru păstrarea ființei naționale ș.a. Contribuții științifice valoroase, înscrise în cîmpul acestei vaste problematice, au fost comunicările susținute de către prof. dr. doc. Dumitru Tudor, prof. dr. doc. Bucur Mitrea, dr. Darțu Nicolăescu-Plopșor, dr. Panait I. Panait, dr. Georgeta Stoica, dr. Paul Petrescu, dr. Nicolae Dunăre, dr. Gh. Diaconu, dr. Cristian Vlădescu, dr. Andrei Aricescu, dr. Luchian Deaconu, dr. Gh. Popilian, Corneliu-Mărgărit Tătulea, dr. Vasile Novac, Ștefan Enache.

Participanții la această întâlnire științifică au avut posibilitatea să viziteze expoziția jubiliară „Dacii. 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat și independent condus de Burebista”, reconstituind prin intermediul unor numeroase și reprezentative obiecte descoperite în ultimii ani, în așezările antice din Oltenia, viața materială și spirituală a strămoșilor.

— ELISABETA ANCUȚA-RUȘINARU —

Satu Mare

Muzeul județean Satu Mare, în colaborare cu Institutul de tracologie-București, a organizat, în zilele de 25—26 aprilie a.c. sub genericul, „2050 Satu Mare 1980”, sesiunea științifică dedicată împlinirii a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent. La ea au fost invitați să susțină referate cefcetători de la institutele de arheologie din București și Cluj-Napoca și specialiști de la muzele din Alba Iulia, Bacău, Baia Mare, Cluj-Napoca, Oradea, Sf. Gheorghe, Sibiu, Zalău etc.

În cadrul ședinței festive participanții au fost salutați de tovarășul Ioan Foriș, prim-secretar al Comitetului județean Satu Mare al P.C.R., care a prezentat comunicarea **România socialistă la împlinirea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista.**

În continuare au fost susținute peste 40 de comunicări de istorie veche, dintre care majoritatea au avut ca subiect analiza culturii materiale și spirituale a geto-dacilor, așa cum apare ea pe baza cercetărilor arheologice. Referiri speciale s-au făcut la o serie de descoperiri recente din nord-vestul Transilvaniei. O altă parte din comunicări au abordat teme privind organizarea statului centralizat dac, elemente romane în cultura geto-dacilor care nu au fost cuprinși în provincia romană Dacia și modul cum trebuie privită și interpretată problema romanizării în Dacia.

În ziua de 25 aprilie a fost vernisată expoziția „2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista”.

Dedicată aceleiași eveniment aniversat, semnalăm editarea de către Muzeul județean a unui repertoriu de „Mărturii arheologice din județul Satu Mare”. Alcătuit de Tiberiu Bader și Gheorghe Lazin, el cuprinde referiri la toate descoperirile arheologice

Deva

Sub egida Consiliului de educație politică și cultură socialistă al județului Hunedoara și a Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Muzeul județean Hunedoara — Deva a organizat în zilele de 9—10 mai a.c. sesiunea de comunicări științifice **Ținutul hunedorean — loc de geneză, organizare și dezvoltare a primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista.**

În ședința de deschidere a sesiunii au fost prezentate comunicările: Octavian Floca, *Statul dac de la Burebista la Decebal în lumina descoperirilor arheologice hunedorene*; Ioan Glodariu, *Instituții și dregătorii ale statului dac*; Alexandru Matei, *Cetățile dacice de la Grădiștea Muncelului în lumina documentației arhivistice din anii 1803—1804*; Liviu Ursuțiu, *Considerații privind domeniul Devei în a doua jumătate a secolului al XVII-lea*; Ion Adam, *Cu privire la făurirea vieții economice unitare românești.*

În după-amiaza primei zile de desfășurare a sesiunii, invitații, împreună cu muzeologii hunedoreni, au efectuat o excursie la cetățile dacice din Munții Orăștiei.

Lucrările sesiunii au fost reluate în ziua de 10 mai pe secții. La **Secția de istorie veche și arheologie** au fost prezentate un număr de 13 comunicări, susținute de specialiști din județele Alba, Bihor, Cluj și Hunedoara, vizind cu precădere rezultatele unor investigații științifice în așezări

Tîrgoviște

Vechea cetate de scaun a Țării Românești pe care în a sa „Românie pitorească” poposind prin anii istoriei, Vlahuță ne-o descrie cu nostalgică aducere aminte, purtindu-ne printre „...ruini îneca de de bălării, bolți surpate, grămezi

și monetare care au fost semnalate pe actualul teritoriu al județului încă de la jumătatea secolului trecut, fie că este vorba de cele întâmplătoare, fie de cele sistematice, pe baza cercetărilor. Sint prezentate descoperiri de materiale ce se cuprind cronologic din paleoliticul mijlociu și pînă în secolul al V-lea.

Repertoriul mai conține o bibliografie arheologică a județului Satu Mare și un număr de peste 50 de imagini ce reprezintă o selecție de piese muzeale descoperite în diferite zone ale județului. Credem că se impunea și prezentarea unei hărți a județului pe care să fi fost consemnate toate localitățile unde s-au făcut descoperiri.

Repertoriul „Mărturii arheologice din județul Satu Mare” este un util îndreptar pus la dispoziția celor interesați în cunoașterea datelor legate de istoria veche a teritoriului acestui județ.

și cetăți geto-dacice din Transilvania. La **Secția de istoria evului mediu** s-au susținut 10 comunicări care au abordat probleme legate de evoluția diferitelor aspecte ale vieții societății medievale în zona Hunedorei: economia, organizarea militară, situația politică a domeniului Hunedoara etc. Cele 12 comunicări de la **Secția de istorie modernă și contemporană**, redactate de muzeologi din București, Petroșani și Deva, s-au oprit asupra unor teme privind: contribuția ASTREI la mișcările sociale, politice și culturale din Transilvania în secolul trecut; lupta națională a românilor în comitatele Zarand și Hunedoara în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; activitatea Sindicatelor Unitare din Deva și contribuția Frontului Plugarilor în etapa revoluției popular-democratice din România. Ultima secție **Artă, cultură, etnografie** a cuprins 11 comunicări referitoare la aspecte ale culturii populare românești din zonele etnografice Luncani, Țara Hațegului și Pădureni și circulația unor publicații românești în ținutul Hunedorei, presa hunedoreană din anii 1895—1944 etc.

Sesiunea **Ținutul hunedorean — loc de geneză, organizare și dezvoltare a primului stat dac centralizat și independent, condus de Burebista**, s-a înscris ca o manifestare științifică menită să facă mai bine cunoscută istoria zonei Hunedoara, străveche vatră românească.

ANGHEL PAVEL

de moloz sprijinind câteva ziduri afumate, în care se văd ca niște răni spărturile ferestrelor lărgite de ploii...”, freamătă azi de suflul înnoitor al împlinirilor socialiste. Bătrîna Tîrgoviște, străveche vatră de cultură românească, a găzduit în zilele de 9—11 mai a.c., sesiunea de comunicări științifice „Lupta milenară pentru libertate socială, unitate națională și independență a poporului român”, organizată de Comitetul județean de

cultură și educație socialistă, Muzeul județean Dimbovița, Filiala Dimbovița a societății de istorie și Filiala Dimbovița a Arhivelor statului, sesiune dedicată împlinirii a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent, la care au participat numeroși cercetători ai istoriei, muzeografi, cadre didactice din județ și din țară.

La deschiderea lucrărilor a luat parte tovarășul Florea Ristache, prim-secretar al Comitetului județean Dimbovița al P.C.R., care, în cuvîntul de deschidere, rememorînd trecutul istoric al poporului român, al locuitorilor meleagurilor dimbovițene a prezentat apoi elocventele realizări în dezvoltarea — economică, socială, culturală — viguroasă și multilaterală, a județului care în ultimii 15 ani, ca de altfel toate județele țării, a înregistrat succese remarcabile.

În continuare au prezentat comunicări de înaltă tinută științifică, în plenul sesiunii, dr. Vasile Netea, dr. Bucur Mitrea, dr. Maria Comșa, dr. Liviu Ștefănescu, dr. N. Stoicescu, dr. M. Constantinescu, dr. Ion Toacă și cercetători ai Muzeului județean Dimbovița. Paleta tematicii abordate a reliefat și pus în valoare aria largă a problematicii cercetării istorice în țara noastră, pornind de la Burebista și Decebal pînă la faptele de vitejie și eroism ale dimbovițenilor în războiul antihitlerist. Numeroase comunicări au fost susținute în continuare în cadrul lucrărilor din secțiunile:

I. Civilizația traco-geto-dacică. Romanizarea și formarea poporului român; II. Formarea statelor medievale românești. Civilizația medievală și unitatea sa pe teritoriul României; III. Lupta poporului român pentru progres și unitate națională; IV. Permanența culturii naționale — manifestare a continuității spirituale a poporului român; V. Tineretul — participant activ la lupta milenară pentru libertate socială, unitate națională și independență a poporului român.

Opiniile prezentate în cadrul lucrărilor din secțiuni de către specialiști din județ, din Capitală și din țară, au adus în dezbatere aspecte complexe ale cercetării istorice, prezentînd ipoteze fundamentate științific prin interpretarea unor date oferite de izvoarele arheologice, numismatice, geografice, demografice, cartografice, etnografice, documentare etc. Remarcînd diversitatea și complexitatea subiectelor abordate, fără a mai reda impresiunile număr de teme și autori, considerăm sesiunea de comunicări a Muzeului județean Dimbovița ca o reușită științifică ce s-a înscris prestigios în cadrul tradiționalei manifestări politice și cultural-educative complexe, „Mesaje dimbovițene în timp” aflată la cea de-a VI-a ediție.

DECEBAL ȚOCA

Piatra Neamț

În zilele de 16—17 mai 1980 la Piatra Neamț, sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, a Comitetului de cultură și educație socialistă a județului Neamț și a Complexului muzeal județean Neamț, s-au desfășurat lucrările sesiunii științifice jubiliare **Petrodava 2000** consacrată sărbătoririi a 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat și independent condus de Burebista și a două milenii de existență și continuitate a anticei Petrodava, astăzi municipiul Piatra Neamț.

La această prestigioasă manifestare politico-educativă au fost prezentate peste 50 de comunicări în ședințe plenare și pe secțiuni, de către academicienii, activiștii de partid și de stat, cadre din învățămîntul superior, cercetători din domeniul istoriei, muzeografi din București, Cluj-Napoca, Iași, Bacău, Suceava, Botoșani, Piatra Neamț.

La ședința inaugurală a luat cuvîntul tovarășul Gheorghe Manta, prim-secretar al Comitetului județean Neamț al P.C.R., care, după ce a adresat participanților la sesiune, tuturor celor prezenți un călduros salut din partea Comitetului județean de partid, a reliefat în comunicarea sa semnificația politică a făuririi statului dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista și a apariției, în contextul lumii geto-dacice, acum două milenii, a importanțului centru economic, politic, Petrodava — Piatra Neamț de astăzi, localitate care a dăinuit neîntrerupt în încheștarea cu numeroși vrăjmași, vatra sacră în care

s-a zămislit o bogată civilizație materială și spirituală.

În alocuțiunea sa vorbitorul a remarcat că pe meleagurile anticei Petrodave, urmașii celor care au viețuit aici vreme de 2000 de ani au ridicat, cu dăruire și dragoste, o înfloritoare cetate a prezentului nostru socialist, a cărei mărjele depășește semețele culmi ale bătrînelui Ceahlău.

În încheiere, tovarășul Gheorghe Manta a evidențiat că ultimii 15 ani marchează și în județul Neamț perioada cea mai fertilă în împliniri în toate domeniile vieții economico-sociale. Orientarea nouă, profund științifică, dinamizatoare ce poartă amprenta personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, accelerează puternic și în această parte de țară ritmul dezvoltării industriei, agriculturii, științei și culturii, a creșterii nivelului material și spiritual în așezările județului.

În continuare participanții la sesiune au fost salutați de tovarășul Ștefan Voicu, membru al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, redactor șef al revistei „Era socialistă”.

În plenul sesiunii au fost prezentate comunicările: *Crearea statului dac centralizat și independent, expresie a dezvoltării societății pe teritoriul patriei noastre și importanța sa în peisajul politic antic* de prof. dr. Hadrian Daicoviciu, directorul Muzeului de istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca, *Burebista — personalitate marcantă a lumii antice* de dr. Ion Horațiu Crișan, șef de sector la Institutul de istorie și arheologie Cluj-Napoca, *Petrodava și locul ei în contextul lumii geto-dacice de la răsărit de Carpați* de Marcel Drăgoțescu, vicepre-

ședintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Neamț, *Strămoșii noștri în opera cronicarilor* de prof. dr. Dumitru Almaș, *Arhivele, izvoare vii ale cunoașterii istoriei ținutului Neamț* de Ionel Gal, director general al Arhivelor Statului, București, *Unirea țărilor române sub Mihai Vodă Viteazul — expresie a dezvoltării economice, politice și spirituale a poporului român* de acad. Ștefan Pascu, președintele Secției de istorie a Academiei R. S. România, *De la Dacia lui Burebista la Marea Unire din 1918* de dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., membru corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice, *Partidul Comunist Român, stegarul luptei pentru dreptate socială și libertate națională, pentru independența și integritatea României* de conf. univ. dr. Ion Ardeleanu, director adjunct al Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, membru corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice, *Programul consolidării și dezvoltării multilaterale a societății românești elaborat de Congreșele IX, X, XI și XII ale Partidului Comunist Român* de dr. Mihai Fătu, cercetător principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., *Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, etapă importantă pe drumul fărâșării societății socialiste multilaterale dezvoltate în țara noastră* de Gheorghe Milca, secretar al Comitetului județean Neamț al P.C.R., *România, factor activ în soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane* de Gheorghe Secarin, consilier în Ministerul Afacerilor Externe.

În cadrul secțiunii **Mărturii ale dezvoltării istorice a poporului nostru în spațiul carpato-danubian-pontic**, comunicările prezentate de Ștefan Cucos, Vasile Ursachi, Marius Alexianu, Ion Vatamanu, dr. Virgil Mihăilescu — Bîrliba au relevat noile

rezultate ale descoperirilor arheologice în județul Neamț.

Secțiunea **Județul Neamț — străveche vatră de locuire românească** a evidențiat preocupările cercetătorilor prof. dr. doc. Damian Bogdan, dr. Maria Dogaru, Maria Soveja, Constantin Pangrate, de a pune în lumină noi dovezi ale luptei pentru păstrarea ființei naționale a poporului nostru, înflorirea culturii materiale și spirituale pe meleagurile județului Neamț.

În secțiunea **Județul Neamț în epoca modernă și contemporană, dezvoltarea sa în anii construcției socialiste**, comunicările susținute de Dumitru Zaharia, Ștefan Cervantiuc, Emil Nadler, Ionel Marin, Ion Măță și alții au evidențiat aspecte ale mișcării muncitorești și revoluționare, ale luptei comunistilor din Valea Bistriței, marile realizări dobândite în anii edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate.

În încheierea lucrărilor sesiunii jubiliare **Petrodava 2000** tovarășul Gheorghe Bugheș, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă a județului Neamț, a menționat că referatele și comunicările prezentate în cadrul reuniunii științifice vin să se adauge zestrei cercetărilor istorice asupra Petrodavei de ieri și de astăzi. Prin întreaga problematică abordată, sesiunea a contribuit la cunoașterea mai profundă a spiritualității antice Petrodave, a drumului istoric plin de jertfe și de luptă parcurs de locuitorii acestui străvechi teritoriu românesc, care poartă astăzi nimbul strălucirii socialiste și al devenirii comuniste.

În încheierea reuniunii științifice, participanții au adresat, într-o atmosferă însuflețitoare, o telegramă C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R., președintele R. S. România.

— GHEORGHE PÎRVULESCU —

Pitești

În zilele de 24—25 mai 1980 au avut loc la Pitești, în cadrul Festivalului național „Cântarea României” și a manifestărilor consacrate sărbătoririi a 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat și independent condus de Burebista, lucrările celei de **A XI-a sesiuni anuale de comunicări științifice a Muzeului județean Argeș, sub genericul Argeșis — 2000**.

Desfășurată, ca și în trecut, cu tema „**Eosinteze și etnosinteze carpatine**”, lucrările sesiunii au debutat cu înființarea, pe lângă Muzeul județean Argeș, a Societății cultural-științifice, „**Omul și civilizația**”.

Societatea, prima de acest fel din țară, își propune să reunească oameni de știință, cercetători, muzeografi, profesori și alți pasionați în domeniile științelor naturii și istoriei.

Scopul Societății, prevăzut în statutul ei, este acela de a contribui la studierea unor probleme de mare actualitate din domeniul științelor naturii și istoriei patriei, de a înlesni schimbul de idei între cercetători prin organizarea unor manifestări științifice, de a contribui la educarea patriotică

a maselor largi de oameni ai muncii prin organizarea unor activități cu caracter cultural-educativ și de a prelua editarea fostei reviste „Studii și comunicări” a Muzeului județean Argeș sub noul titlu de „**Omul și civilizația**”, prin urmare însuși numele Societății.

Interesul față de înființarea acestei Societăți s-a manifestat prin aderarea, ca membrii fondatori, a circa 140 persoane iubitoare de „bun și frumos”.

Lucrările propriu-zise ale sesiunii s-au desfășurat mai întâi în cadrul unei ședințe plenare de deschidere ce a avut loc în sala de ședințe a Consiliului popular al municipiului Pitești. După cuvîntul de deschidere rostit de Radu Stancu, directorul muzeului gazdă, sesiunea a fost salutată din partea organelor locale de partid și de stat de către tovarășa Cecilia Stan, secretar al Comitetului județean Argeș al P.C.R.

Comunicări științifice în plenară au prezentat: prof. dr. Dumitru Tudor — „**Caput Stenarum**” un toponim traco-getic; prof. dr. Ioan Puia — *Considerații asupra potențialului agroalimentar al Daciei*; dr. Lucică Chițescu — *Cetățeni, centrul unei formațiuni politice geto-dace dinaintea statului dac centralizat al lui Burebista*; prof. dr. Constantin

Bălăceanu-Stolnici și dr. R. Petelea — *Sistemul om-mediu și îmbătrânirea lui*; dr. Gheorghe Diaconu — *Noi puncte de vedere privind cronologia și datarea unor culturi din mileniul I e.n. la sud de Carpații Meridionali*; acad. dr. Eugen Macovschi — *Esența biostructurală a ecologiei*; dr. Petre Popa — *Principalele caracteristici ale evoluției multilaterale a județului Argeș în perioada 1965—1980*.

În continuare comunicările s-au ținut în cadrul ședințelor pe secții. Prima dintre ele, cea de **Științele naturii** a beneficiat de aportul unor academicieni, profesori universitari, doctori, cercetători, muzeografi și profesori bine cunoscuți; Mihai Băcescu, Zeno Oarcea, Mircea Dumitru, Vladimir Gusic, Petre Neacșu, Viorel Soran, Lucian Gavrilă, Eugenia Hotnog, Eleonora Erhan-Dincă, Radu Gava, M. Matieș, T. Voicu, Bibica Drăghici, Anghel Răchițeanu, George D. Vasiliu, Nicolae Pătrășcoiu, Alexandrina Popescu, Shaikh Muhamed Yusuf etc. Intervențiile s-au referit la diverse probleme legate de specificul secțiunii: importanța stringerii folclorului din domeniul științelor naturii; conservarea tezaurului de ecosinteze și etnosinteze; rolul factorilor antropici în deteriorarea ecosistemelor naturale; structura și dinamica unor populații de mamifere mici și a paraziților; delimitarea și zonarea floristică și faunistică; concepția ecologică a lui Constantin Motaș; concepția tanatologică a lui Cicero.

Secția a doua **Arheologie și istorie** a reunit cercetători, muzeografi și profesori din mai multe centre de cercetare din țară. Dintre vorbitori remarcăm pe Constantin Petolescu, Flaminu Mirtzu, Gh.

Săvulescu, Magda Tzony, Mihai Bucovală, Gheorghe Papuc, Eugenia Popescu, Lia și Adrian Bătrâna, Spiridon Cristoea, Romeo Maschio, George Georgescu, Petre Bărdașu, Mihail Nicolina, Vasile Novac, Constantin Șerban, Ștefan Trămbaciu, Teodor Mavrodin, Tudor Vasile, Aurel Dumitrescu, Gheorghe Deaconu. Problemele tratate s-au referit la prezentarea unei game largi de descoperiri și evenimente din neolitic până în plină epocă contemporană, atît din județul Argeș cît și din alte zone ale țării. În multe din comunicări s-a pus un accent deosebit asupra problemelor continuității geto-dace și daco-romane pe întreg teritoriul locuit mai apoi de români, precum și pe diferite aspecte ale luptei pentru independență și dreptate socială.

Secția a treia — **Istoria civilizației și culturii** a cuprins rapoarte din domeniul literaturii, arhitecturii, tehnicii, lingvisticii, artei. Dintre referenți menționăm pe Aurelian Motomanca, Ion Nania, Eugenia Greceanu, Maria și Alexandru Muțescu, Laurențiu Ene, Gabriel Tepelea, Emil Păunescu, Adriana Boescu, Radu Oprea, Teodor Cioflan, Zoe Stoicescu-Apostolache, Maria Dulgheru.

Prin tematica vastă abordată, precum și prin prezentarea unor subiecte referitoare la diferite zone ale țării sesiunea de comunicări a muzeului argeșean a avut un net caracter „interjudețean”, ea situindu-se la un nivel superior celor precedente.

GEORGE TROHANI

Cluj-Napoca

Muzeul de istorie al Transilvaniei — Cluj-Napoca a găzduit între 27—29 mai 1980 sesiunea științifică „**Continuitate multimilenară**”. În cadrul celor opt secții s-au prezentat 240 de comunicări de înaltă ținută științifică, urmate de numeroase discuții utile, ce s-au constituit într-un fructuos schimb de opinii.

Manifestarea s-a deschis prin cuvîntul rostit de reprezentanții Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Cluj, după care au fost evocate două mari personalități ale istoriografiei românești — Constantin Daicoviciu și Teodor Naum.

A urmat, apoi, vernisajul expoziției jubiliare „Crearea statului dac centralizat și independent”, organizată în colaborare cu Biblioteca Centrală Universitară.

Sesiunea și-a desfășurat apoi lucrările pe secții.

SECȚIA I. **Civilizații străvechi pe teritoriul României.**

Cele 17 comunicări prezentate au îmbrățișat o tematică variată, ilustrînd societatea omenească pe teritoriul țării noastre de la începuturi pînă în pragul perioadei dacice. S-au tratat probleme ale paleoliticului mijlociu și superior, de răspîndire a unor culturi ale neoliticului timpuriu, aspecte ale evoluției culturii tracice a epocii bronzului și probleme legate de plastica diverselor culturi neoneolitice din România. S-a făcut de asemenea o analiză istorico-arheologică și antropologică a celui mai mare cimitir neolitic depistat pînă acum în Transilvania. Patru lucrări s-au ocupat de pro-

blema primei vîrste a fierului în zonele bănățeană, dobrogeană și transilvană, îmbrățișînd perioada de dezvoltare a civilizației triburilor geto-dacice în veacurile VIII—VI î.e.n.

Discuțiile care au urmat s-au axat atît pe probleme de detaliu de strictă specialitate, cît și pe probleme de ansamblu vizînd cronologia relativă și absolută a unor culturi, precum și o mai adecvată înțelegere istorică a unor fenomene care, pe nedrept, se definesc adesea ținînd de „preistorie”, în fapt, ele constituînd cele mai timpurii mărturii ale evenimentelor istorice ce conturează viața triburilor traco-geto-dacice în spațiul carpato-dunărean.

SECȚIA a II-A. **Dacii și civilizația lor.**

Cele 20 de comunicări au surprins aspecte ale vieții economice, ale culturii materiale cît și cele legate de fortificații, de pe întreg teritoriul țării. S-au adus contribuții interesante la elucidarea vieții spirituale, a riturilor și ritualurilor de înmormîntare la dacii. S-au repus în discuție izvoare cunoscute deja, cărora li s-au dat însă interpretări originale, cum a fost de pildă problema amplasării Ranistorum-ului.

S-au remarcat atmosfera de lucru constructivă, schimbul de opinii fructuos și util, atît pentru autori cît și pentru restul participanților.

SECȚIA a III-a. **Epoca romană în România**

Comunicările au prezentat aspecte variate ale acestei epoci, aducîndu-și o contribuție importantă la dezvoltarea istoriei și arheologiei epocii romane în Dacia. Alături de cinci lucrări care au ridicat probleme ale descoperirilor arheologice recente din teritoriul atît de bogat în istorie al Dobrogei, s-au mai prezentat altele cuprinzînd tehnici de

construcție romane, orfevrăria și alte meșteșuguri din epoca romană. Remarcabile au fost interpretările asupra unor anumite categorii de ceramică romană, semnalarea unor noi descoperiri de cupatoare pentru arsul ceramicii și evidențierea unor sisteme noi de interpretare arhitectonico-arheologică a unor monumente. Prezența populației autohtone și penetrarea creștinismului, îndeosebi după părăsirea Daciei de către armata și administrația romană, precum și probleme ale artei figurative cu interpretări noi și inedite, au completat tematica bogată a acestei secții.

SECȚIA a IV-a. Etnogeneza românească și începuturile feudalismului

Au fost susținute un număr de 14 comunicări, rod al cercetărilor documentare, dar mai cu seamă al rezultatelor obținute prin cercetările arheologice privind veacurile IV—X. Comunicările, precum și discuțiile ce au avut loc au scos în evidență prezența populației romanice în zona carpatodanubiană, prin vestigiile de cultură materială scoase la lumină în urma săpăturilor arheologice. Interesante puncte de vedere au fost susținute și evidențiate referitor la relațiile dintre populația autohtonă și populațiile migratoare care s-au succedat pe teritoriul patriei noastre.

Au fost subliniate, de asemenea, legăturile economice și politice ale regiunilor nord-dunărene cu imperiul bizantin pe o perioadă care depășește sfârșitul mileniului I e.n. prezentându-se dovezi din zvoarele scrise, cărora li se aliniază cele furnizate de circulația monetară, fortificații, piese de podoabă, ceramică etc.

SECȚIA a V-a. Țările române în evul mediu

Numeroase comunicări au analizat evoluția societății feudale pe teritoriul țării noastre începând din secolul al XIII-lea, punctând însemnate aspecte economice, sociale și cultural-artistice.

SECȚIA a VI-a. Lupta poporului român pentru unitate, independență și libertate în epocile modernă și contemporană.

Tematica comunicărilor prezentate a cuprins o largă și variată problemă privind lupta poporului pentru unitate, independență și libertate în epocile modernă și contemporană din România, cu speciale priviri asupra Transilvaniei.

Cele 46 de comunicări susținute au abordat și dezbătut teme noi privind manifestările iluminismului în Europa și Transilvania, contribuții noi privind mișcarea românească din Transilvania în epoca revoluției burghezo-democratice sau noi puncte de vedere referitoare la evenimentul revoluționar din 1848—1849. Un mănunchi de comunicări s-au axat pe probleme culturale dezvoltându-se aspecte ale mișcării cultural-naționale transilvănene, ale dezvoltării învățământului. Trei comunicări au prezentat aspecte privind istoria Dobrogei și legăturile existente între cele două provincii. Puncte noi de vedere au abordat comunicările privind rolul mișcării național-politice a românilor din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Râmnicu Vâlcea

În ziua de 28 mai 1980, a avut loc în municipiul Râmnicu Vâlcea o sesiune de comunicări științifice consacrată marelui eveniment din

Contribuții noi au adus comunicările referitoare la reforma agrară din 1921, la mișcarea muncitorească din perioada interbelică, la lupta antifascistă condusă de P.C.R. pentru apărarea independenței și integrității teritoriale.

SECȚIA a VII-a. Probleme ale valorificării complexe a patrimoniului cultural național

Secția s-a organizat pe două aspecte ale valorificării patrimoniului, evidența și posibilitățile de punere în valoare a patrimoniului (14 lucrări) pe de o parte și investigarea, conservarea și restaurarea bunurilor pe de altă parte (17 lucrări).

Primele 14 lucrări au îmbrățișat teme din domeniul etnografiei, cărții vechi, științelor naturii, muzeografiei, ridicând problema modului în care trebuie privite bunurile ce ar putea constitui obiectul includerii în patrimoniul cultural național (ex. prototipuri de mașini-unelte), mărturie a unei etape din evoluția istoriei noastre. S-au stabilit pentru prima dată pe bază științifică, ample argumentate, criteriile care trebuie să stea la baza stabilirii valorii patrimoniale a unei piese paleobotanice (plante fosile).

În ceea ce privește lucrările de investigare, conservare și restaurare s-au prezentat comunicări din sectoarele carte veche, pergament-piele, metale, ceramică, lemn, piatră, pictură, precum și altele legate de investigațiile fizico-chimice și biologice ce se impun pentru realizarea unei conservări și restaurări științifice. S-au expus metode de studiere a ceramicii arheologice prin difracție cu raze X, metodologia de identificare a diferitelor sortimente din piele cu ajutorul analizelor fizico-chimice, identificarea unor specii, noi în țara noastră, de macromolecule implicate în degradarea lemnului din muzele în aer liber. S-au prezentat cercetările legate de autentificarea unor tablouri din secolele XVIII—XIX, s-au evidențiat factorii biodeterioratori ai pietrei, precum și unele metode de tratament cu biocizi indigeni.

Discuțiile au subliniat nivelul ridicat al prezentărilor, subliniindu-se necesitatea popularizării lor prin publicare, înalta specializare a investigațiilor și restauratorilor pe anumite tehnici de lucru sau substraturi.

SECȚIA a VIII-a. Valorificarea monumentelor istorice și de artă din mediul rural și urban.

Fiind în cadrul tradiționalei sesiuni științifice clujene doar de doi ani, secția este o laudabilă inițiativă a Muzeului de istorie al Transilvaniei, venind în sprijinul necesității valorificării maxime a patrimoniului nostru național (prezentarea de detalii în „Revista Muzeelor și monumentelor — Monumente istorice și de artă”, nr. 2, 1980).

Sesiunea Muzeului de istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca s-a înscris în noua etapă de dezvoltare a cercetării istoriei și muzeografiei românești. Larga participare, caracterul concret, de actualitate al expunerilor și discuțiilor, interesul deosebit pentru tematica variată au imprimat manifestării un prestigiu național.

MIHAELA STRÎMBU

istoria poporului român, aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și

independent, sub genericul „**De la crearea primului stat dac centralizat și independent la România socialistă**”. Sesiunea, organizată de Comitetul județean Vilcea al P.C.R., Comitetul județean de cultură și educație socialistă și Muzeul județean Vilcea, a reunit o serie de personalități științifice de seamă ale istoriei patriei, cercetători științifici, muzeografi, cadre universitare etc. din municipiul gazdă — Rîmnic Vilcea, din București, Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Slatina.

În deschiderea lucrărilor ședinței plene, tovarășul Teodor Coman, prim-secretar al Comitetului județean Vilcea al P.C.R., a prezentat referatul *Vilcea pe coordonatele istoriei poporului român* în care a înfățișat un amplu tablou al dezvoltării istorice, economice și social-culturale a județului Vilcea, subliniind în mod deosebit faptul că aici a fost un teritoriu de viațuire neîntreruptă începînd cu populația geto-dacă, formarea primelor formațiuni statale din evul mediu timpuriu culminînd cu prezența pe aceste meleaguri a domnitorului Țării Românești Mircea cel Bătrîn, a numeroaselor lăcașuri de cultură și artă rămase pînă în zilele noastre. Marcînd în continuare principalele momente istorice ale dezvoltării acestui ținut, vorbitorul s-a oprit apoi pe larg la amplele preferențe economice și sociale care au avut loc în anii socialismului, înscrînd, mai ales în ultimul deceniu și jumătate, județul Vilcea pe traiectoria unei industrii dezvoltate.

În continuare, două referate au prezentat: *Unitatea și continuitatea civilizației geto-dacice pe teritoriul României* (prof. dr. docent Dumitru Berciu) și *Rolul și locul geto-dacilor în istoria sud-estului Europei* (prof. dr. docent Dumitru Tudor). Marcînd momentul principal în viața populației geto-dacilor — organizarea statului centralizat și independent sub Burebista, prof. Dumitru Berciu a insistat asupra caracterului unitar și de continuitate neîntreruptă a civilizației geto-dacice pe întreg teritoriul României de azi. Prof. Dumitru Tudor, vorbind despre rolul și locul geto-dacilor în istoria sud-estului Europei, a explicat, printre altele, caracterul autohton al unor vechi toponime din Oltenia.

În continuare, un referat s-a ocupat pe larg de un important moment din istoria modernă și contemporană a României și anume: *Contribuția clasei muncitoare la înfăptuirea unității naționale statale și la opera României întregite* (Florian Tănăsescu), subliniindu-se deosebita importanță pe care a avut-o, în desăvîrșirea unității naționale statale românești, actul istoric de la 1 decembrie 1918.

Referatul *Destinderea și pacea, probleme, actuale ale istoriei contemporane* (prof. dr. doc. Titu Georgescu), s-a oprit pe larg la problemele complexe ale situației internaționale de astăzi, arătînd că lupta pentru destindere și pace este o condiție primor-

dială în dezvoltarea tuturor popoarelor lumii, la poziția fermă și justă pe care Partidul Comunist Român, România socialistă o exprimă în toate prilejurile din ce în ce mai mult pe arena internațională.

Partea a II-a a lucrărilor sesiunii s-a desfășurat în cadrul a trei secțiuni. Prima secțiune s-a intitulat: **Unitatea culturii materiale și spirituale geto-dacice și daco-romane în lumina descoperirilor arheologice**. În cadrul acestei secții au fost prezentate un număr de 10 comunicări dintre care menționăm: *Circulația monetară în epoca lui Burebista* (dr. Constantin Preda); *Castrul Arutela în lumina ultimelor descoperiri arheologice* (dr. Cristian Vlădescu); *Așezări geto-dacice pe raza municipiului Rm. Vilcea* (prof. Mariana Iosifaru); *Permanența elementului autohton în Dacia inferioară în secolele II—VI în lumina ultimelor descoperiri arheologice* (dr. Gheorghe Popilian); *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în Oltenia* (Gabriel Crăciunescu) etc.

În secțiunea **Pagini din lupta revoluționară a poporului român**, s-a ținut un număr de 8 comunicări, toate de o deosebită ținută științifică, și anume: *Documente referitoare la formarea statului național unitar român* (dr. Luchian Deaconu); *Mărturii documentare vilcene privind originea, continuitatea și unitatea românilor* (Corneliu Tamaș); *Locul Vilcii în evul mediu românesc* (Bănică Ologu Nicolae); *Contribuția locuitorilor județului Vilcea la realizarea unirii din 1859* (Sergiu Purece); *Cartea tipărită la Rîmnic — element de unitate națională* (Horia Nestorescu); *Din istoria învățămîntului vilcean* (Gh. Simeanu); *Activitatea județenei P.C.R. Vilcea în perioada 1934—1940* (Gheorghe Dumitrașcu); *Din lupta maselor populare vilcene pentru cucerirea puterii de stat* (Aurel Dumitrașcu).

În sfîrșit, în cadrul secțiunii **Etnografie, ocupații tradiționale, obiceiuri, arhitectură și artă populară** au fost înscrise în program cinci comunicări și anume: *Unele considerațiuni privind industria țărănească pe Valea Oltului* (Gheorghe Dinuță); *Turismul, etnografia și arheologia de pe Valea Oltului* (Cristina Barbu); *Motive străvechi în ornamentica populară din județul Olt* (Ilie Rada); *Unitate și continuitate în evoluția așezărilor vilcene* (Georgescu Nicolae și Oprea Ion); *Tradiție și inovație în arta populară vilceană* (Florea Nina și Deca Eugen).

Atît lucrările în plen, cît și cele pe secțiuni s-au bucurat de participarea unui numeros auditoriu reprezentînd cercetători, cadre didactice, activiști de partid și de stat, alți oameni de cultură și artă etc., manifestarea constituînd, în acest sens, o reușită în popularizarea istoriei, arheologiei și etnografiei acestui străvechi ținut, care este județul Vilcea.

GHEORGHE DINUȚĂ

Județul Ilfov

Sesiunea de comunicări științifice, **Ilfov, file de istorie**, organizată de Muzeul județean Ilfov și dedicată sărbătoririi a 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent,

a avut loc în zilele de 3—4 iunie a.c. la București. La ea au participat numeroși cercetători de la Institutul de arheologie — București, Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”- Iași, Institutul de etnologie și dialectologie, cadre didactice din învățămîntul mediu și universitar, specialiști de la Arhivile statului și bibliotecă,

activiști culturali din județul Ilfov, muzeologi din București, Craiova, Drobeta-Tr. Severin, Giurgiu, Oltenița și Florești-Stoenești.

În ședința plenară, tovarășul Vasile Mușat, prim-secretar al Comitetului județean Ilfov al P.C.R., a subliniat importanța reuniunii, caracterul ei de omagiere a strămoșilor noștri, dezvoltarea fără precedent pe care o cunosc în anii orînduirii socialiste orașele și satele județului, sprijinul de care se bucură din partea conducerii de partid și de stat cercetarea științifică, dezvoltarea artei și culturii în România.

În continuarea lucrărilor, au fost prezentate comunicările: dr. Eugen Comșa, *Neoliticul în Cîmpia Română*; dr. Sebastian Morintz, *Hallstattul timpuriu în Cîmpia Română*; dr. Alexandru Vulpe, *Despre vechimea geto-dacilor*; dr. Gheorghe Popilian, *Permanența autohtonă în Dacia în lumina săpăturilor arheologice din Oltenia*; dr. Gheorghe Diaconu, *Muntenia în secolele II—X e.n.*; dr. Ștefan Olteanu, *Probleme de demografie în secolele VIII—X, în lumina descoperirilor arheologice în Cîmpia Română*; dr. Radu Popa, *Puncte de vedere privind etapele premergătoare cristalizării statelor medievale românești*; Cornel Olaru, *Termeii continuitate tribală, popor, națiune în cercetarea științelor social-istorice în lumina materialismului dialectic și istoric*; conf. univ. dr. Mircea Mușat și Gheorghe Pirvulescu, *De la Burebista la Marea Unire de la 1918*; prof. univ. dr. Gheorghe I. Ioniță, *Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra istoriei patriei, poporului și a Partidului Comunist Român*.

În ziua a doua a sesiunii științifice, în cadrul celor patru secții — **Istorie veche; Istorie medie;**

Istorie modernă și contemporană și Etnografie și artă populară — s-au prezentat cca 70 de comunicări abordînd o arie tematică deosebit de variată, întemeiată pe riguroase cercetări științifice efectuate pe șantiere arheologice, în colecții muzeale, arhive, biblioteci, în așezări rurale etc. Dat fiind numărul foarte mare de materiale ne este imposibil să cităm fie și numai o parte din ele. De aceea vom aminti doar că problematica lor a pornit de la contribuția populației autohtone la geneza culturilor neolitice din Cîmpia Română, obiecte de aur datînd din neolitic și epoca bronzului descoperite în Cîmpia Română, date arheologice privind cetatea medievală Giurgiu, începuturile învățămîntului românesc în orașul Giurgiu și ajungînd pînă la mărturii documentare privind războiul pentru cucerirea independenței de stat a României, învățămîntul public sîtesc din fostul județ Vlașca, rezistența maselor populare din județul Ilfov în anii 1916—1918, personalități literare ilfovene, elemente de factură geto-dacică în cultura populară a județului și cunoașterea specificului etnic din Cîmpia Română.

Sesiunea „**Ilfov, file de istorie**” a fost o manifestare prodigioasă, interesantă, menită să facă mai bine cunoscute istoria și etnografia acestui județ unde — așa cum arăta secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — „... se îmbină trecutul îndepărtat, care pornește încă de la Burebista, cu trecutul mai apropiat și cu prezentul în care oamenii muncii, stăpîni pe soarta lor, își făuresc o viață nouă, fericită, așa cum și-o doresc”.

ANGHEL PAVEL

Constanța

În cadrul manifestărilor dedicate aniversării a 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista, la Constanța s-a desfășurat în zilele de 6—7 iunie a.c. sesiunea științifică **Etape evolutive ale civilizației și statului român de la Burebista pînă în contemporaneitate**. La această manifestare au participat cunoscuți cercetători, cadre didactice universitare, muzeografi din București, Cluj-Napoca, Iași, comunicările reliefînd perenitatea civilizației românești în lumina celor mai noi dovezi de cultură materială și spirituală, mărturii ale existenței milenare neîntrerupte a poporului nostru în spațiul carpato-danubiano-pontic. Lucrările sesiunii au fost deschise de tovarăsa Ivan Octavia, președinta Comitetului județean Constanța de cultură și educație socialistă, care a adresat un cuvînt de salut.

Au prezentat comunicări în fața unui numeros public, format din reprezentanți ai oamenilor muncii din întreprinderile și instituțiile constănțene, elevi și studenți, cursanți de la Școala interjudețeană de partid, profesori de științe sociale, activiști de partid și de stat, următorii tovarăși: A. Rădulescu, *Burebista și Pontul Stîng*; M. Irimia, *Observații privind necropolele getice din Dobrogea în lumina cercetărilor recente*; V. Barbu, *Prezențe și ecouri getice la Tomis în secolul I î.e.n.*; A. Ghiață,

Monumentul triumfal de la Adamclisi. Metopă reprezentînd femei băștinașe.

Lufta domnilor români pentru apărarea teritoriului dobrogean în secolele XIV—XV; M. Stanciu, *Istoriografie și izvoare referitoare la dezvoltarea social-politică a Dobrogei în epoca modernă*; cpt. rg. I. N. Petrescu, *Fapte de vitejie ale marinarilor în luptele din 1916—1918 pentru apărarea independenței și suveranității, pentru formarea statului național unitar*; C. Drăgușin, *Partidul Comunist Român în avangarda luptei pentru apărarea independenței și suveranității României (pînă la 23 August 1944)*; col. C. Toderășcu, *Contribuția armatei române la reconstrucția postbelică*; H. Daicoviciu, *Burebista în istoria Daciei*; A. Aricescu, *Primele contacte militare ale daco-geților cu romanii*; Dan Gh. Teodor, *Unele aspecte ale etnogenezei românilor*; P. Diaconu, *Probleme controversate în istoria*

Dobrogei medievale; Gh. Dumitrașcu, *Independența României și importanța reintegrării Dobrogei în teritoriul românesc*; I. Iacoș, *Evocarea Daciei în mișcarea muncitorească din România*; E. Simion, *Ideea de unitate și independență în documentele P.C.R., în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu*.

Sesiunea a fost precedată de vernisajul expoziției „Civilizația geto-dacică în Dobrogea” organizată de Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța în colaborare cu Muzeul „Deltei Dunării”, secția arheologie-Tulcea. Expoziția a fost prezentată publicului de arheologul Mihai Irimia, director-adjunct la Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța.

STOICA LĂSCU

Ploiești

Înscrisă în suita amplelor manifestări ce omagiază împlinirea a 2050 de ani de la formarea primului stat dac centralizat, sesiunea de comunicări și referate **De la statul dac centralizat și independent condus de Burebista la România socialistă. Istoria unui popor de eroi**, organizată de Muzeul de istorie și arheologie al județului Prahova — Ploiești, s-a desfășurat în zilele de 11—12 iunie a.c.

Reuniunea științifică a fost deschisă de tovarășul Ion Traian Ștefănescu, secretar al Comitetului județean Prahova al P.C.R., care a arătat că în programul sesiunii au fost înscrise materiale ce și-au propus să aducă, într-o adevărată competiție științifică, noi contribuții privind bimilenara istorie a poporului român, care învingînd nenumărate vicisitudini și-a păstrat ființa, și-a dezvoltat-o continuu pînă la națiunea socialistă de azi, creînd o cultură materială și spirituală superioară.

A urmat în cadrul ședinței plenary prezentarea unui număr de opt comunicări: prof. univ. dr. Gheorghe I. Ioniță, *Transpunerea în plan istoriografic a concepției despre istorie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cheazășie sigură a realizării cu succes a înaltelor îndatoriri ce revin științei istorice din România socialistă*; conf. univ. dr. Ioan Horațiu Crișan, *Burebista pe coordonatele istoriei românești și universale*; conf. univ. dr. Constantin Preda, *Semnificația monetăriei dacice în epoca lui Burebista*; dr. Eugenia Zaharia, *Etapele principale ale istoriei românilor în mileniul I al erei noastre*; dr. Nicolae Constantinescu, *1330 — Posada — un moment de seamă în lupta pentru apărarea libertății Țării Românești*; col. dr. Constantin Căzănișteanu, *Războiul din 1877—1878, moment hotărîtor în lupta pentru dobîndirea neatrînrării*; col. dr. Constantin Nicolae, *Declanșarea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, moment crucial în istoria contemporană a României*; Victor Teodorescu, *Mărturiile prahovene privind rădăcinile luptei poporului român pentru unitate, independență și suveranitate națională*.

În continuare, în după-amiaza zilei de 11 iunie, lucrările sesiunii s-au desfășurat pe secții: **Istorie veche, arheologie, numismatică; Istorie medie; Istorie modernă; Istorie contemporană și Istoria**

culturii. Au fost susținute peste 70 de comunicări și referate ce au abordat teme majore, prioritare ale istoriei patriei din cele mai vechi timpuri și pînă în prezent cu referiri la aspecte care implică zona Prahovei. Autorii comunicărilor au fost cercetători de la Institutul de arheologie din București, Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, specialiști de la Arhivele statului din București și Ploiești, cadre didactice din județul Prahova, muzeologi din București, Iași, Cluj-Napoca, Tirgoviște, Craiova, Galați, Tg. Mureș, Deva, Reșița, Sibiu, Slobozia și Ploiești.

De menționat faptul că foarte multe comunicări au adus în discuție și probleme de valorificare a patrimoniului muzeal sau de muzeologie.

În ziua de 12 iunie, participanții la sesiune au vizitat o serie de monumente din județul Prahova, care evocă momente importante atît din trecutul cît și din prezentul poporului nostru: o veritabilă lecție de istorie. Urmind traseul, s-a vizitat Monumentul memorial „Falansterul de la Scăeni”, șantierul arheologic din localitatea Coada Malului, grupul celor patru cetăți geto-dacice de la Gura Vitiorei, Făget, Buchia și Coșofenești, ultima cunoscută, de acum, prin importanțele descoperiri efectuate aici, castrul roman de la Mălăiești, monumentul de la Dumbrăvești ridicat în memoria eroului prahovean Grigore Ion, care s-a acoperit de glorie în timpul războiului pentru cucerirea independenței — 1877—1878, monumentul de la Păulești dedicat eroilor luptători împotriva trupelor fasciste din august 1944, localitatea Tîrgșor cu monumentele sale medievale și șantierul arheologic, Combinatul petrochimic de la Brazi.

În timpul vizitei s-au purtat numeroase discuții, s-au efectuat schimburi de opinii privind cercetările ce se întreprind în cadrul județului Prahova pentru a scoate la lumină cît mai multe mărturii ale istoriei României, grija pentru valorificarea lor atît din punct de vedere științific cît și turistic.

Sesiunea **De la statul dac centralizat și independent condus de Burebista la România socialistă. Istoria unui popor de eroi**, s-a înscris, alături de celelalte acțiuni organizate de rețeaua muzeistică, ca o reușită manifestare științifică, prilej de reafirmare a ancorării muzeelor, prin tot ceea ce realizează, în viața spirituală a țării noastre.

ANGHEL PAVEL

aniversări • aniversări

Manifestări consacrate sărbătoririi a 200 de ani de la nașterea lui Tudor Vladimirescu, în județul Gorj

OTILIA GHERGHE

Jubileul împlinirii a două secole de la nașterea celui care a fost inițiatorul și conducătorul revoluției de la 1821 — Tudor Vladimirescu, născut pe meleagurile Gorjului, în satul Vladimir, a fost sărbătorit în județul Gorj printr-o suită de manifestări culturale și artistice omagiale, semn de înaltă recunoștință pentru marele erou gorjean.

Manifestările dedicate eroului din Vladimir au fost deschise la 30 mai 1980 printr-o sesiune de **comunicări științifice** intitulată „**Bicentenerul Tudor Vladimirescu**”, organizată de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului și Muzeul județean Gorj, la Casa de cultură a sindicatelor din Tg. Jiu.

Sesiunea a întrunit un mare număr de specialiști în istorie, cercetători științifici, muzeografi, arhiviști și profesori din București, Craiova, Tg. Jiu.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de tovarășa Elena Harisiad, secretar al Comitetului județean Gorj al P.C.R., după care au fost audiate referatele: *Cauze economice ale revoluției de la 1821. Noi puncte de vedere* — dr. Liviu Ștefănescu; *Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821 în viziunea publicațiilor mișcării comuniste și democratice din răstimpul celor două războaie mondiale* — dr. Elena Georgescu, prof. Lia Benjamin; *Istoricul steagului revoluției de la 1821. Contribuții* — prof. Maria Arimia; *Înăsprirea jugului boieresc și starea țărănimii din Islaz și împrejurimi în preajma revoluției de la 1821* — Constantin Safta; *Mărturiile în unele scrieri și documente despre Tudor Vladimirescu și revoluția de la 1821* — Constantin Mischie; *Precizări privind plecarea lui Tudor Vladimirescu din București în ianuarie 1821* — Aurelia Florescu; *Însemnări doljane de pe cărți vechi referitoare la Tudor Vladimirescu și la revoluția de la 1821* —

Dinică Ciobotea; *Elemente ale tricolorului românesc la steagul revoluției din 1821* — Marin Iordache; *Tudor Vladimirescu în cîntecele populare din Gorj* — Ion Sanda; *Tudor Vladimirescu în conștiința țirgujenilor* — Dan Neguleasa; *Documente referitoare la Tudor Vladimirescu păstrate în fondul Arhivelor Statului din Tg. Jiu* — Florina Popescu; *Mărturiile noi despre Tudor Vladimirescu și revoluția de la 1821* — Elena Udriște; *Continuarea rezistenței pandurilor împotriva forțelor turcești după înfrîngerea revoluției din 1821* — Otilia Gherghe; *Documente inedite referitoare la participarea voluntarilor români la războiul ruso-turc din 1768—1774* — Gheorghe Calotoiu; *Aspecte mai puțin cunoscute ale revoluției de la 1821* — Vasile Marinoiu.

După sesiune a avut loc vernisajul **expoziției** „**Tudor Vladimirescu — luptător pentru independență socială și națională**”, deschisă la sediul Muzeului județean, în prezența unui numeros public.

Expoziția, organizată de Muzeul județean în colaborare cu Filiala Arhivelor Statului Tg. Jiu, a întrunit un mare număr de fotografii, stampe, tablouri, xerografii, facsimile, însoțite de citate din cronicile vremii, arme, cărți despre Tudor Vladimirescu etc.

Materialul expus a urmărit în primul rînd să scoată în evidență caracterul social și național al revoluției de la 1821. Pe primele panouri au fost prezentate fotografii și documente legate de viața și activitatea lui Tudor Vladimirescu pînă la izbucnirea revoluției. Se puteau vedea aici, printre altele, documentul din 20 decembrie 1806, care orînduiește pe Teodorache Vladimirescu, fost mare comandir, ca vătaf la plaiul Muntelui de Sus — județul Mehedinți, document aflat în colecția Muzeului județean Gorj, biletul de voie — în facsimil — dat de Tudor pandurului Ion Goșa

Omagiu conducătorului revoluției de al 1821 — la Casa memorială „Tudor Vladimirescu” din satul Vladimir, județul Gorj (fotografie de Vasile Barbu)

din Drăgoiești — Gorj, pe care apare sigiliul inelar, în tuș negru, reprezentându-l pe Tudor Vladimirescu la 1810, tablouri care ni-l înfățișează pe Tudor în diferite ipostaze: ctitor al bisericii din Prejna (1806), sau în fața taberei de la Țințăreni (reproducere după Th. Aman).

Pe următoarele panouri au figurat exponate care reflectă condițiile grele de viață ale maselor țărănești și orașenimii, precum și cauzele care le-au generat. Un accent deosebit s-a pus pe izbucnirea revoluției în Oltenia. Atrag atenția, în primul rând, facsimilul proclamației lui Tudor Vladimirescu citită la Padeș, în ziua de 23 ianuarie 1821, adresată „*către tot norodul românesc*”, fotografiile reprezentând casa lui Vasile Moangă din Tg. Jiu, prietenul și colaboratorul lui Tudor Vladimirescu, mănăstirea Tismana, considerată ca o cetate inexpugnabilă în care Tudor a făcut sediul cartierului său general, de unde și-a lansat proclamația redactată și tipărită la București, steagul insurgenților, precum și harta privind desfășurarea revoluției de la 1821. Tot aici este prezentat — în fotocopie — raportul agentului diplomatic al Franței în Țara Românească, Page, către ministrul de externe Pasquier, despre deplasarea lui Tudor de la București în Oltenia și proclamația acestuia, scopul revoluției și entuziasmul populației.

Urmează apoi documente și fotografii legate de desfășurarea revoluției în București unde, la întoarcerea din Oltenia, „Domnul Tudor” și-a fixat tabăra sa de panduri. Printre documente se remarcă cele două proclamații de la 20 și 23 martie, adresate de Tudor locuitorilor din București, precum și fotografii reprezentând dealul Cotrocenilor unde și-a stabilit tabăra Tudor Vladimirescu, ansamblul arhitectonic de pe Dealul Mitropoliei, ocupat de panduri în ziua de 21 martie 1821, portretele lui Gheorghe Lazăr și Petru Poenaru, secretar particular al lui Tudor Vladimirescu.

În penultima parte a expoziției au fost prezentate aspecte privind sfârșitul revoluției: turnul cona-

cului de la Golești, unde Tudor Vladimirescu a fost arestat, la 21 mai, de către Iordache Olimpiotul, în urma unui complot pus la cale de eteriști; Curtea domnească de la Țirgoviste; Lupta de la Drăgășani, tablou de Papiasoglu; Casa pitarului Măldărăscu din Tg. Jiu, în pridvorul căreia se făceau grămezi din capetele pandurilor măcelăriți de turci, la instigațiile boierimii reacționare și altele.

Ultimele panouri prezintă omagiul adus conducătorului revoluției de la 1821. Găsim aici reproduceri după monumentele ridicate în Tg. Jiu, Padeș, Vladimir, afișe, pliante, lucrări editate în memoria marelui revoluționar și patriot înflăcărat, Tudor Vladimirescu.

A doua zi, la Casa memorială „Tudor Vladimirescu” din satul Vladimir, sat intrat în istorie, prin numele ilustrului său fiu, a avut loc un moment artistic omagial, prezentat de artiști amatori participanți la Festivalul național „Cântarea României”. În fața celor care au venit aici să omagieze pe Tudor Vladimirescu a luat cuvântul istoricul Mircea T. Radu care a subliniat în expunerea sa rolul hotărâtor pe care l-au avut masele populare în desfășurarea revoluției de la 1821, precum și calitățile de remarcabil conducător revoluționar ale lui Tudor Vladimirescu.

Ca în fiecare an, prima duminică a lunii iunie a găsit Padeșul în straie de sărbătoare. Aici, în Cimpia Soarelui unde, la 23 ianuarie 1821, a răsunat glasul lui Tudor Vladimirescu, în preajma monumentului ridicat întru cinstirea marelui pandur și-au dat întâlnire membrii *Cenaclului „Flacăra” al Tineretului Revoluționar*, organizat de C.C. al U.T.C. și revista *Flacăra*, condus de poetul Adrian Păunescu, numeroase alte formații artistice și creatori de poezie din județ, care au evocat pagini fierbinți din frământata noastră istorie, momente înscrise de-a pururi în conștiința națională.

Aniversarea împlinirii a 200 de ani de la nașterea lui Tudor Vladimirescu s-a constituit pe meleagurile gorjene ca o expresie vie a tradiției poporului

nostru de a cinsti marile evenimente din istoria patriei, de celor care, prin gindirea și lupta lor, au contribuit la progresul societății românești.

SUMMARY

The jubilee of the two century anniversary from the birth of Tudor Vladimirescu — the initiator and leader of the 1821 revolution — who was born in the region of Gorj, in Vladimir village, was celebrated in the Gorj County by a series of cultural and artistic manifestations of homage. „The bicentenary of Tudor Vladimirescu” organized by the Committee of the Socialist Culture and Education of the County and by the Gorj County Museum.

On this occasion were submitted the following communications: „Economic causes of the 1821 revolution — new points of view” — dr. Liviu Ștefănescu; „Tudor Vladimirescu and the 1821 revolution in the vision of the publications of the communist and democratic movement between the two world wars” — dr. Elena Georgescu, prof. Lia Benjamin; „The history of the 1821 revolution flag. Contributions” — prof. Maria Arimia; „The worsening of the boyar’s yoke and the condition of the peasants from Islaz and the surroundings on the eve of the 1821 revolution” —

Constantin Safta; „Evidence provided by some papers and documents about Tudor Vladimirescu and the 1821 revolution” — Constantin Mischie; „Specifications concerning Tudor Vladimirescu’s leaving București in January 1821” — Aurelia Florescu; „Dolj notes in old books referring to Tudor Vladimirescu and the 1821 revolution” — Dinică Ciobotea; „Elements of the Romanian tricolour on the 1821 revolution flag” — Marin Iordache; „Tudor Vladimirescu in the folk songs from Gorj” — Ion Sanda; „Tudor Vladimirescu in the conscience of Țirgu Jiu inhabitants” — Dan Neguleasa; „Documents referring to Tudor Vladimirescu preserved in the State Archives in Tg. Jiu” — Florina Popescu; „New evidence about Tudor Vladimirescu and the revolution” — Elena Udriște; „The continuation of the pandours’ resistance against the Turks after the defeat of the 1821 revolution” — Otilia Gherge; „New documents referring to the participation of the Romanian volunteers in the 1768—1774 Russian-Turkish war” — Gheorghe Calotoiu; „Less known aspects of the 1821 revolution” — Vasile Marinou.

Finally, is described the exhibition „Tudor Vladimirescu — a fighter for social and national independence”, open on the occasion of the jubilee at the Gorj County Museum.

Mihail Sadoveanu — 100 de ani de la naștere. Muzeul memorial din Vânători, Neamț

— TRAIAN ALDEA —

A fost creat în 1966 prin grija Muzeului literaturii române și a familiei Sadoveanu pentru a fi cinstită personalitatea artistică și civică a unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori români. Muzeul este situat într-un spațiu încărcat deopotrivă de pitoresc și istoric, la aproximativ 15 km de Cetatea Neamțului și de Humuleștii lui Creangă (drumul național 15 B, Tg. Neamț — Poiana Largului) în imediata apropiere a vechii cetății mușatine de la Neamț.

În casa solitară de la Vovidenie, Sadoveanu și-a petrecut, înconjurat de căldura familiei și a prietenilor, ultimele 11 veri (1950—1961).

Scriitorul a respirat vechimea și poezia acestor locuri, pentru prima dată, în iunie 1906 când revenea în Moldova din București; le-a cunoscut mai bine odată cu plimbările estivale făcute cu redactorii „Vieții românești” (printre aceștia G. Ibrăileanu, Otilia Cazimir, G. Topîrcăanu, D. Botez) pentru a reveni aici,

cu consecvență, în fiecare an, până la sfîrșitul vieții sale.

Muzeul are două secțiuni:

Prima, destinată EXPOZIȚIEI, cuprinde iconografia vieții și a operei, a pilduitoarei lui activități cetățenești.

Prin fotografii, fotocopii și texte sînt evocați: primii ani (1880—1887) petrecuți la Pașcani și Verșeni; anii de școală la Pașcani (1887—1892), gimnaziul la Fălticeni (1892—1897) și liceul la Iași (1897—1900). Se poate vedea, în fotocopie, prima lucrare tipărită a scriitorului, schița umoristică *D-șoara M... din Fălticeni* semnată Mihai din Pașcani, apărută în revista „Dracul”, București, 20 aprilie 1897, apoi, tot în fotocopie, cel mai vechi autograf literar sadovenian, *De mîini*, poezie scrisă în decembrie 1897, pe pagina de gardă a unui vechi dicționar francez.

Deși anul adevăratului debut al tînărului scriitor este 1898, cînd devine colaborator al revistelor bucureștene „Viața

Muzeul memorial „Mihail Sadoveanu” de la Vinători-Neamț, județul Neamț

nouă” și „Carmen” (aceasta, o continuare a primei), o oarecare notorietate în epocă, Sadoveanu o datorează colaborării la „Pagini literare”, 1899 — redactată de Artur Stavri și Ion Gorun, director Al. Vlahuță. În vitrină este expus nr. 10 din 1899 al revistei „Pagini literare” unde Sadoveanu publică, sub pseudonimul M. S. Cobuz, schița *Necredinciosul*.

Anul 1901 este bogat ilustrat întrucât el marchează o etapă distinctă în biografia și creația tânărului Sadoveanu. Este anul căsătoriei cu Ecaterina Bîlu (poetă, a colaborat la „Revista modernă” și „Sămănătorul”, dar mai ales soție și mamă devotată) când proaspăta familie va locui în fosta casă a lui Vasile Fieraru, care îl găzduise și pe Creangă ca elev-catihet la Fălticeni.

Orașul acesta liniștit, înconjurat de coline acoperite cu livezi, îi oferea un mediu deosebit de prielnic scrisului.

Acum își începe colaborarea la „Revista modernă”, publicînd cîteva din scrierile semnificative ale începuturilor lui literare: *Ion Ursu*, *Cozma Răcoare* și altele, semnîndu-se M. Sadoveanu-Cobuz, M. S. Cobuz, Ilie Pușcașu.

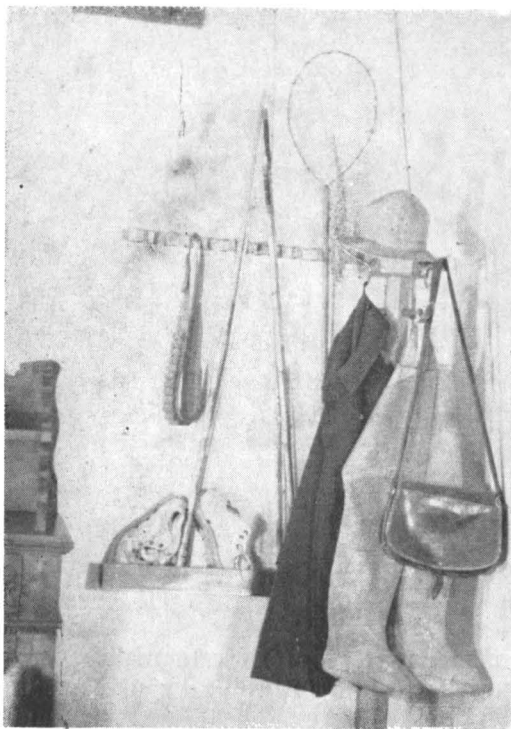
Momentul colaborării lui Sadoveanu la „Sămănătorul”, din 1903, și al prie-

teniei cu Șt. O. Iosif este realizat prin prezentarea, în fotocopie, a unei pagini din prima lucrare publicată de Sadoveanu în „Sămănătorul” (nr. 15, din 30 aprilie 1903) intitulată *Necunoscutul*. În vitrină este expus un număr al „Sămănătorului” din 1907.

O fotografie prezintă redacția „Sămănătorul” în 1904: I. Scurtu, Ilarie Chendi, M. Sadoveanu, Șt. O. Iosif, V. Pârvan, Al. Lepădatu. Tot pe panou se poate citi un articol despre Sadoveanu în care Nicolae Iorga îi elogiaza creația literară, prezicîndu-i un viitor strălucit, ca și un fragment din *Șoimii*, publicat în foiletonul cotidianului „Voința Națională”. Într-o vitrină sînt expuse lucrările debutului său editorial: *Povestiri* (mai, 1904), premiată de Academie, *Șoimii* (iulie, 1904), *Dureri înăbușite* (septembrie, 1904), *Crîșma lui moș Precu* (decembrie, 1904), deși pe copertă apare datată 1905).

După trei ani de ședere la București (1903—1905), Sadoveanu revine în Moldova, odată cu înființarea revistei „Viața Românească”, condusă spiritual de G. Ibrăileanu, cel care intuise la timp geniul sadovenian și care îl solicită în colectivul de direcție.

Pe panou sînt expuse: primul număr al revistei „Viața Românească”, 1 martie

Obiecte de pescuit și vânătoare ce au aparținut scriitorului.

1906 (coperta cu sumarul), fotografia colectivului redacțional, mai 1906, (în mijloc M. Sadoveanu), o pagină din primul număr al „Vieții Românești” cu nuvela *Pustiul* de Mihail Sadoveanu, iar în vitrină un exemplar din „Viața Românească”, an V, nr. 2, Iași, 1910, și ediții princeps: *Povestiri din război*, Ed. Minerva, 1905, *Amintirile căpraru-lui Gheorghită*, Ed. Minerva, 1906, *Floare ofilită*, Ed. Minerva, 1906, *Mormântul unui copil*, Ed. Minerva, 1906, *Povestiri alese*, de Guy de Maupassant, 1907, în traducerea lui M. Sadoveanu.

Timp de nouă stagiuni (1910—1919), Sadoveanu a fost directorul Teatrului național din Iași. Pe lângă fotografia tînărului director, înconjurat de colectivul artistic al teatrului, mai rețin atenția: repertoriul stagiunii 1910—1911, pregătit după vederile lui M. Sadoveanu, revista-program „Teatru”, 1912 (redactor, G. Topîrceanu), fotocopia manuscrisului *De ziua mamei*, piesă scrisă de Sadoveanu în 1909, textul piesei într-un act *Un mic incident* de M. Sadoveanu, un autograf al directorului Sadoveanu,

datat 24 martie 1914. Deși lucra la Iași, Sadoveanu locuia la Fălticeni. În 1910 se mută la „casa din deal” construită după propriile idei, în mijlocul unei frumoase livezi („grădina Liniștii”). Alături de fotografia acestei case se află o alta, înfățișînd „Dumbrava minunată”, cu bisericuța, loc de plimbare și joacă predilect, al copiilor Sadoveanu. Mai jos, copiii scriitorului, după portretele realizate de pictorul A. Băeșu în 1918, an în care Sadoveanu se mută la Iași în fosta casă a lui M. Kogălniceanu de pe Copou.

O fotografie făcută în toamna lui 1918 îl surprinde pe scriitor alături de „coana Catinca”, acum albită de ani, de pictorul Dimitrie Miti, fiul scriitorului, de Otilia Cazimir și G. Topîrceanu, în grădina casei din Copou, într-un moment de destindere. În vitrine, ediții originale: *Neamul Șoimăreștilor*, Ed. Minerva, 1915, *Bordeienii*, Ed. Minerva, 1912, *Foi de toamnă*, Ed. Minerva, 1916, *Strada Lăpușneanu*, Ed. Viața Românească, 1921 (carte scrisă în 1909).

Datorită vicisitudinilor vremii, cînd „Viața Românească” nu mai putea să apară, Sadoveanu scoate, împreună cu G. Topîrceanu, revista „Însemnări literare” (2 februarie — 21 decembrie 1919), care păstrează orientarea generală a vechii reviste (în muzeu se află numărul 10, Iași, 1919 al „Însemnărilor literare”). O fotografie alăturată îl înfățișează pe Sadoveanu la șezătoarea literară din Fălticeni, în 1920, cu N. N. Beldiceanu, H. Papadat-Bengescu, M. Codreanu și G. Topîrceanu.

Prin adresa din 2 iunie 1921, semnată de D. Onciul, Sadoveanu este înștiințat că a fost ales membru al Academiei Române. Peste doi ani, la 9 iunie 1923, Sadoveanu va susține discursul de recepție cu *Poezia populară*, apărut în broșură la Cultura Națională, București, 1923, text expus în vitrină. Alături, pe o pagină din „Viața Românească”, noua variantă a „Mioriței” descoperită de scriitor.

Într-o fotografie cu Moș Procor îl vedem pe Sadoveanu la epoca primelor sale expediții în Deltă și o alta îl înfățișează într-o plimbare cu G. Galaction și P. Istrati în 1927. În vitrină, ediții originale: *Țara de dincolo de negură*,

Cartea Românească, București, 1926, considerată prima lui capodoperă, *Împărăția apelor*, Cartea Românească, 1928, *Hanul Ancuței*, Cartea Românească, 1928, *Dimineți de iulie*, apărută în colecția „Manuscriptum”, 1927, cite un exemplar din cărțile prietenilor G. Topîrceanu și P. Istrati (*Parodii originale*, *Viața Românească*, Iași, 1927, și *Le refrain de la fosse*, Paris, 1927) cu autografele autorilor.

Evolutiv, sînt prezentate principalele teme ale scrisului sadovenian: natura, tîrgul de provincie, romanul istoric, mitul autohton. În afară de fotografii și fotocopii, pot fi văzute edițiile prime din: *Baltagul*, Cartea Românească, București, 1930, *Zodia Cancerului...* Ed. Națională, București, 1930, *Creanga de aur*, Ed. Cartea Românească, București, 1933, *Viața lui Ștefan cel Mare*, Ed. Fundația pentru literatură și artă, București, 1934, *Izvorul alb*, Ed. Națională, 1936, *Vechime*, Ed. Cartea Românească, 1940, precum și pagini de manuscris: *Nicoară Poicoavă* (cap. al XV-lea, *Curtea lui Iurg*), *Demonul tinereții*, (cap. al XVII-lea), *Divanul perisan* (cap. al XIII-lea, scurt fragment) și *Lacul-Roș*. În 1936, Sadoveanu se mută la București, ia peste un an preia direcția politică a cotidianelor „Adevărul” și „Dimineața” la care colaborează încă din 1930. Alături de frontispiciul acestor ziare (cărora Sadoveanu le dăduse o vădită orientare democratică, de pe urma căreia va avea mult de suferit) poate fi văzută fotografia unui exemplar al *Baltagului* tăiat cu toporul de legionari și trimis în colet autorului (exemplarul se păstrează în colecția familiei). Este perioada cînd poziția democratică și antifascistă a scriitorului a stîrnit furia oarbă a reacțiunii, cînd opera sa era distrusă în piețele publice și autorul amenințat.

În acest context, diploma de doctor honoris causa al Universității ieșene, atribuită lui Mihail Sadoveanu la 6 februarie 1938, și expusă în fotocopie, se alătură numeroaselor aprecieri de care se bucura scriitorul în rîndul forțelor progresiste.

Cabana de la Bradu-Strîmb și edițiile *Valea Frumoasei*, Cartea Românească,

1938, și *Poveștile de la Bradu-Strîmb*, Cartea Românească, 1943, păstrează în memorie perioada izolării forțate a scriitorului la Oașa-Sebeș (1939—1944), ca urmare a prigoanei fasciste îndreptate împotriva scriitorilor democrați.

Penultimul salon al expoziției cuprinde activitatea literară și politică desfășurată de Sadoveanu după eliberare.

Cel ce fusese investit cu înalte funcții politice — membru în primul Prezidiu al Republicii (1947), vicepreședinte al Marii Adunări Naționale (1948) — și căruia, drept recunoștință statul nostru i-a acordat deosebite onoruri — laureat al Premiului de Stat (1952) și Erou al Muncii Socialiste (1955) — poate fi văzut, în fotografii, la tribuna Marii Adunări Naționale, primind delegații străine în calitate de președinte al Grupului Parlamentar Român, la tribuna Consiliului Mondial al Păcii; o altă fotografie îl surprinde la masa de lucru, într-un moment de încordare creatoare. În vitrină, o parte a textului primei noastre Constituții cu adnotările scriitorului.

Spațiul celorlalte vitrine cuprinde opera sadoveniană în traduceri. Din cele aproximativ 650 de ediții apărute în peste 37 de țări, muzeul are 100 de exemplare în limbile: rusă, maghiară, franceză, germană, italiană, cehă, croată, poloneză, portugheză, bengali etc. Dintre traducători amintim pe I. Kojevnikov și M. Fridman (rusă), Rosa del Conte, Maroano Baffi și Ana Barbieri (italiană), Vladimir Horej (cehă), Anna Seghers (germană), Ianka Miteva (bulgară), și Amita Bhowe (bengali).

Ultimul salon expozițional cuprinde mărturia din ultimii ani ai vieții: Sadoveanu octogenar. Îl vedem fotografiat în fața rafturilor cu cărți, la masa de lucru, cu Valeria, tovarășa ultimelor două decenii de viață, citind în fața portretului mamei, care a trecut în neființă cînd Sadoveanu nu împlinise 15 ani, și ultima fotografie făcută cu cîteva zile înainte de a muri, moarte care se produce la 19 octombrie 1961, la București, în casa de pe strada Zambaccian nr. 15.

Panourile ultime consfințesc, prin cifre, un bilanț creator impresionant, materializat prin sute de ediții apărute în mii

Camera de lucru a scriitorului cu portretele părinților

și chiar milioane de exemplare. Principalele titluri, începînd cu *Povestiri*, 1904, și terminînd cu *Mărturisiri*, 1960, încheie prezentarea unei activități de excepție, străbătută de o înaltă exigență și izvorîră în întregime din realitățile noastre naționale, ceea ce-i conferă scriitorului atributul de exponent autentic al genului poporului român.

SECTORUL MEMORIAL, alcătuit din patru camere mobilate, formează a doua secțiune a muzeului. Vizitatorul va găsi aici acea atmosferă de calm și liniște creatoare, de ospitalitate și omenie, specific sadoveniană.

În camera de lucru admirăm obiectele personale, multe dintre ele evocînd pasiunile sale: un mini șah din fildeș, cuțite de vînătoare, busole. Pe un scaun, pălăria și haina de lucru; apoi, biblioteca, portretul mamei, Profira Ursachi, realizat de Cornelia Știubei și cel al tatălui, opera pictorului Dimitrie Sadoveanu, fiul cel mai mare al scriitorului, mort prematur.

Sufrageria, cu vedere către parc și livadă, aduna într-o însuflețitoare ambianță, toți membrii familiei și invitații. În colțuri sînt expuse obiectele de pescuit și vînătoare: o scurtă din stofă, pălăria cu borurile largi, cizmele lungi cauciucate, pantofii din pînză, ușori, folosiți

la vînătoare, cartușiera, geanta de pescuit, mulineta... Deasupra ușii se află un cocoș de munte, trofeu de vînătoare.

Salonul de primire a oaspeților, deosebit de spațios, a fost locul unde Sadoveanu se întreținea, în clipele de răgaz, cu prietenii și admiratorii săi. Aici i-a primit, printre alții pe: G. Galaction, D. Botez, R. Boureanu, G. Bogza, G. Lesnea și Paul Anghel.

Ultima cameră cu vedere către Cetatea Neamțului era camera de lucru a Valeriei și a Profirei Sadoveanu. Din biblioteca scriitorului se remarcă în primul rînd colecțiile din „Documente” privind istoria României și „Viața Românească”. Pe masa de lucru, folosită de Sadoveanu în perioada ieșeană, se află o casetă de tutun oferită scriitorului de Iosip Broz Tito. Deasupra bibliotecii, trei tablouri pictate de Ștefan Velisar-Teodoreanu constituie mărturia unei scurte șederi a autoarei la Neamț, în chiar această casă. În hol sînt expuse fotografiile ale scriitorului surprins pe balconul casei. Spre poartă un bust al scriitorului realizat în gips de C. Baraschi.

În intenția celor care l-au creat, muzeul trebuia să cuprindă o tratare cronologică exhaustivă a vieții și operei, prezentată într-o expoziție permanentă, realizată pe panouri cu texte explica-

tive și fotografiile și din vitrine cu cărți și scrisori.

Exceptând edițiile, majoritatea priniceps, toată ilustrația este în fotocopii (în ultimul salon expozițional, vitrinele cuprind opera scriitorului în traduceri).

Este adevărat că, odată cu îmbogățirea fondului nostru documentar, manuscrisele originale înlocuiesc, treptat, facsimilele care, încă și acum, sînt preponderente.

Pînă în 1970 (an în care Muzeul memorial intră în subordinea Muzeului de istorie al județului Neamț, devenit acum Complex muzeal județean), fondul documentar era alcătuit din 1210 volume, biblioteca scriitorului și o singură traducere Sadoveanu, în limba franceză.

După această dată, activitatea muzeului cunoaște un reviriment însemnat. Este anul cînd se inițiază „Sadovenienele” manifestări cultural-artistice complexe (sesiuni de comunicări, expoziții, gale de filme, recitaluri de muzică, șezători literare etc.).

Sînt atrași astfel către muzeu exegeți ai operei scriitorului, oameni care l-au cunoscut pe Sadoveanu, scriitori, membri ai familiei și, desigur, un public tot mai numeros.

Din simple manifestări omagiale, „Sadovenienele” au devenit manifestări culturale autentice, de referință națională (asemenea „Călinesciencelor”), constituindu-se în veritabile monografii Sadoveanu.

De doi ani, muzeul colaborează cu cercetătorii de la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu” din București.

Comunicările ținute la cele zece ediții „Sadoveniana” vor fi adunate și publicate anul acesta într-un volum omagial dedicat centenarului nașterii scriitorului.

Paralel s-a constituit o fonotecă și o fototecă cu o valoare deosebită pentru istoria culturală.

O activitate importantă s-a desfășurat, din 1970, în sensul îmbogățirii patrimoniului muzeal, destul de sărac pînă la acea oră.

Cu prilejul primei „Sadoveniene” (1970), Valeria Sadoveanu, soția scriitorului, donează muzeului mai multe obiecte, printre care portretele părinților scriito-

rului (portretul lui Alexandru Sadoveanu, pictură în ulei, este realizat de Dimitrie Sadoveanu, fiul scriitorului), un bust Sadoveanu de C. Baraschi și un cocoș de munte împușcat de scriitor în munții Sebeș.

Pînă în 1974, colecția de obiecte se îmbogățește prin donația lui C. Mitru (ustensile de pescuit folosite de Sadoveanu) și prin achiziționarea de la Muzeul de istorie al R. S. R. a mai multor obiecte ce i-au aparținut scriitorului: ochelari pentru citit, ceas de buzunar, cuțit de tăiat hîrtie etc.

Cea mai însemnată achiziție, însă, este cea din 1974, cînd se obțin de la familia scriitorului: manuscrise Sadoveanu (articole — unele inedite — conferințe, fragmente din romane și un carnet cu lecțiile la limba rusă care conține și schița articolului *Un revoluționar român acum un veac, Nicolae Bălcescu*), versuri dedicate lui Sadoveanu de G. Tutoveanu, Corneliu Moldoveanu și G. Bărgăoanu, volume cu dedicații de la O. Goga, G. Topîrceanu, P. Istrati, A. Oțetea și alții, un lot de 16 scrisori și 61 de telegrame trimise de cititori, cînd scriitorul împlinea 50 de ani (printre semnatari, Al. O. Teodoreanu, G. Tutoveanu, Cincinat Pavelescu, Miluță Gheorghiu...), un lot de 60 de scrisori și 131 telegrame către M. Sadoveanu cînd împlinea 75 de ani, în 1955 (amintim și aici cîteva semnături: T. Arghezi, Anna Seghers, Perpescius, A. E. Baconsky, J. Cazaban, C. I. Parhon, Ianku Mitera), mai multe obiecte personale printre care: o sabie de samurai și un cuțit caucazian — daruri primite de Sadoveanu cînd era președintele Grupului Parlamentar Român, o pălărie gri cu borurile largi, o haină de antilopă folosită în ultima perioadă a vieții.

Fondul de carte s-a mărit continuu. Recent, Valeria Sadoveanu a donat 95 de volume reprezentînd traduceri din opera scriitorului în limbile: germană, maghiară, rusă, slovacă, bulgară, polonă, italiană, portugheză, franceză, engleză, cehă etc.

Periodic, primim cărți prin intermediul Ambasadei U.R.S.S. (țara unde opera

sadoveniană cunoaște cea mai mare difuzare). Ultima carte, primită anul trecut, a fost M. Sadoveanu, *Povestiri* (colegată cu *Răs-oala* lui L. Rebreanu) apărută în colecția „Literatura secolului XX”.

Lucrătorii muzeului desfășoară, în același timp, o activitate intensă pentru depistarea unor valori aflate în colecții particulare. De la acestea am îmbogățit fondul nostru documentar cu o traducere a lui M. Sadoveanu din H. Taine (*Despre producerea operei de artă*, Ed. Minerva 1910) și 2 exemplare din „Vestitorii satelor”, o foaie sătească ce apărea la Boroaia (Suceava), între cele două războaie mondiale, din al cărui colegiu redacțional făcea parte și Sadoveanu. Achiziționăm, de asemenea, reeditări din opera scriitorului și exegeza sadoveniană la zi. S-a format astfel și o bibliotecă curentă Sadoveanu pentru a fi consultată de publicul larg sau de cercetători, intenția noastră, fiind de a transforma muzeul într-un Centru de studii Sadoveanu.

Materialele cu o valoare certă aflate în fondul documentar al muzeului, cum ar fi cărțile din biblioteca scriitorului (unele cu adnotări), articole inedite și altele sînt încă în faza de cercetare în vederea elaborării unor studii.

Periodic, folosind aceste materiale, am organizat expoziții itinerante la Tg. Neamț, Piatra Neamț și în alte localități. Numim titlurile cîtorva expoziții: „Univers sadovenian” (expoziție de fotografii), „Mihail Sadoveanu pe meridianele globului” (expoziție de carte), „M. Sadoveanu văzut de prieteni și de admiratori” (expoziție de scrisori și telegrame), „Sadoveanu și universul copiilor” (expoziție de scrisori, fotografii și cărți).

Pe lângă muzeu funcționează cenaclul „Mihail Sadoveanu” din Vinători-Neamț, care își desfășoară ședințele de

lucru atît la sediu (într-o ambianță atît de propice poeziei) cît și în alte așezăminte de cultură din comună.

O parte din creațiile cenaclului au fost adunate în revista proprie „Lumina” din care au apărut pînă acum două numere, următorul, în curs de apariție, fiind dedicat în exclusivitate marelui scriitor.

Existența acestui cenaclu ne oferă prilejul de a invita alte cenacluri din județ și din zonele limitrofe la așa numitele „Duminici de poezie” care au ca primii beneficiari vizitatorii ce trec pragul muzeului.

Considerăm că sîntem pe un drum bun („Sadovenienele” au devenit deja tradiționale!) ce poate fi îmbunătățit continuu prin multă pasiune și dăruire, pentru a face din Muzeul memorial „Mihail Sadoveanu” de la Vinători-Neamț o unitate muzeistică de referință.

SUMMARY

The „Mihail Sadoveanu” memorial museum was organized in 1966 at Vinători — Neamț in the house in which the writer spent his last 11 years (1950—1961).

The museum includes two departments: a) the exhibitional one presenting the life, creation and whole activity of the writer; b) the memorial one represented by the study, the dining room, the room destined to guests' reception, the library and the study of Valeria and Profira Sadoveanu.

Beginning with 1970, every year the museum houses the „Sadoveniana” manifestation consisting of sessions of communications, exhibitions, galas of movies, musical recitals, literary soirées. These scientific and cultural-artistic manifestations of national importance from authentic monographs on Sadoveanu.

By continuously enriching its patrimony as well as by specific actions such as „Mihail Sadoveanu” literary circle, the museum acquired a first-class position within the museums' network, being yearly visited by many Romanians and foreigners.

opinii - dezbatere

Patrimoniul muzeal etnografic — document al istoriei poporului român

În zilele de 23—24 februarie a.c., din inițiativa Consiliului Culturii și Educației Socialiste, s-a desfășurat la Muzeul Brukenthal — Sibiu o dezbatere avînd ca temă: „**Colecțiile de etnografie, documente ale vechimii, continuității și originalității culturii populare românești**”. Au participat peste 40 de specialiști de la muzeele de profil din București, Baia Mare, Bistrița, Brașov, Cluj-Napoca, Focșani, Golești, Iași, Oradea, Satu Mare, Sibiu, Sighetul Marmăției, Slobozia, Timișoara, Vaslui și de la Centrul de antropologie culturală, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, Institutul de studii sud-est europene și „Revista muzeelor și monumentelor”.

Participanții la dezbatere au fost salutați de către Ion Munteanu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă—Sibiu, dr. Cornel Irimie, directorul Muzeului Brukenthal și dr. Georgeta Stoica din partea Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

În prima parte a programului au fost prezentate un număr de cinci comunicări:

— Dr. Georgeta Stoica, dr. Cornel Irimie, *Colecțiile de etnografie, documente ale continuității și originalității culturii populare românești*;

— Boris Zderciuc, *Așezările și gospodăria, ca document al permanenței și continuității*;

— Dr. Paul Petrescu, *Colecțiile de etnografie, documente ale continuității și originalității culturii populare românești — arhitectura*;

— Dr. Tancred Bănățeanu, *Portul popular, document al continuității și originalității culturii populare românești*;

— Corneliu Bucur, *Cercetarea istoriei civilizației tehnice populare, condiție a optimizării expozițiilor de etnografie pe linia demonstrării vechimii, continuității și unității civilizației și culturii populare românești*.

În partea a doua a programului s-a vizitat expoziția „Etnografie și artă populară din Africa, America, Asia, Australia și Oceania” și au avut loc discuții pe marginea referatelor și a temei generale supusă dezbaterii.

Colecțiile de etnografie, documente ale continuității și originalității culturii populare românești

dr. GEORGETA STOICA,
dr. CORNEL IRIMIE

Se acceptă astăzi faptul că etnografia este o știință de sine stătătoare, precum și că, prin obiectul său, întregeste imaginea genezei, existenței și devenirii istorice a unui popor, definindu-i personalitatea prin chiar creațiile sale.

Aceasta nu înseamnă că faptul a fost suficient demonstrat și că relațiile etnografiei cu istoria propriu-zisă și cu alte discipline social-culturale, au fost, teoretic, clarificate.

Muzeologic, această schimbare trebuie să ducă însă la o mai bună fundamentare a cercetărilor și la aplicarea unor principii noi, pentru o mai deplină înțelegere a sensurilor, prin explorări diacronice și prin studii comparative cât mai largi. Ca atare, și organizarea expozițiilor de bază trebuie să înfățișeze fenomenele în complexitatea și dinamica lor.

În țara noastră, pe măsura constituirii unor colecții de etnografie reprezentative, în diferite centre, pe diferite zone sau profilate special tematic la nivel național, precum și pe măsura formării unei rețele sistematice de muzee etnografice, în ultimii treizeci de ani, ca urmare a cercetărilor științifice și a valorificării rezultatelor acestora, cât și prin impulsul dat de Legea nr. 63/1974 a ocrotirii patrimoniului cultural-național, a devenit tot mai evident faptul că obiectele etnografice sînt documente veridice ale istoriei reale, a procesului de creație, de civilizație și cultură a popoului român.

Școala muzeologică românească de etnografie s-a afirmat ca atare tocmai aplicînd riguros criteriile științifice în cercetarea, selecția, conservarea și valorificarea patrimoniului de civilizație, cultură și artă populară, chiar selecția obiectelor respectînd principiul istorismului (al vechimii și devenirii), al tipicului și specificului (pentru un gen, temă, zonă sau epocă), al valorii lor documentare și artistice.

Trebuie reținut, în special, faptul că în timp ce arheologia și istoria dau la iveală documente care atestă indiscutabil vechimea unor fenomene sau manifestări pe un teritoriu, la un anumit popor sau la o populație, etnografia operează cu obiecte și documente care și-au avut (și mai pot avea încă, uneori, în parte) rost funcțional pînă în timpul nostru, nu doar ca simple supraviețuiri, ci ca elemente componente ale întregului social. Obiectele și documentele etnografice poartă însă în ele, pe lângă pecetea vechimii, și dovezi certe ale continuității (în formă, decor, tehnici și procedee de confecționare și de funcționare etc.).

În raport cu condițiile social-istorice în care s-a format și a trăit fiecare popor, precum și în raport cu înclinațiile și înzestrarea lui, mai dezvoltată într-o direcție sau alta, cu patrimoniul de valori materiale și spirituale acumulat și transformat prin practică, obiectele și manifestările care fac obiectul etnografiei, în cel mai larg sens, poartă în ele pecetea originalității creatorilor (purtătorilor) pe lângă trăsăturile generale ergologice universale valabile. Întîlnim și putem, deci, de fiecare dată să descifrăm universalul de național și local, ceea ce este caracteristic și propriu unui popor, de ceea ce are comun cu alte popoare sau cu naționalități conlocuitoare.

De unde provin trăsăturile generale (dintr-un fond comun inițial, dintr-un proces poligenetic, din împrumuturi și schimburi ca rezultate ale unor relații și contacte reciproce), ori de unde vin deosebirile specifice și cum se explică menținerea lor, iată probleme ce-și așteaptă și își pot căpăta răspuns corespunzător prin cercetări inter- și multidisciplinare, și cercetări comparative, pe diverse direcții.

Definirea fondului comun, autohton, în filiație directă cu documentele arheologice și istorice (pe diferite categorii de obiecte sau manifestări), ca și deter-

Casă din Nereju Mic, jud. Vrancea

minarea a ceea ce este original (chiar când este rezultatul unei preluări creatoare și al unei integrări organice) în cultura populară, a devenit, astăzi, o cerință stringentă și necesară a cercetării de specialitate.

Reconsiderînd tradițiile sănătoase ale etnografiei românești (gîndindu-ne aici, în cazul în speță, mai cu seamă la George Vlșan, Simion Mehedinți) dar evidențind orientarea nouă a cercetărilor etnografice românești spre acele categorii de fenomene și manifestări care se referă la forțele și relațiile de producție ce acționează în sfera culturii populare, măsura tuturor lucrurilor rămîne studiul concret al numărului și diversității creațiilor, proprietatea funcțională și nivelul artistic al acestora; astfel și operațiile de comparare sînt posibile.

De la simpla constatare, de la faza descriptivă, se trece la explicarea cauzală și la interpretarea ideatică, de la care aplicarea în practică (de exemplu în expoziții) poate deriva cu necesitate. Expozițiile (îndeosebi cele de bază) capătă o fundamentare teoretică solidă, ceea ce face ca mesajul lor tematic să fie receptat deplin și convingător.

Ar merita, desigur, ca la o nouă întîlnire-dezbatere să se organizeze o expoziție-experiment la un muzeu care posedă colecții, documentația și forța necesară de a o face, pe o temă de interes general.

Uneori, sînt teme de expoziții care tentează la prezentări comparativiste (exemplu cea de etnografie extraeuropeană). Aici, potrivit indicațiilor, s-a încercat chiar o formulă de a prezenta, la fiecare din cele nouă capitole tematice, și cîteva elemente de creație românească (mergînd pe același criteriu al tehnicii și procedurilor aplicate pe materii prime sau materiale similare, avînd și funcții ca atare similare). S-a renunțat la un astfel de mod de prezentare tocmai pentru că ne lipsesc materiale și documentație suficientă.

În concluzie, reținem, deci, că este indiscutabil faptul că prin colecțiile etnografice se pun în evidență și se demonstrează simultan *ideile de continuitate și de originalitate în cultura populară românească* (la fel ca în cultura fiecărui popor), ceea ce implică dezvoltarea mai amplă și sistematică a studiilor comparative parțiale (pe categorii de fenomene sau pe ansambluri), cu relevarea deosebirilor și asemănărilor, influențelor reciproce ș.a.m.d.

Folosind atît documente originale, cît și un consistent material auxiliar (în care hărțile cu răspîndirea, frecvența și circulația fenomenelor pot ocupa un loc de seamă), viitoarele expoziții, ca și publicațiile de etnografie trebuie să releve aceste trăsături esențiale.

Materialul de față nu are pretenția de a aborda pentru prima dată această problemă. Oameni de știință, aparținând celor mai diverse discipline — arheologie, istorie, sociologie, etnografie, antropogeografie, istoria și filozofia culturii —, au subliniat în repetate rânduri puterea probatoare a materialului etnografic, în general, pentru cunoașterea originii popoarelor și a culturii lor, a vechimii și permanenței lor pe un anumit teritoriu, mai ales pentru acele epoci pentru care documentele scrise fie că lipsesc, fie că sînt mai puțin concludente. În ceea ce privește domeniul de fapte la care ne referim în titlul articolului (așezările și gospodăria), cu mai bine de trei decenii în urmă profesorul Romulus Vuia invocă așezările și gospodăria ca dovezi etnografice pentru vechimea și continuitatea românilor din Transilvania. „*Cel mai important capitol în această privință, afirmă R. Vuia, ni se pare cel al așezărilor. Prin așezări sîntem legați în mod vizibil de țara în care locuim; ele sînt mai adaptate condițiilor geografice, ele poartă în structura lor pecetea evoluției lor istorice și deci a vechimii lor*” (R. Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, Ed. Minerva, București, 1975, p. 77).

Pornind de la împărțirea așezărilor în două categorii — a) *naturale sau endogene* și b) *normative sau exogene* —, profesorul Vuia afirmă, pe bună dreptate, că tipurile de așezări din prima categorie, formate prin evoluția naturală — respectiv satul cu case izolate, satul răsfireat, satul de vale și satul îngrămădit, — sînt mai vechi decît tipurile de așezări din cea de-a doua categorie — satul linear și satul dreptunghiular — care s-au con-

stituit mai tîrziu, prin intervenția factorului politic sau administrativ. De aici învățatul român trage o concluzie pe cît de logică pe atît de importantă: așezările naturale sau endogene sînt mai vechi, iar cele normative sau exogene sînt de dată mai recentă (R. Vuia, *op. cit.*, p. 39). În susținerea tezei sale, profesorul Vuia analizează harta repartiției tipurilor de așezări pe teritoriul României, constatînd că atît în Transilvania cît și în Moldova și Muntenia tipurile de așezări endogene, deci cele constituite prin evoluție naturală, sînt caracteristice pentru poporul român. Proiecția pe hartă a așezărilor duce, în același timp, la constatarea că tipurile cele mai vechi de așezări — satele cu case izolate, satele răsfireate, cele de vale și cele îngrămădite — au frecvența maximă în zonele de străveche viață și cultură românească. În susținerea vechimii așezărilor endogene, pe care le consideră anterioare secolelor XII—XIII, profesorul Vuia apelează în mod pertinent și la alte argumente ca: denumirile de sate, toponimia, tipurile de ocupații etc.

Desigur, în lipsa mențiunilor istorice din documente, analizele comparative cu caracter morfologic sau tipologic, toponimia bazată pe o etimologie riguros stabilită constituie tot atîtea posibilități cu certă forță doveditoare în stabilirea vechimii și continuității așezărilor noastre, a vieții și culturii în general.

Reluînd tema, ne propunem să lărgim aria posibilităților de demonstrație, suge-

Uliță dintr-un sat de tip adumat (Șercaia — Sibiu)

rînd un unghi de vedere mai puțin luat în considerare de etnografi în analiza așezărilor și gospodăriei ca documente ale vechimii și continuității poporului român pe teritoriul său de viață. Acest unghi de vedere se impune dacă privim așezările ca rezultat al interacțiunii dintre o colectivitate umană și mediul ambiant în care această colectivitate trăiește, făurindu-și cultura. Să ne explicăm.

După cum se știe, așezările omenești sînt produsul acțiunii convergente a unui mare număr de factori, e drept cu pondere diferită de la caz la caz. Dezvăluind acțiunea factorilor luați în considerare, prin studiul așezărilor, ca produse culturale, se pot decela și atitudinile pe care le-a manifestat, precum și răspunsurile pe care le-a dat omul solicitărilor și necesităților vieții, potrivit stadiului de dezvoltare economico-socială și în condițiile date ale mediului ambiant.

Cercetarea așezărilor a scos în evidență acțiunea concomitentă sau succesivă a mai multor factori: economic, istoric, geografic, politico-administrativ, la care numeroși specialiști au adăugat și factorul etnic, pe care noi preferăm să-l denumim printr-o expresie care ni se pare mai adecvată și mai cuprinzătoare și anume „factor uman” în sensul că, pe de o parte, așezarea și gospodăria, ca fapte de cultură, sînt realizări ale colectivităților umane, iar pe de altă parte, în sensul că toți ceilalți factori acționează într-un fel sau altul prin intermediul oamenilor.

Factorul uman se interferează activ și dinamic cu toți ceilalți, punîndu-i în acțiune sau orientîndu-i în sensul intereselor de progres continuu și confort maxim al colectivității.

Interpretînd raporturile dintre colectivitățile umane și mediul natural în care acestea își desfășoară viața, etnografia și geografia umană au introdus expresia de „teritoriu cultural” sau „teritoriu cultivat”, înțelegînd printr-un asemenea teritoriu perimetrul în limitele căruia se extind interesele economico-sociale ale unei comunități umane stabile, teritoriu pe care această comunitate își desfășoară activitatea sa transformatoare, în scopul satisfacerii trebuințelor sale de viață materială și spirituală. Gradul de „întipărire” a urmelor activității umane și de transformare a mediului se manifestă diferențiat, în funcție de o serie întregă de caracteristici ale factorului uman: mărimea (statistică) a colectivității și structura ei organizatorică, diferențierea socială și diviziunea muncii, structura ocupațională și ponderea ocupațiilor în asigurarea surselor de existență, nivelul de dezvoltare a tehnicii — inventar de unelte, metode și practici aplicate pentru un randament ridicat al muncii prestate —, caracterul mai ermetic sau, dimpotrivă, mai permisiv (receptiv) la înnoire și transformare, mentalități, credințe, obiceiuri, sisteme și ierarhii de valori etc.

Ca răspuns cultural al colectivității în interacțiunea sa cu mediul, vom defini

Casă din „Țara Lăpușului”, jul. Maramureș

așezarea ca fiind ansamblul construcțiilor — locuințe și acareturi — organizate în unități funcționale și grupate pe un teritoriu denumit în general prin termenul de *vatră*, ansamblu care servește pe parcursul unei etape drept cadru adecvat de viață socială, economică și culturală, precum și teritoriu aferent, denumit de obicei prin termenul de *moșie* sau *hotar* pe care această colectivitate își desfășoară activitatea sa economică, asigurându-și principalele surse pentru existență, pentru conservare și progres material și spiritual.

Cu tot caracterul convențional și instrumental al definiției, ea prezintă avantajul că însumează principalele elemente componente ale așezării — oamenii (colectivitatea umană), mediul și produsele culturale — dându-ne imaginea cea mai cuprinzătoare a așezării și permițându-ne tratarea acesteia ca expresie complexă (poate cea mai complexă) a interacțiunii dintre om și mediu.

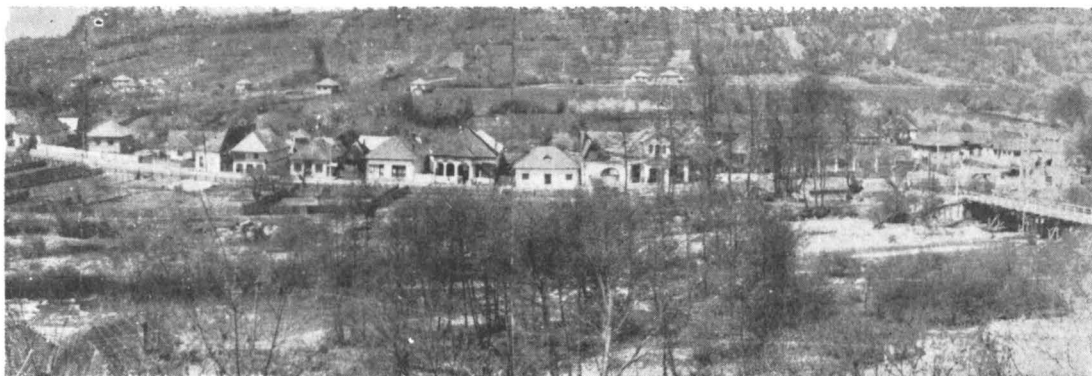
Privind satul românesc ca produs și cadru al activității creatoare a omului în relația sa cu mediul, ne frapază încadrarea aproape desăvârșită a satului în peisaj, trăsătură pe care cercetările de etnografie, chiar dacă au constatat-o, nu au subliniat-o îndeajuns. Satul românesc nu e construit în opoziție cu natura, ci în armonie cu ea, cu o profundă înțelegere a valențelor plastice ale mediului natural, pe care arhitectura satelor îl completează, desăvârșindu-l atât în conținut cât și în formă. Această trăsătură

se observă la toate tipurile tradiționale de așezări rurale, chiar și la cele aglomerate prin evoluție naturală. Satele românești nu manifestă nici un fel de ostentație față de mediu, nu ne apar ca adăugate, făcute, ci ca realități născute și crescute în mediu. În *Spațiul mioritic*, Lucian Blaga făcea remarca că locuința țaranului român, prin elementele artistice ale interiorului său, prelungește natura în casă. Judecând satul prin raport cu natura înconjurătoare, putem spune că satul românesc reprezintă o modelare culturală a naturii, o umanizare a acesteia, constituind, totodată o înțelegere „naturală” a culturii.

Acțiunile modelatoare și transformatoare ale colectivităților omenești se imprimă în mediu (în vatră și hotar) constituind, în decursul vremii, o adevărată arhivă de date și informații, pe care omul de știință le poate descifra, valorificându-le ca argumente și probe naționale, greu de contestat, în favoarea vechimii, permanenței și continuității. Memoria colectivă și toponimia pot veni în sprijinul „citirii” vechimii și semnificației acesteia cu totul inedite arhive de date și informații.

Aceeași grijă și pricepere, izvorâte din adâncurile sensibilității și înțelegerii naturii, au manifestat-o meșterii români și pentru încadrarea în peisaj a gospodăriei și locuinței. Cred că arhitectura românească populară din zona de contact din sudul și estul Carpaților — din Mehedinți pînă în Bucovina — arhitectură concepută predominant pe verticală își găsește explicația, cel puțin parțială, în preocuparea meșterului constructor pentru armonie: armonia proporțiilor, echilibrul în folosirea spațiilor, dialog cu mediul. Un studiu comparativ între aceste zone de arhitectură și arhitectura din regiunile de șes sau chiar din depresiunile Gorjului și ale Maramureșului, în care formulele de elevație sînt tratate mai mult pe orizontală, ar prezenta un real interes pentru dezvoltarea sensurilor și specificului artei construcțiilor populare caracteristice pentru țara noastră.

Or, o astfel de înțelegere și de comunicare cu mediul nu o putea manifesta o populație venită de aiurea, care s-a

Tip de sat răsfirat (Novaci-Gorj)

așezat pentru scurtă vreme pe aceste meleaguri. Așezările tradiționale românești ca și gospodăria și construcțiile, în general, așa cum ne apar ele la o observație mai atentă și mai sistematică, nu au fost ridicate sub îndemnul momentului ci sub specia duratei, atît în ceea ce privește funcționalitatea, cît și sub raportul protejării spațiului. Iată de ce, judecate din perspectiva interacțiunii dintre om și mediu, așezările românești și gospodăria țaranului român dobîndesc valoarea unor documente de o incontestabilă forță doveditoare a vechimii, permanenței și continuității poporului român pe acest teritoriu pe care și-a făurit cultura și istoria.

Nu vom analiza și alte aspecte ale problemei puse în discuție, dar în același sens pot și trebuie interpretate și spectaculoasele terase de culturi agricole din Munții Apuseni, Năsăud sau Maramureș, și practica dirijării gospodăriei din două părți organic legate — un complex gospodăresc în sat și altul în hotar (colibi, conace, hodăi) — și tipul de gospodărie cu curte dublă și multe alte fenomene etnografice din seria celor pe care le analizăm, ca, de pildă, „merindarul“ pe care vrîncenii îl așează la poartă și în care adăpostesc fructe și cofa cu apă pentru trecători, — expresie de adîncă omenie și a sentimentului de apartenență la glie.

Cercetate în profunzime și cu responsabilitate, ca produse culturale, așezările și gospodăria ni se dezvăluie ca răspunsuri culturale adecvate care concentrează gîndirea colectivă a generațiilor ce s-au succedat veacuri de-a rîndul creînd și muncind.

O sursă nebanuită și insuficient exploataată în studiul așezărilor și gospodăriei, ca document al permanenței și continuității, o constituie toponimia legată de așezări.

Cercetarea așezărilor și a gospodăriei ca documente materiale ale permanenței și continuității prezintă interes și actualitate și sub un alt aspect pe care am dori să-l punctăm măcar în încheierea acestui articol.

Datorită vechimii și legăturii organice cu teritoriul pe care s-au dezvoltat, așezările, ca parte integrantă a culturii noastre tradiționale, sintetizează o bogată experiență care, în ansamblu, constituie un inestimabil tezaur de învățăminte pe drumul luptei și muncii pentru progres și bunăstare. Cunoașterea și valorificarea acestei experiențe în multiplele sale aspecte poate reprezenta un real aport pentru politica de sistematizare a teritoriului, pentru valorificarea tradiției arhitecturii naționale în construirea orașelor și sateelor, operă de interes național căreia *Programul Partidului Comunist Român* îi acordă o importanță de prim rang în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. În acest context cred că și politica de conservare „in situ” cu toate acțiunile implicate — inventariere, selecție, documentare, evidență — ar putea fi mai ferm stimulată și organizată, ca program interdisciplinar, asigurînd păstrarea unor așezări întregi, a unor părți de sate sau monumente, ca martori ai unei istorii bimilenare.

În numeroasele colecții de „obiecte” arhitectonice ale muzeelor etnografice în aer liber din R. S. România (ca să ne referim direct la tema dezbaterii noastre), puține sînt acelea care nu sînt socotite „documente ale continuității” și multe, acelea care ne îndreptățesc să afirmăm „originalitatea” arhitecturii populare românești, originalitate firește relativă, dacă privim lucrurile în perspectivă „comparatistă”. De aceea ar fi, poate, util să trecem, sumar bineînțeles, în revistă cîteva din aspectele sau problemele arhitecturii populare care ar putea constitui documente ale „continuității”, în sensul riguros al termenului, precum și modalitatea muzeografică de realizare sau expunere a acestor mărturii arhitectonice.

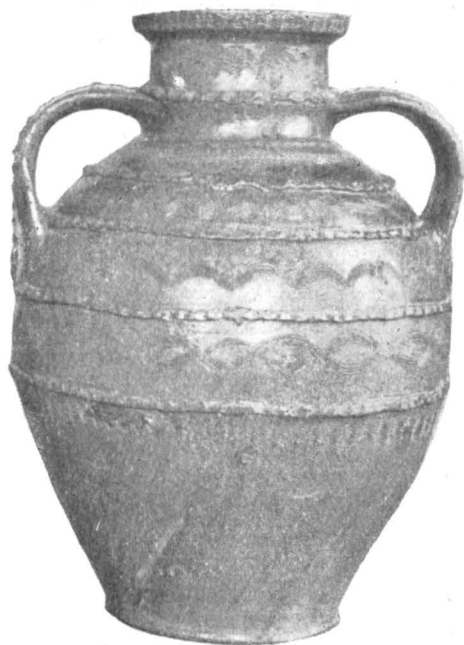
1. Am evoca în primul rînd, într-o anume ordine „cronologică”, problema importantă și complexă a formelor și a planurilor locuințelor țărănești așa cum au putut fi ele descifrate în săpăturile arheologice din toate orizonturile de cultură de pe teritoriul românesc, planuri pe care etnografii ar fi trebuit să le identifice în materialul culturii populare din ultimele două secole. Se știe prea bine că începînd cu cele mai vechi culturi neolitice din țara noastră (cultura Criș, de pildă), apar două forme fundamentale de construcții: așa numitele „bordeie” de plan mai mult sau mai puțin oval și locuințele construite la suprafața solului, de plan predominant dreptunghiular. Cele două forme de locuințe se vor regăsi mereu de-a lungul mileniilor, ele fiind în forme evoluate pînă în secolul al XX-lea. Nu insistăm asupra diferențelor dintre cele două forme de locuințe, cunoscute, și nici asupra

distribuției lor teritoriale; dacă arheologii ne-ar fi oferit material suficient, sistematizat pe epoci și mai ales pe arii teritoriale, poate că muzeele etnografice în aer liber, sau măcar unul dintre ele, ar putea să prezinte, într-un sector special, această succesiune paralelă a celor două forme, alegînd cîteva momente cheie din lunga istorie a locuinței pe teritoriul românesc: 1. neolitic, 2. epoca bronzului, 3. epoca fierului, locuința geto-dacă, 4. epoca prefeudală, 5. epoca feudală, 6. secolul al XVIII-lea; firește că ar fi o sarcină muzeologică destul de complexă, dar importanța științifică, politică și educativă a unui astfel de sector specializat, cred că, nu mai trebuie subliniată. Dificultățile nu numai materiale, dar și cele teoretice, care s-ar pune cu acest prilej, nu vor fi mici, dar, credem că, țelul politic și educativ, mai ales pentru tînăra generație, ar justifica eforturile depuse.

În ce privește planurile celor două forme de locuințe, ne lipsește, de asemenea, (poate există totuși dar nefructificate de etnografi) o sistematizare arheologică la nivelul întregii țări, oferind distribuția teritorială pe epoci a planului circular și a planului dreptunghiular. Dealtfel, nici efortul etnografilor nu a fost prea concludent în această privință, informațiile cu privire la construcțiile circulare din ultimele două secole fiind foarte puține și nesistematizate încă. Deși se știe că, pentru Moldova de pildă, aceste construcții circulare au o deosebită pondere, fiind înregistrate și locuințe de acest plan.

2. Din seria locuințelor de-a lungul timpului ar trebui să rețină mai mult atenția locuința geto-dacă despre care

avem mai multe informații, deși nu totdeauna suficient de concludente. Ar trebui să remarcăm în primul rînd că avem și reprezentarea lor iconografică pe Columna lui Traian. Dar acele imagini nu par a reproduce cu exactitate casele dacice. Pe Columnă, casele par a fi înălțate pe piloni, iar acoperișul în două ape este construit din plăci sau scînduri mari, late, prinse în cuie, caracteristici ce nu au putut fi confirmate arheologic. Pe de altă parte, înfățișarea generală a caselor de pe Columnă nu seamănă deloc cu străvechea casă românească de pe acele meleaguri, pe care o cunoaștem prea bine, care are acoperiș țuguat în patru ape. Este drept însă că în ace ași zonă, a bazinului mijlociu al Mureșului, se întîlnesc și case avînd acoperișul în două ape cu învelitoare din lespezi de piatră (în paranteză fie spus, cu toate că acest fel de case, unicat în țara noastră, a fost semnalat încă de acum douăzeci de ani, și prin publicații, nici un muzeu în aer liber din țara noastră nu a reușit să aducă acest fel de casă, probabil unul din argumentele cele mai puternice ale continuității și originalității culturii populare românești; azi, acest tip de casă este complet dispărut, dispariția avînd loc sub ochii noștri, a etnografilor muzeografi), care poate să fi sugerat sculptorilor Columnei unele trăsături ale caselor reproduse. Mai degrabă însă credem că, spre deosebire de costumul dac pe care sculptorii l-au avut sub ochi în cortegiul triumfal al lui Traian de la Roma, în ce privește casele, aceștia le-au imaginat „cam cum ar fi trebuit” să arate și, poate, și prin analogie cu cele ale populațiilor „barbare” de dincolo de Alpi, adică din imediata vecinătate a Italiei. Mai notăm că pe Columnă apar și unele colibe de plan circular (dacă nu cîmva or fi căpițe de fîn) și acestea rediate inexact. S-ar putea ca aceste colibe să fi existat în forma în care există ele și azi la aromânii din Pind. Venind vorba de Pind și de aromâni, ar fi de menționat, iar în paranteză, că în nici un muzeu din țara noastră nu există locuință de aromân, fie de forma colibei circulare, fie de forma obișnuită, dreptunghiulară, deși avem o populație aromânească bine

Ulcior de Oboga, jud. Olt

definită prin caracterele ei culturale. Reamintesc că în prima versiune a Muzeului Satului (1936) exista o frumoasă locuință aromânească, cu un interesant interior. Poate că aici s-ar cuveni extinsă paranteza amintind de îndatorirea noastră de a înfățișa și locuințele românilor din afara hotarelor noastre, tocmai ca argument al unității și continuității poporului român pe întreaga sa vatră de formare și dezvoltare istorică.

3. Un alt aspect important al arhitecturii populare însă, cu totul insuficient prezentat în colecțiile muzeelor noastre etnografice, este cel al tehnicilor de construcție. Un început, bun, există la Muzeul tehnicii populare din Sibiu, dar departe de a răspunde exigențelor unei demonstrații convingătoare pe plan național. Și acest aspect ar aduce dovezi convergente în problema atît a continuității cît și a unității poporului român.

4. Un tratament muzeologic asemănător ar trebui acordat și decorului în arhitectura populară, atît ca soluții tehnice, cît și ca repertoriu al motivelor decorative. Firește că, din punct de vedere muzeologic, acest aspect poate fi înfă-

Aspect din Muzeul tehnicii populare – Dumbrava Sibiului.

Muzeul etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca : aspect din secția în aer liber de la Hoja.

țișat și în cadrul colecțiilor în aer liber, cu anume limite, dar, și, mai ales, în cadrul expozițiilor de bază pavilionare. Cele câteva bune încercări de pînă acum (una la Muzeul Banatului) sînt departe de a răspunde exigențelor reprezentării decorului arhitectonic pe plan național.

5. În sfîrșit, dacă este vorba să discutăm „comparatist”, poate că ar fi cazul ca muzeologii etnografi din România să ia în discuție proiectul unui muzeu în aer liber de arhitectură populară sau vernaculară europeană sau sud-est europeană, spre a împlini o cerință ce se va manifesta tot mai puternic pe plan muzeologic european, odată cu, pe de o parte, dispariția arhitecturii tradiționale, iar pe de altă parte, cu tendința de a înfățișa

unitatea culturii nu numai populare europene pe un plan general. În acest cadru european va reieși și mai pregnant în relief atît vechimea arhitecturii noastre populare, în raport cu evident mai recentele aporturi ale popoarelor înconjurătoare, cît și originalitatea arhitecturii noastre populare, întemeiată tocmai pe vechimea și autohtonicitatea ei indiscutabilă. Un asemenea muzeu european de arhitectură populară (vernaculară) ar putea fi realizat oricum în următoarele două decenii și este bine ca România, date fiind experiența și poziția ei fruntașă pe plan mondial în această privință, să dețină prioritatea în această direcție.

Portul popular, document al continuității și originalității culturii populare românești

dr. TANCRED BĂNĂȚEANU

Colecțiile muzeelor noastre etnografice, deci patrimoniul etnografic muzeal al României, reprezintă — și nu mai este necesar să argumentăm — chintesența, științific constituită, a specificului nostru etnic, cu adînci implantații și implicații în autohtononia poporului nostru, unele adevărate documente ale continuității și îndeosebi ale originalității culturii populare românești.

Faptul fiind incontestabil, nu asupra acestuia ne vom opri, ci vom orbita problematica noastră în jurul ideii de valoare documentară a portului popular.

Mai multe sînt elementele care permit stabilirea filiației obiectelor, fenomenelor și proceselor etnografice actuale din sorgintea formelor culturale specifice getodacice și chiar mai vechi, iliro-tracice, deci să mărturisească asupra autohtoniei, continuității și unității culturii populare pe oikumena românească. Dintre acestea enunțăm: structura morfologică a unor piese de port; alfabetul, scriitura ornamentală; concepția decorativ — estetică; funcționalitatea diverselor piese și a costumului în ansamblu.

Pornind de la piesele de port existente azi — îndeosebi în colecțiile etnografice muzeale — și analizînd, cu grijă, toate documentele trecutului, se pot stabili similitudini, uneori chiar identități morfologice, păstrate peste veacuri, care conferă acestor obiecte valoarea de documente ale *autohtoniei și continuității* ființei poporului român pe meleagurile carpațo-danubiano-pontice.

Fără a intenționa să aducem, în acest context, documente inedite, vom argumenta tema prin câteva exemple cunoscute, atestînd, astfel, existența documentară a unor elemente de port care, virtual, pot constitui un substrat pentru evoluția portului popular românesc:

— căciula din blană de oaie aparține unei arii mai largi, dar a fost identificată cu documentele neolitice de la Butmir, pe figurinele ilirice de la Vinča și pe Columna lui Traian și Monumentul de la Adamclisi;

— cămașa femeiască autohtonă, cu brezărău, apare și pe Columnă și pe metopele de la Adamclisi;

— opregul se regăsește pe figurinele de la Vinča, Kliševač, ceea ce duce la concluzia logică a apartenenței acestei piese de port unui grup iliro-tracic, bine localizat pe o certă arie de răspîndire, la nord și sud de Dunăre;

— catrința, în forma în care apare în portul popular românesc, este o piesă tipică și răspîndită în lumea egeo-mediterraneană și pe teritoriul carpato-balcanic. E reprezentată pe figurinele de la Cîrna, cît și pe cele de la Vinča;

— fota poate fi identificată pe figurinele neolitice din cultura Cucuteni-Tripol'e, cît și la o figurină din cultura Vădastra;

— ițarul, cioarecul (pantalonul deci) — specific popoarelor iliro-tracice, pe lîngă cele scitice, celto-germanice și spre deosebire de celelalte tipuri de haine bărbătești egeo-asiatice și mediteraneene — apare, printre primele atestări, și pe metopele monumentului de la Adamclisi și pe Columna lui Traian;

— sumanele, în general hainele din țesătură de lînă, pot fi descifrate și pe unele metope ale monumentului de la Adamclisi;

— cojoacele și pieptarele, în general hainele din piele cu blană, se recunosc la Adamclisi, pe stela funerară de la Cășei etc.;

— gluga apare clar reprezentată pe Columna lui Traian;

— opincile sînt perfect identificate cu încălțămîntea dacă figurînd pe Columnă, ca și pe Tropaeum Traiani.

Și exemplele pot fi, desigur, multiple și augmentate.

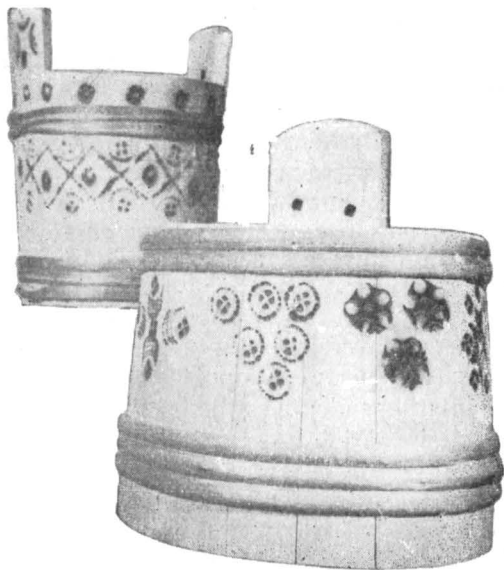
Pornind de la aceste elemente de origine și pînă azi, se pot puncta, apoi, pe toată traiectoria arcului istoric, momente documentare care confirmă continuitatea, prin numeroase exemple. Iar în unele cazuri, chiar dacă nu putem porni de la cele mai îndepărtate mărturii — ca la îmbrobodit, ceapsă, mîneacă răsucită etc. — se pot marca alte puncte de pornire, mai recente decît cele iliro-tracice sau geto-dacice care, însă, de asemenea, mărturisesc apartenența la un fond etnic autohton și continuitatea lor pînă în prezent.

Costum popular femeiesc mehedintean

Elementele ornamentale folosite în portul nostru popular pot fi, de asemenea, urmărite în alfabetul, scriitura ornamentală regăsite — într-un inventar destul de bogat — în reprezentările specifice culturii aborigene ca, spre pildă: spirala, romb, coarnele berbecului, stilizări de reprezentări solare și astrale, stilizări zoo- și antropomorfe etc. Ele constituie, de asemenea, dovezi pertinente care pot fi asociate chiar dacă nu se regăsesc în mod expres pe piese de port străvechi, ci pe alte creații de artă decorativă din alte genuri, materiale și tehnici.

Asociată acestor probleme se conturează și tema documentării *originalității* culturii noastre populare, prin intermediul documentelor puse la îndemînă de către portul nostru popular. Pe lîngă deosebit de importante regăsiri ale rădăcinilor, ale substratului unor elemente morfologice ale portului, ale unor elemente ornamentale folosite în cadrul acestuia, pe lîngă studierea supraviețuirii unor forme revolute și stabilirea continuității, deosebit de importantă pentru prezentarea muzeografică, ni se pare a fi conturarea unor caractere foarte originale ale portului nostru popular care-l individualizează, îi conferă carac-

Vase pirogravate din zona Horezu

terul specific etnic, demonstrând, astfel, în mod implicit, autohtonitatea și continuitatea. Această originalitate se relevă atât prin structura morfologică și cea ornamentală, despre care am vorbit mai sus, cât, îndeosebi, prin concepția decorativ-estetică.

Dintre elementele care trebuie analizate, subliniate și demonstrate atât în cercetări cât și în travaliul muzeo-expozițional, atragem atenția asupra permanenței raportării a costumului la liniile armonioase ale trupului pe care le subliniază și nu le transformă, ascund sau deformează, deci linia de formă-volum a costumului, întărită de câmpii ornamentale cu același rol; apoi, legile decorative de simetrie, alternanță, ritm, dinamică în compoziția ornamentală a diverselor piese de port și în sfârșit paleta cromatică specifică și — foarte important — rolul albului ca culoare și fond generos, predominant specific viziunii coloristice a poporului nostru care, datorită stabilității și a unor forme cultural-estetice bine cristalizate în trăirile culturale autohtone, nu acuza acel atât de des întâlnit „horror vacui”, caracteristic multor altor etnii sud-est europene.

Un alt aspect de o categorică importanță care trebuie luat în considerare îl constituie funcționalitatea portului nostru popu-

lar și integrarea sa în forme complexe de viață. Perfecta sa adaptare la variate coordonate funcționale — de la unele funcții magice, la mărci de grup, zonale, social-economice, ocazionale, de sex, climatice, estetice — perseverența acestor raportări și conștiința valorii etnice și patriotice a portului, în toate timpurile, cât și filtrarea creatoare a împrumuturilor, constituie dovezi pertinente ale cristalizării sale în autohtonitatea și permanența culturii noastre populare.

Pe plan muzeografic, problemele teoretice prezentate mai sus se pot transpune în câteva indicații de plan bine precizate: fișarea și catalogarea tuturor colecțiilor de port din țară, pe baza unei fișe unitare și a unui vocabular controlat; stabilirea tipologiei unitare a morfologiei pieselor de port, prin adoptarea celei stabilite de H. Formagiu și cartografierea lor zonificată; determinarea elementelor care definesc specificul etnic, în croi, structură, gamă ornamentală, paletă cromatică și decantarea elementelor definitorii prin studii comparate cu creațiile altor popoare; analiza programatică și computerizată a acestor elemente, pe diferite teme; analiza și fișarea tuturor documentelor materiale, iconografice, scrise care pot constitui elemente de substrat ale portului popular românesc; analiza proceselor de aculturație, de creștere internă, a evoluției și transformărilor portului nostru popular; analiza rezultatelor variatelor forme de conviețuire și contact cu alte etnii, pe planul creației; analiza concepției actuale, pentru definirea orientării creației populare contemporane, în toate genurile, în condițiile puternicului potențial creator al poporului.

Cercetarea interdisciplinară a contextului de cultură și civilizație care generează forme specifice ale portului, în așa fel încât nu numai caracterele sale morfologice și estetice să fie prelevate ci să devină cu adevărat un document important al întregii problematice istorice și socio-culturale.

Concepția, scenariul și regia expozițională trebuie să transpună, prin mijloace specifice de exprimare, toate aspectele mai sus menționate.

Problematica vastă și complexă a portului popular — în ipostaza sa de document al continuității și originalității culturii populare românești — ne poate sugera și următoarea schiță tematică monografică, în afară de folosirea sa în expoziții: schiță analitică de prezentare tipologică, morfologică și stilistică a portului popular românesc, în formele sale cristalizate; substratul și rădăcinile istorico-etnografice, culturale și artistice ale portului popular românesc. Elementele universale; evoluția istorică a portului popular românesc. Împrumuturi — influențe — interferențe — mode — proces de aculturație — noi formule și structuri morfologice și decorative, datorate pătrunderii unor noi materii prime și tehnici; continuitatea ca proces logic, specific, de creștere internă; funcționalitatea multiplă și complexă a portului popular. Raportul cultural, dialectic, dintre om și natură și civilizator

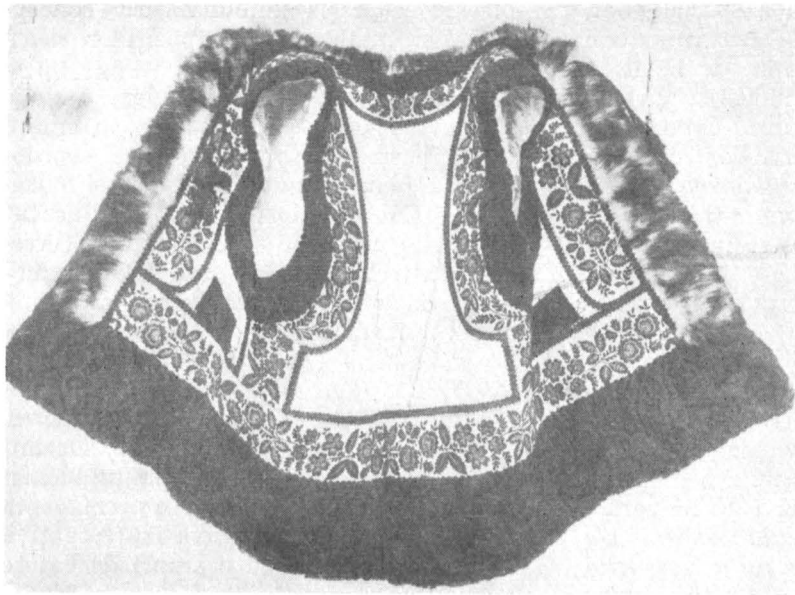
dintre om și societate; concepția filozofică, socială, etică și patriotică privind portul. Portul în literatura și iconografia populară; varietatea zonală în unitatea morfologică și stilistică, specific etnic românesc, proces istorico-etnografic; analiza valorilor artistico-decorative, specifice portului popular românesc, raportate la concepția privind valoarea estetică a trupului; volumul — formele, ornamentica, compoziția ornamentală, paleta cromatică — elemente definitorii ale portului popular; sincretismul și interdependența stilistică între port, dans și spațiul geo-morfologic și cultural; procesul de creație în structurarea caracterelor morfologice și stilistice ale portului popular românesc; caracterele specifice etnice ale portului popular românesc; integrarea portului popular românesc — în contextul etnografic euro-asiatic; perenitate, valorificare, integrare.

Cercetarea istoriei civilizației tehnice populare, condiție a optimizării expozițiilor de etnografie pe linia demonstrării vechimii, continuității și unității civilizației și culturii populare românești

CORNELIU BUCUR

1. Reflectarea trăsăturilor specifice ale civilizației și culturii unui popor, prin prezentarea expozițională a producțiilor sale cu valoare utilitară și decorativ-artistică, constituie preocuparea cea dintâi a unei expoziții cu profil etnografic. Analizând suma acestora, putem desprinde cu ușurință *ideile de vechime, unitate și continuitate* ca fiind îns și coordonatele fundamentale ale istoriei popoului nostru și ale întregii sale culturi și civilizații.

1.1. Dacă ne-am propune să identificăm pivotul de sprijin în demonstrarea acestor incontestabile realități istorice, cu mari dificultăți de susținere și puține șanse de reușită deplină, ne-am putea opri la o altă categorie de valori ale civilizației populare decât *mijloacele de muncă*, căci: *„în perspectivă axiologică, culturile formațiunilor sociale sînt foarte variat, inegale, unele strălucesc prin artă, altele prin morală, altele prin gîndirea lor. Numai în sfera culturii materiale*

Bundiță, com. Vicovul de Sus, jud. Suceava

există un proces cumulativ sigur — pe care Marx îl vede — descifrabil într-o istorie a tehnologiei”¹.

Prezentarea uneltelor și instalațiilor tradiționale, caracteristice civilizației pre-industriale din patria noastră, într-o expoziție de etnografie, nu mai reprezintă, de multă vreme, un fapt întâmplător. Tributul plătit, decenii la rând, obiectului de artă populară, supralicitat expozițional din rațiuni primordial estetice, a fost abolit odată cu inaugurarea marilor muzee etnografice de la Cluj-Napoca² și Iași³. Muzeografia etnografică românească modernă a debutat având perspectiva generoasă a unei viziuni materialiste imprimate întregii cercetări etnografice de savanții cu renume mondial: George Vîlsan și Simion Mehedinți. Lor li se datorează, în primul rând, preocuparea pentru studierea faptelor de civilizație populară, în conexiunea lor istorică și colecționarea și valorificarea expozițională nu doar a obiectului muncii, ci a însăși mijlocului de muncă: „Dacă evoluția omenirii se leagă de unelte și de munca cu uneltele — scrie S. Mehedinți — și dacă fără unelte, omul ar trăi și astăzi în lanțul de fier al instinctului, acela care vrea să-și dea seama științific despre elementele civilizației unui popor și să cerce a-l caracteriza ca o variantă

Șteamp aurifer de la Bucium, jud. Alba

a omenirii, trebuie să culeagă cu cea mai mare îngrijire toate uneltele sale și anume, în exemplare autentice, care să poarte semnul muncii”⁴.

1.2. La experiența de cercetare, colecționare și valorificare expozițională dobândită astăzi, se cuvine — credem — să analizăm, într-o amplă dezbateră pe plan

național, a întregii obști a specialiștilor, cum am lucrat pînă în prezent, unde am ajuns și mai ales, ce avem de făcut în continuare pentru optimizarea activității de prezentare, în cadrul expozițiilor de etnografie, a materialelor care să demonstreze, *istoric, permanența, vechimea, unitatea și continuitatea civilizației* durate de înaintașii noștri în de două ori milenara istorie a neamului, în această alma mater care este spațiul carpatodanubiano-pontic, iar *axiologic, individualitatea (specificitatea) culturală a poporului român, în ambele ipostaze dialectice, de originalitate și universalitate*, expresii ale capacității proprii de creație și, în același timp, ale receptivității și excepționalei calități a sintezei care ne caracterizează: „*Cînd civilizația noastră s-a ridicat pînă la cultură, ea nu a creat totul din nou, ci a fost, ca și în fața naturii, întru culturi istorice date. Nu s-a ivit la noi ispita deșartă a noutății totale. Noi am știut să aducem noutatea întru ce ne era istoricește propriu. De aceea, s-a putut spune despre arta noastră cum că originalitatea ei constă în a da o sinteză armonioasă, adică în a face ca noutatea să nu fie în lucrul însuși, cît întru el*”⁵

A ne însuși și a ne propune ilustrarea, într-o asemenea viziune filozofică, a specificității noastre culturale, în organizarea expozițiilor de etnografie, presupune ca primă condiție, *cunoașterea profundă a fenomenelor*, în cazul temei enunțate, a proceselor, procedelor și mijloacelor de muncă ale poporului nostru, pentru a ști și a evidenția care este patrimoniul propriu de cunoaștere (Karl Marx definea mijloacele de muncă drept „*forța obiectivată a cunoașterii*”⁶), precum și a experienței tehnice dobîndite de-a lungul timpului și complementare acestora, *ce am împrumutat și asimilat de-a lungul istoriei noastre, de la cine*, în ce context istoric și motivațional (*cînd și de ce*) și în ce mod (*cum*).

Expozițiile noastre sînt reflectarea obiectivă a nivelului cunoașterii și, implicit, al cercetării unor fenomene de istoria civilizației și culturii populare. De aceea, cele două aspecte (cunoaștere și valorificare) sînt și trebuie privite, în permanență, într-o unitate indivizibilă, aceasta

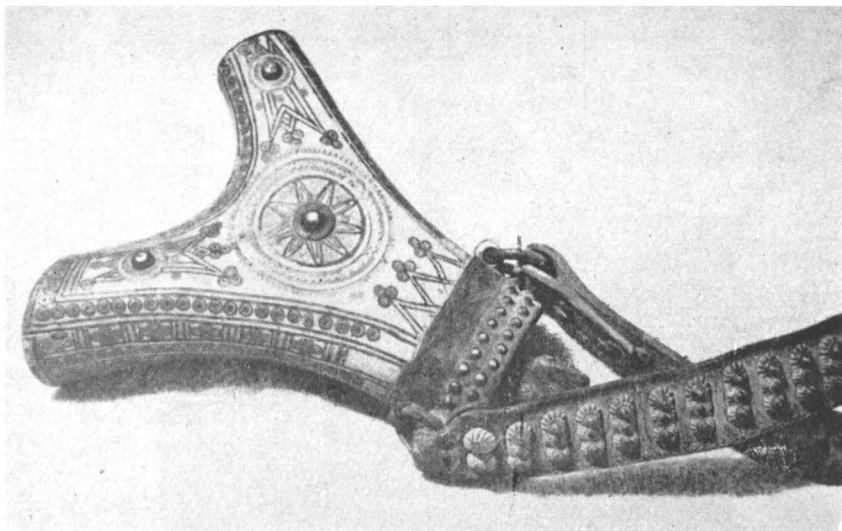
oferind cheazășia îmbunătățirii conceptuale și materiale a expozițiilor noastre.

Programul spre care țindem trebuie să devină dintr-un deziderat, o înfăptuire, posibilă printr-o acțiune coordonată pe plan național, prin grija și îndrumarea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, program în care știința cercetării va trebui să se completeze și armonizeze cu arta regizorală în reușita deplină a actului final care *trebuie să tindă a deveni dintr-o expoziție de „etnografie”, într-o expoziție de istoria civilizației, culturii și artei populare din patria noastră.*

2. În continuare, vom expune, succint, doar cîteva idei pe marginea problematicii enunțate, cu preocuparea permanentă de a incita, prin maniera interogativă a enunțării ideilor, la o amplă dezbateră a acestora.

Pornind de la principiul obiectiv potrivit căruia *expoziția muzeală reprezintă viziunea sintetică asupra unor fenomene de istoria civilizației populare din patria noastră, care se înfăptuiește printr-o selectă analiză, comparație și interpretare a informației* deținute de materialul original, însoțit și pus în valoare prin categoriile auxiliare specifice, prima întrebare care trebuie să ne-o punem este aceea cu privire la *stadiul cunoașterii tematice la nivel analitic.*

2.1. Există un *inventar al cvasitotalității proceselor de muncă* specifice, cu o descriere amănunțită, structurală, morfologică și funcțională a fiecăruia, în parte? Răspunsul care ne stă la îndemînă, din parcursul bibliografiei de specialitate și cercetarea colecțiilor muzeale, nu este din păcate afirmativ. Există încă numeroase procese de muncă prea puțin sau deloc cunoscute și insuficient reprezentate în colecțiile muzeelor de etnografie, a căror absență din expoziții creează, în mod deplin justificat, un vid informațional, constatat, în egală măsură, de specialiști și marele public. Spre exemplificare amintim, dintre ocupații, cazul mineritului⁷, al păstoritului în forma sa de transhumanță, presupus „temeinic” cunoscut, dar care, adîncit spre originile sale, spre cauzalitatea istorică a apariției, maximei expansiuni și

Corn de praf de pușcă.
jud. Suceava

disoluții⁸, oferă perspective deosebite pentru demonstrarea caracterului sedentar-agricol al civilizației noastre populare, de-a lungul întregii sale istorii, sau cazul a numeroase meșteșuguri dintre care „funăritul” ne este cel mai la îndemână. Aceasta, fără a putea afirma că cea dintâi și de căpetenie ocupație a poporului nostru — agricultura — ar fi suficient de bine studiată și prezentată în muzeele de etnografie, istorie, arheologie.

2.2. Avem, la ora actuală, o înregistrare sistematică a procedeeilor tehnologice, pe fiecare proces care să evidențieze, în mod riguros științific, pe fiecare proces de muncă, vechimea, permanența, transformarea (evoluție sau involuție), adaptarea și modernizarea modalităților de organizare și desfășurare a activității de obținere a celor mai diverse valori de consum?

Aici, putem răspunde afirmativ. Ca exemplu, am alege — de această dată — mutațiile la nivel energetic în evoluția echipamentului tehnic de producție.

Ce știm cu adevărat și care sînt modalitățile de ilustrare a adevărului istoric prin materialele din colecții, despre apariția și generalizarea, succesivă, a formelor de energie clasică (energia calorică, energia bazată pe forța de tracțiune animală, energia cinetică sau potențială hidraulică sau cea eoliană)?

În care muzeu din patria noastră sînt ilustrate, prin materiale tridimensionale, originale, (pietrele de moară), prin hărți lingvistice sau imagini documentare, fenomenele de maximă importanță istorică cum sînt exploatarea energiei hidraulice în scopul prelucrării țesăturilor din lînă, la ștează (termen de substrat)⁹ sau vîltoare (omonimul său latin), încă din perioada civilizației geto-dace și a celei daco-romane, cu o continuitate neîntreruptă pînă astăzi, sau exploatarea morilor hidraulice încă din secolele II—III e.n., în cele mai dezvoltate dintre municipii și coloniile Daciei¹⁰?

În locul prezentării unor materiale descoperite arheologic de excepțională valoare istorică, cum sînt pietrele morilor de apă din Dacia Romană¹¹ (ignorete cel mai adesea și în nici un caz prezentate în contextul fenomenologic și istoric evidențiat), cădem nu de puține ori în capcana confuziei datării eronate a unor fenomene; cazul șteampului, instalație de circulație europeană, specifică economiei medievale, începînd cu secolele XIII—XIV, datată în secolele II—III, pe baza butucilor roților elevatoare utilizate în numeroase provincii ale Imperiului roman, în acea vreme, pentru drenarea galeriilor de mină, instalații acționate manual¹², cazul fierăstrăului hidraulic, datat „empiric” de către unii etnografi, de asemenea, în secolele I — II. e.n.,

Lăzi de zestre din zona Cîmpulung Moldovenesc

omițîndu-se descoperirea bieiei-manivelei în veacul al XIV-lea¹³, cazul pivei hidraulice care beneficiază de aceeași interpretare și datare istorică¹⁴, în afara unui studiu concret și comparativ al fenomenului, pe plan european și de o manieră interdisciplinară care permite stabilirea procedeeelor manuale în prelucrarea țesăturilor, în lumea romană, la acele „fulonica”¹⁵ și înlocuirea lor cu pîua hidraulică abia cu începere din secolul XI e.n.¹⁶, sau cazul identificării unor tipuri net deosebite, cum sînt morile cu cai ale antichității¹⁷, care utilizează un anumit tip de pietre și o transmisie directă, cu morile medievale, avînd o structură și un sistem de transmisie mult superioare¹⁸.

Permanența nu trebuie înțeleasă mecanic, și, în nici un caz, identificată cu imobilitatea istorică a mijloacelor de muncă sau sprijinită pe lipsa de informație privind invențiile pe plan european sau măcar cercetarea comparativă a morfologiei obiectului muncii datînd din epoci istorice diferite. La nivel procedural și îndeosebi energetic, „*abandonul brutal al struc-*

turilor energiei tradiționale provoacă întrepruperea acestei continuități”¹⁹.

De aceea, în preocupările și efortul de cunoaștere ale cercetătorului, raporturile dintre permanență și schimbare și dialectica lor obiectivă constituie unul dintre cele mai importante obiective ale investigației.

2.3. Care este, în cele din urmă, *stadiul cunoașterii instrumentarului utilizat* de-a lungul activității sale multimilenare, în complexa și variata activitate productivă și în egală măsură, în viziune sincronică și diacronică? Putem afirma că deținem la ora actuală un inventar nominal, cu o descripție etimologică, morfologică și funcțională (tehnologică), al tuturor mijloacelor de muncă, a cărui prezentare (firește, nu exhaustivă, ci doar a capilor de serii tipologice, originali sau reproduși grafic, fotografic) să ne ofere posibilitatea ilustrării excepționalei înzestrări tehnice a poporului nostru? Nu în suficientă măsură!

Recent a apărut, în „Cibinium 1974—78”, un material care încearcă să cuprindă, într-un tablou sistematic, cele mai reprezentative instalații tradiționale din țara

noastră²⁰. Deși materialul însumează peste câteva sute de tipuri, subtipuri sau variante, considerăm că el nu face decât să deschidă seria investigațiilor de a elabora un material cuprinzător al totalității mijloacelor de muncă (inclusiv a uneltelor și mijloacelor de transport), absolut necesar cunoașterii istoriei civilizației tehnice a poporului nostru.

Materialul citat ridică o serie de probleme la care trebuie găsit răspuns, pe viitor, prin efortul colectiv al tuturor muzeografilor din țară: care este aria răspîndirii, în teritoriu, a fiecărui tip, subtip sau variantă; care este frecvența și densitatea lor în diferite epoci și perioade istorice; care este motivația maximei densități sau caracterului incidental al atestării lor; care sînt liniile de demarcație între tipurile de bază (cazul morii cu ciutură, al cărei spațiu de răspîndire pe teritoriul țării noastre este cel al zonei subcarpatice — Carpații Meridionali — cu excepția Văii Streiului²¹, odinioară inclusă și ea în voievodatul sud-carpatic) și ce explicație istorică poate fi oferită în aceste cazuri, știut fiind că niciodată o formațiune de relief nu a constituit o barieră culturală în difuziunea faptelor de civilizație; care este apariția în timp (cronologia relativă) a unor tipuri, subtipuri sau variante; care sînt ariile externe de circulație a tipurilor întîlnite la noi și cum se corelează cu acestea, circulația internă a aceluiași fenomen (cazul morii cu ciutură, întîlnită în întreg spațiul balcanic, al morii cu cai „bănățene”, răspîndită în Cîmpia Banatului românesc, iugoslav și în Cîmpia Tisei maghiare); care este caracterul și proveniența mijloacelor de muncă: rural-urban, meșteșugăresc-industrial ș.a.

3. *Dialogul național-universal* este corolarul tuturor acestor cercetări. Fără o cunoaștere profundă și amănunțită a fenomenului autohton, și aceasta într-o viziune general-europeană, prin raportarea sa tot timpul la fenomene similare din afara fruntariilor țării, este imposibilă evidențierea particularului de general, a naționalului de universal.

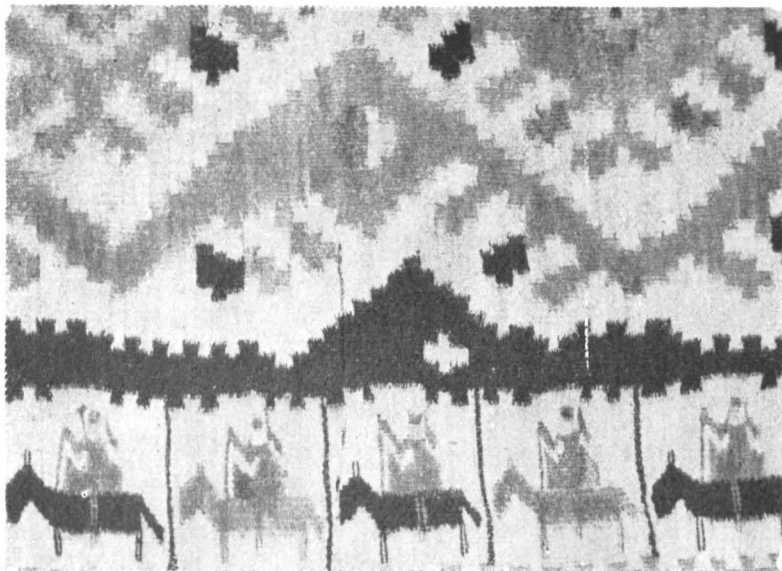
Popoarele nu au trăit niciodată izolate. Circulația indivizilor s-a născut

din necesitatea circulației materiilor prime și a produselor și ea a prilejuit, la rîndul său, o circulație rapidă și liberă a ideilor și invențiilor. În mod special, circulația faptelor tehnice a avut intensitatea „*sporurilor de mușgai*”²², cum aprecia Maurice Daumas. Firește, însă, că niciodată un popor nu a copiat o realitate cu care a venit în contact din simpla dorință de a imita. Însușirea invențiilor sau a unui echipament material mai avantajos s-a făcut numai atunci cînd societatea autohtonă a cunoscut un nivel de dezvoltare generală capabilă să recepteze valori superioare și să reclame, în mod necesar-obiectiv, adoptarea lor.

Toate acestea au făcut, însă, ca în civilizația popoarelor europene, în special, să apară și să se constituie, în mod stabil, numeroase valori comune, îndeosebi la nivel instrumental. Puține dintre acestea se datoresc, „convergenței tehnice”, cum o numea Leroy-Gourhan²³ sau poligenezei¹⁴. Majoritatea se datoresc difuziunii culturale, bazată pe permanenta colaborare economică a popoarelor.

Și cu toate acestea nu lipsesc aspectele chiar și de detaliu, care probează modul propriu de însușire, realizare și mai ales adaptare și perfecționare a valorilor împrumutate. Aici, la acest nivel sensibil de creație, se realizează, potrivit concepției constructive propriie fiecărei comunități etnice, a experienței tehnice personale, a necesității adaptării la condițiile particular-istorice, a faptului asimilat, acel coeficient al particularității și specificității faptului de civilizație.

4. Sub formă de *concluzii* se cuvine să subliniem ideea potrivit căreia muzeul, carte a trecutului unui popor, trebuie să prezinte — pe baza cunoașterii amănunțite a acestui trecut — faptele cele mai caracteristice de civilizație, într-o sinteză expozițională cît mai convingătoare. A ridica ștacheta calității expozițiilor noastre de bază sau temporare, fixe sau itinerante, pavilionare sau în aer liber, presupune implicit, a ridica ștacheta cercetării științifice și în același timp, a științei scenariului (tematicii), regiei și recuzitei importantului spectacol

Detaliu de scoarță din Maramureș.

instructiv-educational care trebuie să fie *expoziția muzeală modernă*.

Potrivit comandamentelor științifice și ideologice contemporane, expoziția privind specificul cultural al unui popor nu mai poate îmbrăca forma anacronică a „expoziției de ramură”. De aceea, considerăm că militând pentru cercetarea de tip interdisciplinar a istoriei civilizației și culturii unui popor, milităm — pe plan muzeal — pentru expoziția de istoria civilizației și culturii poporului nostru.

NOTE

¹ C. I. Gulian, *Bazele istoriei și teoriei culturii*, Editura Academiei R. S. România, București, 1975, p. 97.

² Romulus Vuia, *Muzeul etnografic al Ardealului*, Cluj, 1928.

³ Ion Chelcea, *Menirea Muzeului etnografic al Moldovei*, Iași, 1943.

⁴ Simion Mehedinți, *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale*, Academia României, „Discursuri de recepțiune”, XLVII, București, 1920, p. 18.

⁵ Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, Editura Eminescu, 1978, p. 10—11.

⁶ Karl Marx, *Bazele criticii economiei politice*, II, p. 189.

⁷ Valer Butură, *Spălarea aurului din aluviuni și mineritul fărănesc din Munții Apuseni*, în „Anua-

rul muzeului etnografic al Transilvaniei” (AMET)—Cluj-Napoca, 1969.

⁸ Corneliu Bucur, *Invariantă și variabilitate în păstoritul tradițional. Despre momentul apariției cauzele și caracterul transhumației pastorale a românilor*, în AMET, X, 1978.

⁹ Idem, *Steaza (vîltoarea) și pîna hidraulică în istoria civilizației multimilenare a poporului român*, în „Cumidava”, Brașov, 1980 (în curs de apariție).

¹⁰ Idem, *Moara hidraulică în Dacia romană, în lumina descoperirilor arheologice*, în „Cibinium” 1974—78, Sibiu, 1979.

¹¹ Ibidem.

¹² Corneliu Bucur, *Considerații istorice și etnologice privind apariția instalațiilor hidraulice pe teritoriul României*, în „Biharea”, Oradea, 1977.

¹³ Friedrich Klemm, *Histoire des techniques*, Paris, 1966, p. 56.

¹⁴ Cornel Irimie, *Cercetări etnografice privind istoria tehnicii populare la români*, în „Cibinium”, 1967—68, Sibiu, 1968.

¹⁵ Robert Etienne, *Viața cotidiană la Pompei*, Editura științifică, București, 1970.

¹⁶ Jaques le Goff, *Civilizația occidentului medieval*, Editura științifică, București, 1970.

¹⁷ Maurice Dumas, *Les premières étapes de l'utilisation de l'énergie naturelle*, în „Les origines de la civilisation technique”, I, Paris, 1962.

¹⁸ Corneliu Bucur, *Procese, procedee și instalații de prelucrare a cerealelor cu tracțiune animală pe teritoriul României* (comunicare la primul Colocviu interdisciplinar de istorie a civilizației populare din România, Sibiu, 1979, ms.).

¹⁹ André Varagnac, *Les études énergétique en préhistoire et en protohistoire* în „Atti du VI Con-

gresso Internazionale delle Scienze Preistoriche e Protohistoriche", Roma, II, 1965, p. 45.

²⁰ Corneliu Bucur, *Evoluție și tipologie în sistematica instalațiilor tradiționale din România*, în „Cibinium” 1974—1978.

²¹ Idem, *Considerații istorice și etnologice...*

²² Maurice Daumas, *op. cit.*

²³ André Leroi — Gourhan, *Évolution et technique, L'homme et la matière*, Paris, Editura Albin Michel, 1971.

²⁴ „Les origines de la civilisation technique”, I, Paris, 1962.

Sinteza dezbaterilor

Dr. Vasile Caramelia (Centrul de antropologie culturală — București)

Tema pusă în dezbatere prezintă o deosebită importanță în ceea ce privește studiul culturii, al civilizației poporului român și din acest motiv, cred că sînt în asentimentul tuturor să aduc mulțumiri Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Comitetului județean de cultură și educație socialistă Sibiu și Muzeului Brukenthal pentru inițiativa de a convoca specialiști din muzee, din institutele de cercetări de profil, pentru a-și spune părerea pe marginea acestui subiect.

Deosebit de interesantă mi s-a părut și expoziția vizitată „Expoziția de etnografie și artă populară din Africa, America, Asia, Australia și Oceania” pe care o putem considera o premieră pe țară, ea oferind posibilitatea unor discuții pe tema studiului comparativ.

Legătura indestructibilă între știința etnografică și antropologie, mă duce cu gîndul la ceea ce spunea eminentul etnolog Cl. L. vi-Strauss: „*Etnografia, etnologia și antropologia culturală nu sînt*

trei științe diferite, ci una și aceeași știință a culturii populare”. Într-adevăr, dacă nu ai studiul documentar și al colecțiilor muzeale de cultură populară este greu să faci antropologie culturală.

Avînd în vedere existența în lume a circa 5 000 de culturi, studiul comparativ este dificil de realizat dar deosebit de util pentru sublinierea specificului fiecărei culturi. Tocmai de aceea, pentru țara noastră studiile comparative trebuie completate în vederea unei cunoașteri mai profunde.

O problemă interesantă de cercetat din punct de vedere antropologic și aplicativ ar fi ace a legată de trecerea de la societatea tradițională la cea industrială.

Referatele prezentate au scos în evidență necesitatea studiului complex al culturii populare, cu întreaga sa problematică și, aș sublinia, strînsa legătură dintre etnografie și antropologie, prima oferind celei de-a doua documentul material.

Gheorghe Bodor (Muzeul etnografie al Moldovei — Iași)

Consider deosebit de utilă inițiativa de a organiza dezbateri pe o asemenea temă. Preocuparea de reflectare în muzeele de etnografie a caracterului multimilenar, de continuitate și de unitate a culturii și civilizației populare românești constituie una din coordonatele fundamentale ale expozițiilor cu profil etnografic. Astfel, Muzeul etnografic al Moldovei și-a propus încă de la inaugurarea sa să sublinieze aceste importante trăsături ale culturii poporului nostru în cadrul expoziției de bază (în acest sens s-a evidențiat sectorul mijloacelor și uneltelor de muncă de pe teritoriul Moldovei). La

reorganizarea actuală a muzeului vom urmări extinderea acestei idei în cadrul tuturor sectoarelor și temelor, asociind argumentului etnografic documentul istoric și arheologic.

În ceea ce privește prezentarea componentei antropologice și culturale a așezărilor în expoziții se impune găsirea unor modalități specifice de a încadra elementele omise în expoziții mai vechi, cum sînt: așezările, obiceiurile etc.

Cercetarea interdisciplinară este absolut necesară, dar trebuie găsite modalitățile de colaborare și de finalizare a ei în așa fel încît rezultatele să servească tuturor participanților.

Consfătuirea noastră poate fi legată de Planul național unic de cercetare, de finalizarea temelor prevăzute pentru acest cincinal, deoarece ne apropiem de încheierea sa. Întâlnirea noastră are de aceea un caracter de lucru privind ilustrarea rezultatelor cercetării în expozițiile muzeale.

Propunerea tovarășului Cornel Irimie, de a organiza *expoziții-experiment*, este extrem de interesantă și ar trebui aplicată.

A prezenta continuitatea într-o expoziție nu este chiar atât de ușor. Ne-am lovit de această dificultate la Timișoara, când a fost vorba să reprezentăm continuitatea în domeniul ceramicii. Abia atunci ne-am dat seama că noi etnografii nu știam cum arată un cuptor roman de ars vasele sau aveam doar sumare cunoștințe în acest domeniu. Deocamdată expozițiile noastre au mers paralel: istoricii și etnografii prezentând separat toate elementele la zi. Poate că specializarea de la Sibiu, amintită în materialul prezentat de tovarășii Georgeta Stoica și Cornel Irimie, a dat un semnal de alarmă căci se pot face, cu foarte bune rezultate, expoziții tematice cum este cea a tehnicii populare.

În legătură cu studiile comparative, cred că vor trece încă câțiva ani pînă cînd prezentarea expozițională se va face la noi după criteriul comparative, aceasta cu atât mai mult cu cît ne lipsesc colecțiile comparative (de exemplu, nu avem o colecție de ceramică europeană).

În ceea ce privește comunicarea referitoare la așezări, prezentată de tovarășul Boris Zderciuc, cred că în cadrul expozițiilor nu pot fi luați în considerare numai cei doi factori menționați — morfologic și funcțional. Nu știu dacă e bine ca așezările socotite de Romulus Vuia drept „vechi” sau „foarte vechi” trebuie prezentate astfel pentru că urmărind harta cu așezările, întocmită pe baza stadiului cercetărilor de atunci, observăm că toate acestea sînt situate în regiunea montană. De asemenea, trebuie neapărat

să remarcăm că toate așezările considerate de Vuia ca „foarte vechi” sînt amintite în documentele medievale mai tîrzii. Se pune deci problema dacă la nivelul actual al cercetărilor trebuie să ne limităm la acest punct de vedere.

În altă ordine de idei, cred că nu putem pretinde nici unui muzeu din țară să fie la nivelul Muzeului tehnicii populare din Sibiu, în ceea ce privește existența unor sectoare speciale, experimentale. În acest context, aș propune ca în Planul național unic de cercetare pentru noul cincinal, să fie specificate muzeele care urmează să aibă sectoare specializate sau ce anume vor experimenta. Atunci, la analiza activității, după cinci ani, am putea vedea mai bine rezultatele.

În comunicarea referitoare la portul popular, prezentată de tovarășul Tancred Bănățeanu, au fost enumerate o serie de deziderate foarte importante. Din cele multe care se pot realiza, cred că de primă urgență este acela legat de evidență. Aceasta are numeroase aspecte, declanșează luări de poziții, aș zice, foarte rapide. De exemplu: prezentarea, codificarea și limbajul controlat în privința portului popular. Eficiența metodologiei de lucru, deja întocmită, ar trebui urmărită, poate chiar de „Revista muzeelor și monumentelor” (care a publicat numeroase materiale pe această temă), pentru valorificarea ei, cu rezultate pe planul expozițional.

În legătură cu comunicarea tovarășului Corneliu Bucur și a problemelor ridicate: dacă astăzi se cunosc toate procesele de muncă și dacă există o înregistrare sistematică a tuturor procedeele tehnice? Deocamdată răspunsul nu poate fi în întregime pozitiv. Dealtfel, la lucrarea pe care o întreprind în prezent — *Dicționarul bibliografiei etnografice* — m-am izbit de lucruri extrem de dificile. Există o serie de termeni pe care nu avem de unde să îi luăm, nefiind cuprinși în lucrări de specialitate, și astfel ajungem la necesitatea codificării și a limbajului controlat.

În legătură cu problemele puse în discuție, țin să afirm că există numeroase posibilități de a demonstra continuitatea și romanitatea culturii noastre populare, dar, așa cum arăta colegul Godea, acest lucru este ceva mai greu de prezentat în muzeele de etnografie. În ultimul timp m-am ocupat cu astronomia populară. Astfel, am constatat unele elemente surprinzătoare. Continuitatea noastră este foarte legată și de „cerul nostru”. De exemplu: Calea Lactee este cunoscută în astronomia populară sub denumirea „Calea lui Traian”; constelația „Ursa Mare” este „Carul lui Traian”. Alt exemplu: constelația „Tiarei”, în Transilvania, bătrînii o denumeau „Porcii”, „Vierii” sau „Scroafa cu porci”. Această constelație este atît de neutră din punct de vedere al configurației încît poate fi asemuită cu orice. Dar în astronomia populară românească ea este numită astfel pentru că latinii o cunoșteau sub denumirea de „Siculae”, care în traducere înseamnă „Scroafa”. Astfel de lucruri mai sînt încă multe pe „cerul românesc” și în astronomia noastră populară, dar se pune problema prezentării lor muzeale.

Georgeta Carcadia (Muzeul județean Vrancea—Focșani)

Fiindcă s-a amintit de uneltele de muncă, importante mijloace de ilustrare a continuității, propun ca la muzeul nostru să realizăm, cu sprijinul tuturor specialiștilor, o expoziție cu caracter interdisciplinar ilustrînd evoluția uneltelei agricole din epoca neolitică și pînă în prezent. Cred că merită să încercăm. În ce privește colaborarea interdisci-

plinară, un pas pe linia realizării ei este conlucrarea intramuzeală, ținînd seama că toate muzeele județene au în componența lor mai multe secții, și intermuzeală. Este necesar ca permanent să ne comunicăm, pe toate căile, rezultatele activității noastre, să ne consultăm în acțiunile importante pe care le întreprindem.

Cred că în expoziție s-ar putea expune o hartă reproducînd diversele constelații cu specificarea denumirii lor latinești în comparație cu cea românească. Sînt însă și probleme mai delicate, greu, dar nu imposibil, de redat expozițional. Mă gîndesc la țesăturile cu structură ornamentală foarte complexă, care necesită o analiză minuțioasă a motivelor și compozițiilor în scopul demonstrării continuității ornamenticii din cele mai vechi timpuri.

Problemele legate de practicarea agriculturii se numără printre cele mai importante. Ele vor trebui avute pe viitor mai mult în vedere, deoarece uneltele de muncă ilustrează continuitatea și modul de viață al unui popor.

Elemente semnificative de continuitate oferă și construcțiile țărănești. Spre exemplu, casele bătrînești din Munții Apuseni, cu acoperiș caracteristic, înalt, de paie, cu proporțiile bine stabilite, sînt perfect asemănătoare cu urna de la Arș-Loga, datată în epoca neolitică. Asemenea exemple sînt numeroase și ele trebuie abordate întîi în cercetări și apoi în expozițiile etnografice.

Constantin Bărbulescu (Institutul de cercetări etnologice și dialectologice)

Este un lucru deja cunoscut că o importanță deosebită, alături de elementele de cultură materială ale poporului nostru, l-a avut cultura sa spirituală, în strînsă corelație cu prima. Manifestările spirituale au fost prezente în viața poporului român de-a lungul timpului și i-au servit acestuia drept statut. Prin

ele se pot demonstra unitatea și continuitatea poporului nostru, ele fiind o realitate. Trebuie însă, găsită modalitatea de valorificare cît mai eficientă a tuturor acestor elemente, inclusiv expozițională.

Trebuie, stabilit un limbaj comun, ținînd, desigur, seama că toate elemen-

tele spirituale nu pot fi separate de cele ale culturii materiale care le-a servit drept suport. După cum se știe, un obiect pe care îl descriem este un fapt de cultură, izvorât dintr-o necesitate obiectivă, legată indisolubil de viața reală. Din aceste motive, în prezentarea expozițională aspectele esențiale privind viața reală le pot pune în evidență cele legate de viața spirituală prin „proiecție” a realului în imaginar.

Cred că e absolut necesar în munca noastră, a tuturor, o interrelație reciprocă. În acest sens, nu se poate face abstrac-

ție de munca istoricului, arheologului, istoricului culturii, biologului, medicului sau a etnografului care aduc argumentarea materială a vieții spirituale. Deci, nu trebuie să privim izolat, dintr-un singur punct de vedere, această sferă care cuprinde întru totul viața: este imperios necesar de pătruns în adâncime și de completări reciproce. Numai astfel putem aprofunda cunoașterea tuturor aspectelor fenomenului studiat. Aceasta nu înseamnă ca toate muzeele din țara noastră să fie la fel ci, dimpotrivă, fiecare zonă să-și păstreze specificul ei.

Tiberiu Graur (Muzeul etnografie al Transilvaniei — Cluj-Napoca)

Aș dori să relev doar un singur aspect pe marginea temei dezbătute, relativ la ceea ce se spunea în legătură cu reprezentarea ideii de continuitate pe plan expozițional etnografic, privind manifestările spirituale din viața poporului român.

Reprezentarea expozițională a complexului de manifestări spirituale este o problemă dificilă întrucât de cele mai multe ori etalarea unui obiect legat de un anume ritual nu redă imaginea și semnificația practicării acestuia și nici măcar nu-l poate sugera vizitatorului.

Am urmărit într-o serie de muzee din străinătate încercarea de rezolvare a acestei probleme și am constatat că pe lângă materialul tridimensional s-au folosit în circuitul de vizitare sau în săli special amenajate filme etnografice care „explică” vizitatorului un ritual, un obicei etc. Alteori, filmul etnografic este înlocuit de proiecția unor diapozitive

pe fond sonor (montaje diason). Mă întreb dacă asemenea mijloace nu pot fi utilizate și în expozițiile noastre de etnografie, deficitare încă la capitolul prezentării vieții spirituale, care mie mi se pare a fi foarte importantă în definierea culturii și civilizației poporului român.

Cred că mijloacele de care dispunem la ora actuală, mă refer la cele tehnice, ne-ar permite integrarea mai activă, în circuitul expozițional, a mijloacelor audio-vizuale.

Am rămas surprins că în străinătate (de pildă în S.U.A.) existau în arhive filme documentare etnografice, de mare valoare, realizate de studiourile noastre în colaborare cu Institutul internațional de film științific. Mă întreb dacă acestea, cuprinzând mărturii despre cultura și civilizația populară românească nu ne-ar aduce servicii și prin difuzarea lor la muzee.

Raymonde Wiener (Muzeul Brukenthal — Sibiu)

După cum se știe, interdisciplinaritatea presupune soluționarea problemelor prin interferență expozițională. În acest sens aș aminti „Expoziția de ceramică” organizată anii trecuți la București, precum și partea referitoare la prelucrarea ceramicii din recenta expoziție-experiment de la Timișoara. Ambele au fost realizate din inițiativa C.C.E.S. — Direcția de specialitate, cu concursul colaboratorilor din alte domenii, care și-au adus aportul la soluționarea problemelor ridi-

cate și urmărite de etnografi. Evident, interdisciplinaritatea, după părerea mea, presupune strânsa colaborare cu toți specialiștii din toate domeniile.

Deși etnografului i se cere a avea cea vedere de ansamblu presupunând cunoștințe din specialități diferite legate de domeniul său de cercetare, nu cred că e posibil totuși, ca el să poată cuprinde toată problematica pe care o presupune studiul complex al unui fenomen sau grup de fenomene.

Muzeul Brukenthal are o structură complexă. Oare nu este posibil ca printr-o interpretare interdisciplinară a colecțiilor valoroase de care dispune acest muzeu, să se realizeze expoziții care să illustreze

cele mai importante aspecte asupra culturii și civilizației poporului nostru și receptivitatea sa la valorile de cultură ale altor popoare?

Anghel Pavel („Revista muzeelor și monumentelor”)

Sintem puși în fața unei probleme deosebit de importante, aceea de a demonstra și prin colecțiile de etnografie, continuitatea poporului nostru, unitatea sa.

Încercări în cadrul expozițiilor de etnografie s-au făcut. Ele nu au fost întotdeauna convingătoare fiindcă prezentau sporadic unele documente și materiale istorice, alături de cele etnografice. În ultimul timp au existat, după opinia mea și două certe reușite pe această linie: Expoziția „Ceramica — tezaur al unei existențe și culturi milenare” realizată de Muzeul satului și de artă populară în colaborare cu Muzeul de istorie al R. S. România și UCECOM și Expoziția monografică „Cămașa femeiască” realizată de același Muzeu al satului și de artă populară.

După cum se știe, etnografii au apelat adesea la elementele (în special iconografice) și datele oferite de istorici. Actualmente problema care se pune este nu numai de a prelua de la istorici mărturii interpretabile și din punct de vedere etnografic ci de a participa alături de aceștia la cercetări complexe. Aceasta i-ar ajuta și pe istorici să înțeleagă unele aspecte rezolvabile numai pe baza unor criterii etnografice și, în consecință, să folosească la rîndul lor rezultatele cercetărilor din domeniul culturii populare.

Paralel cu aceasta, etnografii trebuie să se întoarcă și spre colecțiile lor cu mai multă atenție și interes pentru a

obține, pe baza cercetării, acele elemente care-i pot ajuta în susținerea din punct de vedere expozițional a continuității și unității poporului nostru pe aceste meleaguri.

Ce se poate face concret, în afara cercetărilor? „Dicționarul” la care lucrează tovarășul Godea este binevenit. Asemenea lucrări cu caracter metodologic ne pot lămuri mult în activitatea noastră. Probabil, foarte curînd va trebui să se realizeze expoziții etnografice care să prezinte problema continuității cu ajutorul unor piese și elemente noi, acoperind o arie tematică mare — respectiv toate sectoarele. Acest lucru este posibil dar pentru început nu de către un singur muzeu. De aceea, mă gîndesc că s-ar putea alcătui o tematică pe această linie care să fie supusă dezbaterii unui colectiv cît mai larg de muzeologi, prin intermediul „Revistei muzeelor și monumentelor”. Astfel, fiecare muzeu va putea participa cu experiența sa la definirea acestei tematici care să constituie, apoi, un *îndreptar* în vederea realizării altor expoziții. Am subliniat „un îndreptar” și nu un model de copiat.

O altă propunere vizează folosirea mijloacelor tehnice mass media, pe care le avem la dispoziție, (înregistrări, diapozitive, filme), în sălile de expoziție pentru a facilita și mai mult înțelegerea de către vizitatori a unor fenomene și aspecte etnografice profunde și unde prezentarea doar a pieselor etnografice nu este suficientă.

Dr. Vasile Novae (Complexul muzeal Golești)

Consider necesară această consfătuire, atît pentru perfecționarea activității noastre, cît și pentru relevarea unor noi aspecte legate de importanța temei puse în discuție aici: unitatea și continuitatea poporului nostru.

S-a ridicat problema modalităților prin care putem contribui la demonstrarea ideii de continuitate și originalitate a culturii populare românești. Nu s-a făcut totul, pînă în prezent, ca să se rezolve în mod științific această problemă. Încă

de la elaborarea tematicii Secției pomiculturii și viticulturii de la muzeul nostru ne-am propus să demonstrăm, prin exponatele achiziționate, continuitatea și originalitatea culturii populare românești, idee urmărită pe tot parcursul activității. Ceea ce nu am reușit să realizăm pe deplin este valorificarea expozițională a monumentelor din acest punct de vedere.

Este necesar ca la elaborarea Planului unic de cercetare al muzeelor pe anii 1981—1985, să se aibă în vedere temele prioritare pe baza cărora să se structureze programe de cercetare în funcție de cerințele naționale și necesitățile locale.

Răzvan Ciucă (Muzeul județean Ialomița — Slobozia)

Cred că cercetările monografice și înregistrarea tuturor fenomenelor și aspectelor care se mai pot surprinde la ora actuală pe teren sînt binevenite în stadiul în care ne găsim. În acest sens, cercetările monografice ne ajută foarte mult la sintezele pe care dorim să le realizăm. Intenționăm anul acesta să organizăm la Slobozia o expoziție experiment care să prezinte aspecte legate de cultivarea cerealelor din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre pe teritoriul României. Această expoziție, desigur, nu o putem înfăptui fără concursul colegilor din țară. Ea trebuie să aducă, credem, o serie de elemente noi atît în privința cercetării problemelor de istorie agrară, cît și în metodologia de expunere,

Dr. Tereza Moszes (Muzeul Țării Crișurilor — Oradea)

În abordarea ideii de continuitate și unitate a poporului român este necesară explorarea metodologică a colecțiilor muzeale de etnografie și utilizarea metodică a fondului tradițional.

Împărtășesc părerea antevorbitorilor că în alcătuirea și cercetarea colecțiilor, studiul comparativ constituie o fază posterioară stabilirii tipologiei și structurii morfologice a obiectelor.

Pentru a putea fi cunoscut pe scară largă sistemul de clasificare tipologică, de către muzeografii din toată țara, consider că e necesar să se stabilească tipu-

Deoarece nu toate muzeele pot avea în bibliotecile lor publicațiile etnografice de bază apărute în țară și străinătate, ar fi bine dacă pe lîngă „Revista muzeelor și monumentelor” s-ar constitui un punct de documentare care să cuprindă aceste materiale și rapoartele muzeografilor plecați la specializări, schimburi de experiență etc., în străinătate, în scopul generalizării unei experiențe înaintate.

În legătură cu afirmația cuprinsă în materialul tovarășului Boris Zderciuc, țin să subliniez că etnografia rămîne o știință istorică și deci în expozițiile noastre trebuie să ne exprimăm istoric prin argumente etnografice.

prezentînd aspecte ale continuității cu dovezi etnografice clare.

Legat de această expoziție, intenționăm publicarea unui volum cu probleme de istorie agrară la care să colaboreze toți specialiștii din țară, înmănunchind și comunicările susținute la sesiunile anuale organizate de Muzeul județean Ialomița-Slobozia pe această temă.

În privința dovezilor pe care le pot aduce specialiștii din rețeaua muzeelor etnografice în sprijinul ideii de continuitate, ar fi bine să fie extinse și amplificate cabinetele de documentare ale muzeelor care cuprind mărturii, în acest sens, din domeniul istoriei, arheologiei, etnografiei, folclorului etc.

rile, subtipurile, variantele, subvariantele pe anumite domenii de cercetare (ceramică, port, țesături etc.). Stabilirea acestei metodologii de lucru duce la crearea unui limbaj controlat pentru fiecare domeniu al etnografiei, permite o valorificare corespunzătoare a colecțiilor, tocmai pe coordonatele unității, continuității și originalității culturii populare românești.

Consider că raportul dialectic dintre funcție și formă, între util și frumos, dintre conținut și elementul artistic, reflectă stadiul de dezvoltare al unui

popor și oferă multiple posibilități pentru demonstrarea continuității, a caracterului culturii populare românești. Toto-

dată, el asigură posibilități de comparare pe cele două coordonate: verticală și orizontală.

Boris Zdereiuc (Institutul de cercetări etnologice și dialectologice)

Consider că dezbaterile pe marginea unei probleme atât de importante pentru cultura și civilizația poporului român au meritul de a fi pus în evidență aspecte noi, interesante, oferind sugestii pentru orientarea activității de viitor, atât în planul cercetării, cât și în cel muzeistic; al completării și valorificării expoziționale a colecțiilor muzeale.

Aș dori să fac câteva mențiuni pe marginea unor idei exprimate aici relative la referatul prezentat de mine în problema importanței factorului uman pentru studiul așezărilor.

O idee care a revenit la doi, trei participanți la discuții, a fost că mijlocul de muncă nu poate să constituie singur argument în demonstrarea unității și continuității. Exact acest lucru l-am afirmat și eu, adică unui element de cultură, dacă nu i se asociază un document sau alte elemente de natură tematică, nu este peremptoriu.

Dr. Georgeta Stoica (Consiliul Culturii și Educației Socialiste)

Ne-am propus să dezbaterem tema „Colecțiile de etnografie, documente ale vechimii, continuității și originalității culturii populare românești”, pornind de la ideea că tema este de mare actualitate iar muzeele etnografice trebuie să treacă la restructurarea tematicii expozițiilor de bază.

Materialele prezentate și mai ales dezbaterile purtate au scos în evidență utilitatea și acuitatea cu care se pune problema reorganizării expozițiilor de etnografie după principii noi. Propunerile făcute vor constitui o bază pentru activitatea viitoare, pentru generalizarea experienței unor instituții.

Într-o societate atât de dinamică ca aceea în care trăim noi, este normal ca și concepțiile cu privire la modul de prezentare a culturii și civilizației populare să se transforme în funcție și de cerințele vieții, de evoluția soluțiilor muzeo-tehnice pe plan mondial.

Un alt aspect care trebuie relevat este că lui Romulus Vuia îi revine meritul de a fi încercat pentru prima dată stabilirea diferențierilor dar și a interrelațiilor posibile ale anumitor tipuri de așezări (în tipologia alcătuită de el) și chiar a menționării anumitor tipuri de relații între oraș și sat. El a explicat totodată, problema originii, a mutațiilor survenite în structura diverselor tipuri de sate. Pentru a înțelege exact în ce constă specificitatea oricărui argument etnografic, este nevoie să apelăm și la alte categorii de documente (istorice sau de altă natură).

Cred că este necesar — pentru a prezenta fapte de cultură în expoziții, ca acestea să fie încadrate factorului uman, urmînd ca pe această bază să se definească acele fenomene de cultură și civilizație care sînt specifice poporului nostru.

Colecțiile muzeale moștenite, așa cum au fost ele concepute, sînt în general inegale atât din punct de vedere al acoperirii epocilor istorice, a fenomenelor și a întinderii geografice, cât și sub raportul reprezentării unor procese fundamentale, deși au o valoare excepțională. În același timp, avem prea puține elemente în ceea ce privește procesul dezvoltării în timp și, mai ales, cu privire la contextul din care provin obiectele.

Aceste lacune se datoresc și faptului că în constituirea colecțiilor s-a luat, ca bază, criteriul estetic, făcîndu-se de multe ori abstracție de obiectele cu valoare exclusiv documentară. Evident, criteriul estetic nu trebuie să fie neglijat dar trebuie să se țină seamă de toți factorii de cultură și civilizație care au determinat apariția sau circulația pieselor.

Pentru a răspunde cerințelor actuale este necesară schimbarea concepției noastre cu privire la cercetare, nu numai printr-o

serioasă bază teoretică pe care trebuie să o creăm, dar și printr-o cunoaștere aprofundată a obiectelor din propriile noastre colecții. Studiul colecțiilor existente, prin folosirea unei metode de lucru riguros științifică, ar putea constitui un prim pas spre cunoașterea și mai buna valorificare a patrimoniului.

Viața este extrem de complexă și reprezentarea tuturor aspectelor în mod plastic și educativ în expoziții nu poate fi realizată fără o cercetare interdisciplinară în care să se fructifice rezultatele investigațiilor istorice, sociologice, antropologice și etnologice.

Nu mai insist asupra propunerilor făcute privind planul pe cincinalul care urmează.

Desigur, așa cum s-a mai procedat,

Dr. Cornel Irimie (Muzeul Brukenthal — Sibiu)

Cred că întâlnirea noastră de aici, de la Sibiu, discuțiile purtate pe marginea unei teme, așa spune, de importanță foarte mare pentru studiul culturii și civilizației populare românești, a fost binevenită și utilă, fiindu-ne de un real ajutor în restructurarea nu numai a expozițiilor noastre de etnografie, dar și pentru o mai bună cunoaștere și valorificare a colecțiilor.

Desigur, această problemă capătă o importanță deosebită, în contextul sărbătoririi a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista.

SUMMARY

From the 23rd to the 24th of February, on the initiative of the Council of the Socialist Culture and Education, a debate took place at the Brukenthal Museum in Sibiu about the „Ethnographic collections, documents of the oldness, continuity and originality of the Romanian folk culture”. Attending were more than 40 specialists working in the specialized museums from București, Baia Mare, Bistrița, Brașov, Cluj-Napoca, Focșani, Golești, Iași, Oradea, Satu Mare, Sibiu, Sighetul Marmăției, Slobozia, Timișoara, Vaslui as well as from the Centre of cultural anthropology, the Institute of ethnological and dialectological research, the Institute of south-eastern European studies and the Bulletin of Museums and Monuments.

During the first part of the meeting were submitted five communications:

Dr. Georgeta Stoica, dr. Cornel Irimie, „The ethnographic collections, documents of the oldness, continuity and originality of the Romanian folk culture”; Boris Zderciuc, „The settlements and the household as a document of permanence and continuity”; dr. Paul Petrescu, „The ethnographic

și pe viitor în elaborarea unor tematici de muzee sau expoziții, vor fi antrenați un număr cât mai mare de muzeografi din întreaga rețea muzeală. Aș vrea să spun că marile muzee din lume elaborează tematici pe care le supun dezbaterii colegilor de breaslă din alte muzee, utilizând o serie de modalități (correspondență directă, tipărituri etc.). În acest sens susțin și eu propunerea făcută de tovarășul Pavel Anghel ca în paginile „Revistei muzeelor și monumentelor” să se organizeze dezbateri pe marginea unor tematici elaborate, care ulterior să servească drept model în organizarea unor expoziții și de ce nu, poate chiar expoziția-experiment de la Slobozia să constituie un început în acest sens.

Au fost puse aici în evidență probleme importante legate atât de activitatea de cercetare, de cunoașterea aprofundată a colecțiilor, cât mai ales de valorificare a acestora în planul expozițional. Toate aceste schimburi de opinii, toate aceste chestiuni care ne frământă pe noi toți trebuie să constituie o foarte serioasă bază de pornire, care să ne fie de mare ajutor în perfecționarea activității viitoare. Și în acest sens, cred, așa cum s-a subliniat aici, această consfătuire și-a atins scopul propus.

Transcrierea dezbaterilor: **DAN MUNTEANU**

collections, documents of the continuity and originality of the Romanian folk culture — architecture”; dr. Tancred Bănățeanu, „The national costume, a document of the continuity and originality of the Romanian folk culture”; Corneliu Bucur, „The research of the history of the technical folk civilization, a condition for optimizing the ethnographic exhibitions by demonstrating the oldness, the continuity and unity of the Romanian folk civilization and culture”.

Then, the participants visited the exhibition „Ethnography and folk art from Africa, America, Asia, Australia and Oceania” and discussed the papers and the general theme under debate. They emphasized important problems regarding both the research activity meant to achieve a better knowledge of the collections and especially their adequate display in exhibitions.

The debates pointed out the usefulness and imperativeness of reorganizing the ethnographic exhibitions according to new principles. The proposals made will represent the basis of the future activity, of the generalization of the experience of some museums.

Cu fiecare manifestare organizată, Muzeul satului și de artă populară se dovedește o instituție muzeală cu înalte preocupări în domeniul cercetării creației materiale și spirituale a poporului nostru, un centru ce reușește să polarizeze atenția specialiștilor etnologi prin seriozitatea și competența cu care știe să realizeze acțiunile sale științifice.

Sesiunea de comunicări avînd ca tematică „Limbaajul creației artistice populare”, desfășurată între 15—16 mai a.c., a constituit încă o dovadă a celor afirmate mai sus. Ea s-a integrat manifestărilor I.C.O.M. privind sărbătorirea **Zilei internaționale a muzeelor și aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat condus de Burebista**. Au participat muzeologi și specialiști din București, Brașov, Cluj-Napoca, Florești-Stoienști, Golești, Iași, Oradea, Sibiu, Slobozia, Suceava și Tulcea. În cele două zile au fost prezentate un număr de 20 de comunicări.

Deși la prima vedere tematica propusă părea să nu ofere un cîmp prea larg analizei și dezbaterilor, comunicările susținute au dovedit că limbaajul creației artistice populare românești are nenumărate sensuri pornind de la cele naționale și sociale și ajungînd la cele legate de apartenența la o arie geografică, vîrsta creatorului etc. Toate materialele au subliniat că arta populară a constituit și continuă să fie un mijloc de comunicare între oameni iar etnologilor le revine sarcina să descifreze codurile și semnele acesteia, să cunoască și să aprofundeze valoarea fiecărui aspect estetic încifrat în obiecte utilitare.

Din audierea comunicărilor s-a desprins ideea că sursa principală care a stat la baza alcătuirii lor a fost reali-

tatea aflată în teren sau în depozitele muzeelor, o bună parte din ele implicînd și aspecte ale valorificării unor elemente din arta populară tradițională în creația artizanală actuală. De asemenea, s-a putut constata faptul că a existat o diversitate de surse teoretice consultate, investigația bibliografică venind în întîmpinarea susținerii faptelor reale.

O parte din comunicări s-au subordonat temei mari propuse spre dezbateri prin încercarea de teoretizare și generalizare a unor aspecte ale artei populare, jaloinînd căile de înțelegere a mesajelor ei, de stabilire a unor structuri ce au stat la baza creației populare din trecut. Dintre acestea amintim comunicările: dr. Georgeta Stoica, *Probleme ale continuității în ornamentica populară românească*; Tiberiu Graur, *Comunicarea și limbaajul artei populare*; Lucia Stroescu, *Textile decorative de interior din lînă: principii și scheme de organizare compozițională*; Andrei Bucșan, *Expresivitatea dansului popular*.

Un alt grupaj de comunicări, pornind tot de la descifrarea unor semnificații ale limbaajului artei populare, în diversele ei domenii, au abordat problema fie legată de o anumită zonă geografică fie că s-au oprit la analiza unei categorii de obiecte. Dintre asemenea comunicări, amintim: Olivia Moraru, *Motive-simboluri în creația artistică populară din Țara Bîrsei*; Constantin Breazna, *Limbaajul muzical al păstorilor aromâni*; Sînda Larionescu, *Limbaaj și comunicare în modelul riturilor de nuntă din zona de sud a Olteniei*; Titina Rădulescu, *Funcție, formă, ornament în arta populară din Maramureș*; Ofeția Văduva, *Limbaajul semnelor legate de hrană în ceremonialul de nuntă tradițional*; Ileana Gaiță, *Nivele de decodifi-*

*Imagine din timpul
Sesiunii de comunicări*

care a limbajului artistic la scoarțe; Iosif He ța, Păpușa, factor de strategie culturală în tradiția populară românească; Corneliu Mirescu, Limbaj în portul femeiesc din Lăpuș; Florica Goina, Limbajul țesutului în satul Roșia (Bihor).

Evoluția creației artistice populare, remodelările și reformulările survenite în decursul timpului, ca urmare a unei evoluții interne firești dar și a contactului cu elemente din afară, încercarea de prefigurare (chiar dacă în dezbateri s-a afirmat că acest lucru este prematur) a sensurilor de mîine ale transformărilor ce se vor produce în cadrul diferitelor genuri ale artei populare românești, a constituit subiectul și firul care a unit mai multe comunicări. Le amintim: Jana Negoită, *Schimbări de funcție și semnificații în cosumul popular românesc*; Doina Dascălu, *Simbol-concretizare plastică și mesaj în recuzita contemporană a obiceiurilor populare*; Anca Bratu Pop, *Structuri stilistice în pictura murală maramureșeană*.

O ultimă categorie de comunicări a adus în discuție aspectele concrete ale încurajării creației artisanale actuale, modul cum aceasta trebuie privită și ajutată în așa fel încît ea să se ridice la valoarea artei tradiționale, eliminîndu-se nonvaloarea, tot ceea ce este străin modului de a concepe și realiza frumosul

de către poporul nostru. Pe această linie s-au înscris comunicările: Olga Horșia, *Preocupări contemporane privind continuitatea și valorificarea meșteșugurilor artistice tradiționale din România*; dr. Tancred Bănățeanu, *Cu privire la critica de artă populară*; Emilia Pavel, *Țesături moldovenești — zona Iași, tradiție și inovație*; Steluța Pîrîu, *Mutații în funcționalitatea și semnificația textilelor și a pieselor de port tradițional*.

Dezbaterile care au urmat au subliniat valoarea științifică ridicată a comunicărilor prezentate, insistîndu-se asupra a ceea ce a adus nou fiecare. S-a afirmat, încă o dată, că sursa principală, dincolo de implicațiile bibliografice și de influențele unor școli etnografice la modă, trebuie să rămînă concretul — creația artistică populară — iar scopul — cunoașterea exactă a tuturor sensurilor acesteia. De asemenea, s-a atras atenția că se impune o permanentă raportare la trecut, la tot ceea ce știința istoriei poate oferi etnografiei, deoarece foarte multe elemente din creația populară își află originile în secole îndepărtate.

Sesiunea „Limbajul creației artistice populare” a marcat, odată în plus, saltul care s-a produs în viziunea și modalitățile de cercetare și analiză a artei populare, pașii uriași făcuți de la cercetarea de ieri, cu precădere a elemente-

Moment de la vernisarea expoziției Din istoria muzeografiei etnografice românești

lor decorative, mergîndu-se pe o prezentare descriptivistă și analiza de astăzi a straturilor celor mai adînci pentru înțelegerea mecanismelor intime ce au guvernat actul creației artistice populare.

De remarcant este faptul că o parte din autorii comunicărilor prezentate sînt tineri muzeografi ce dovedesc pe de o parte seriozitate în studierea materialelor de teren iar pe de altă parte o orientare și înțelegere științifică temeinică. Acest lucru ne îndreptățește să afirmăm că în muzeele de etnografie și artă populară există a nouă generație de muzeografi-cercetători de valoare, capabilă să ducă mai departe știința etnografică.

*
* *

Cu prilejul sesiunii de comunicări a fost vernisată expoziția **Din istoria muzeografiei etnografice românești**. Ea a reunit, într-o succesiune tematică, propusă de organizatori, o serie de documente și mărturii privind cercetarea creației populare și organizarea unor colecții și muzee de profil în țara noastră. Desigur, și acest lucru s-a văzut încă din titlu, expoziția, nu a urmărit ilustrarea completă a preocupărilor ce au existat în

domeniul cercetării etnografice, toate inițiativele pentru strîngerea și etalarea de bunuri patrimoniale din creația materială populară. Expoziția, ca idee, a fost binevenită, deoarece surprindea, fie și în parte, eforturile ce s-au depus de către înaintași pentru ca minunatul tezaur al artei și creației populare românești să nu rămînă anonim, pentru ca ceea ce era mai valoros să se păstreze și să ni se transmită nouă.

Prima temă a expoziției purta titlul generic „Precursorii”. În cadrul ei erau expuse citate din Gheorghe Barițiu, Alexandru Odobescu, Mihai Eminescu, Emil Racoviță, Simion Mehedinți, Nicolae Iorga și Vasile Pârvan. Unele dintre aceste personalități ale culturii românești au fost precursori cu ideea iar alții cu fapta: adevărați ctitori de muzee.

Numeroase materiale originale și în copie veneau să prezinte, în cadrul celei de-a doua teme, eforturile depuse pentru înființarea și dezvoltarea Muzeului etnografic al Ardealului (1874—1944), al cărui promotor neobosit a fost etnograful Romulus Vuia, ale Muzeului Țării Bîrsei și Muzeului național Secuiesc.

Era apoi prezentată activitatea colecționarului Aurel Filimon din Tg. Mureș, ale cărui colecții au stat la baza creării

Aspect din expoziție

Muzeului de arheologie, istorie și etnografie din localitate.

Numeroase caiete conținând schițe realizate pe teren, articole de etnografie apărute în diferite periodice ale vremii („Luceafărul”, „Junimea literară”), imagini din primele expoziții, informau vizitatorul despre începuturile Muzeului etnografic din Cîmpulung Moldovenesc, al cărui organizator, plin de elan, a fost Ion Ștefuriac.

La rîndul lor, soții Samuil și Eugenia Ioneț au fost sufletul realizării Muzeului etnografic din Rădăuți căruia i-au pus bazele în anul 1934. Deși și-a pierdut majoritatea patrimoniului în timpul celui de-al doilea război mondial, muzeul rădăuțean a renăscut și s-a dezvoltat prin munca perseverentă a celor doi soți Ioneț.

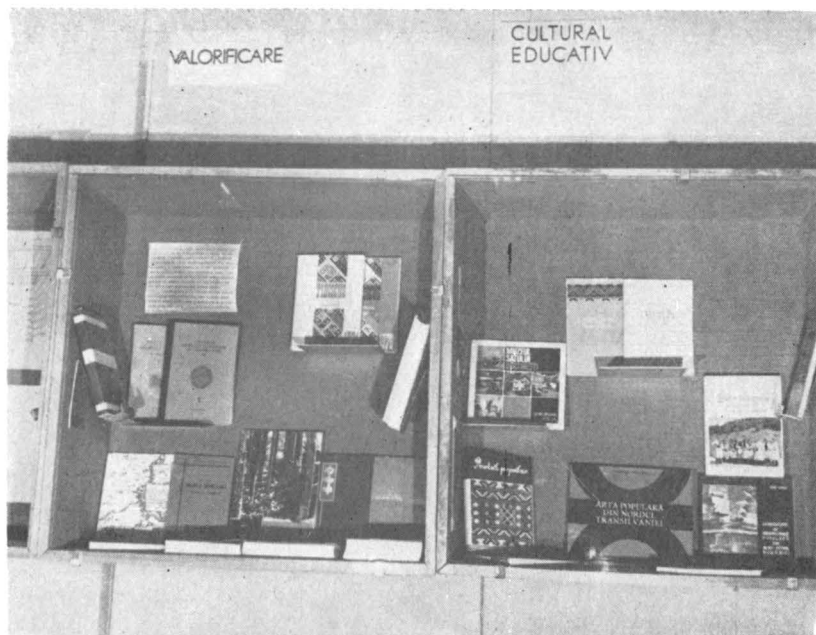
Începuturile Muzeului istorico-etnografic din Focșani se leagă de personalitatea etnografului Al. P. Arbore. În expoziție se prezentau imagini fotografice de epocă surprinzînd aspecte din expoziția inaugurată în anul 1931, extrase din conferințele pe teme de etnografie și artă populară susținute de inimosul profesor Al. P. Arbore.

O altă temă a expoziției a constituit-o „Muzeul de artă națională”. În cadrul

ei erau subliniate contribuțiile meritorii ale lui Dimitrie Papazoglu și Al. Tzigara-Samurçaș. În vitrine au fost etalate o serie de materiale originale legate de constituirea colecțiilor acestui muzeu. Astfel, era expusă o ie, primul obiect achiziționat de Papazoglu, albumul original conținînd imaginea exponatelor ce au fost prezentate la „Expoziția generală” din 1906, primul *Inventar* al Muzeului de artă națională, un pliant al muzeului etc.

Crearea Muzeului satului românesc a însemnat un pas uriaș pe calea dezvoltării și diversificării rețelei muzeale din țara noastră. Începuturile acestui muzeu se leagă strîns de activitatea și viziunea organizatorică a lui Dimitrie Gusti. Cum era și firesc, în expoziție se prezenta un material original deosebit de bogat: schița muzeului din anii 1936–1938, note și schițe folosite în cadrul cercetărilor din satul Drăguș, formulare tip de buget pentru aducerea unor gospodării din teren, caiete cu însemnări de teren aparținînd cercetătorului Gheorghe Focșa etc.

Partea a doua a expoziției și-a propus să redea, în cadrul a patru teme mari, munca ce se desfășoară astăzi în muzele de etnografie și artă populară — „Conservare — restaurare”, „Evidența știin-

*Aspect din expoziție
(fotografii de Ani Diț)*

țifică”, „Valorificarea” și „Munca cultural-educativă”. La aceste teme materialele expuse erau numeroase și variate, ele încercînd să surprindă momente din activitatea a cît mai multor muzee din țară — Golești, Sibiu, Rm. Vilcea, Suceava etc.

Expoziția a avut darul de-a fi reunit o serie de documente de importanță pentru istoricul muzeografiei etnografice românești, de a fi adus în fața vizitatorilor crîmpeie din eforturile ce s-au depus în trecut pentru a se crea instituții muzeale, pentru ca valorile existente la vremea aceea să nu se piardă. Desigur, titlul expoziției „Din...” nu i-a obligat pe organizatori la o prezentare a tuturor aspectelor problemei. Practic ar fi fost imposibil. Dar prezentarea încă a cîtorva date deosebit de importante din istoria muzeografiei etnografice românești se impunea. Astfel, trebuia marcată, în cadrul unei teme speciale, activitatea deosebit de prodigioasă a ASTREI, care, pe lângă nenumărate expoziții de artă populară organizate în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, a înființat instituții muzeale de prestigiu (dacă e să ne amintim numai de muzeul din Sibiu). De asemenea, nu trebuiau omise eforturile ce s-au depus (chiar

dacă, uneori, fără succes deplin) pentru înființarea unor muzee de profil la Iași, Galați, Constanța etc.

Credem că harta prin care se puncta actuala rețea muzeală nu a rezolvat, de fapt, marele capitol al dezvoltării muzeisticii românești după 23 august 1944. Aici se impuneau cîteva date statistice comparative, o subliniere a diversificării rețelei muzeale din punct de vedere tematic în chiar interiorul grupului de muzee etnografice și de artă populară, consemnarea, fie și fugitiv, a înființării unora dintre cele mai reprezentative muzee, cum sînt: Muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, Secția pomiculturii și viticulturii de la Complexul muzeal Golești, Secția de etnografie a Muzeului Țării Crișurilor-Oradea, Muzeul etnografic din Reghin, Muzeul etnografic din Sighetu Marmației etc.

Oricum, expoziția „Din istoria muzeografiei etnografice românești” dovedește un serios efort depus pentru organizarea ei și credem că interesul muzeologilor care au participat la strîngerea materialelor nu trebuie să se oprească aici, ci investigația trebuie să continue pentru adunarea de noi mărturii care să fie valorificate, peste timp, într-o expoziție amplă, edificatoare.

muzeu, colecții, expoziții

Complexul muzeistic al exploatării miniere Roșia Montană (Județul Alba)

AUREL SÎNTIMBREANU,
VOLKER WOLLMANN

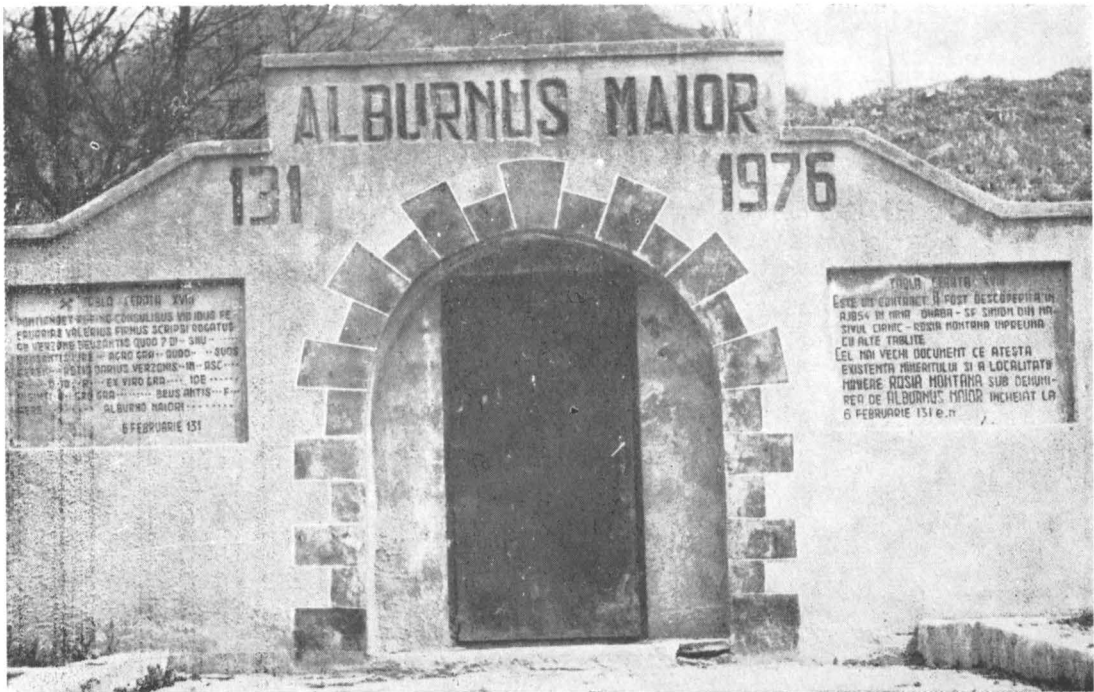
Muzeografia românească din ultimele decenii a cunoscut doar câteva încercări de reconstituire a unor vestigii sau instalații care să reflecte istoria industriei extractive sau prelucrătoare dintr-o anumită regiune minieră sau alta.

Muzeele etnografice și-au propus în general, prin expunerea unor atare obiective muzeistice, ilustrarea unor particularități tipologice în cadrul meșteșugului țărănesc (casnic) sau reprezentarea specificului unei zone etnografice din regiunile montane ale țării. La alte muzeu (exemplu Muzeul mineritului din Petroșani), cele câteva exponate tridimensionale au avut menirea să completeze materialul documentar ilustrativ, prezentînd istoria mineritului din Valea Jiului într-un cadru mai larg, accent mai mare punîndu-se pe dezvoltarea mișcării muncitorești și comuniste din această puternică citadelă muncitorească cu tradiție revoluționară.

Exponate sugestive, unele unice, legate de istoria mineritului multiseclar de pe teritoriul patriei noastre, constituie o parte integrantă a expozițiilor istorice de bază. Muzeul din Deva — de exemplu — adăpostește, printre altele, celebrele statui de mineri de la Baia de Criș (datînd din perioada preromană); o serie de unelte de minerit de la carierele romane

din împrejurimi și de la exploatările de fier de la Ghelar-Teliuc. Muzeul Aurului din Brad — redeschis recent — adăpostește mărturii epigrafice și arheologice pentru practicarea exploatării aurului în perioada romană la Ruda-Barza, cînd s-a ajuns, așa cum o demonstrează instalațiile descoperite în galeria „Ana” și amplexarea lucrărilor din această exploatare romană, la un nivel tehnic foarte avansat. Muzeul tehnic „Prof. D. Leonida” din București a reușit să achiziționeze pentru secția consacrată mineritului exponate valoroase, în special pentru epocile mai apropiate, printre care se remarcă sistemul de pompare a apei de tip „Heizenkunst” de la Borzaș (Maramureș) — care a funcționat după principiul „lanțului fără sfîrșit” pînă prin anii 1870; crivacul de la salina Praid din secolul al XVIII-lea ș.a. Lipsa de spațiu, care se resimte aici pînă la sufocare, atît în sălile de expoziție, cît și la secția „în aer liber”, nu permite nici în cazul instalațiilor consacrate industriei miniere amenajarea unor elemente de ambianță specifică sau o amenajare tipologică a celor câteva exponate de acest gen.

Printre cele câteva obiective muzeistice, un loc aparte îl ocupă complexul muzeistico-montanistic de la Roșia

Intrarea la galeriile romane din complexul muzeistic Roșia Montană, cu reprezentarea textului tăbliței cerate din anul 131 en

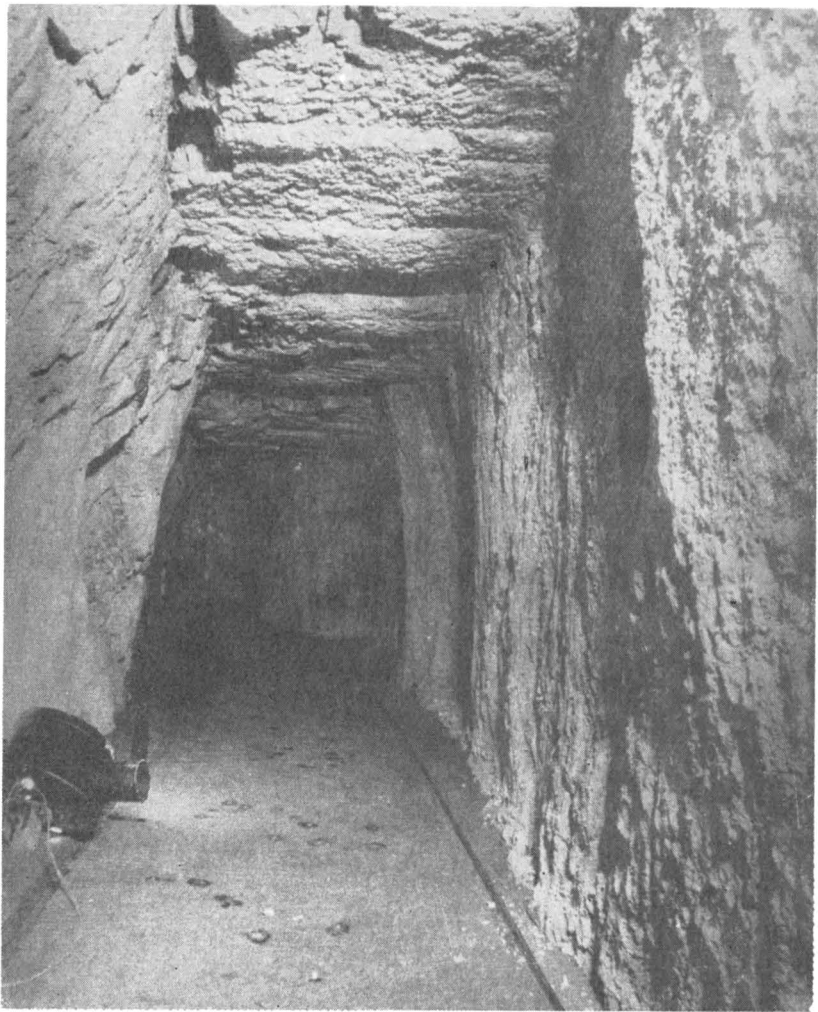
Montană, înființat din inițiativa conducerii Întreprinderii miniere din această localitate și cu sprijinul unui număr destul de însemnat de localnici pasionați. Caracterul complex este conferit de natura exponatelor și de suprafața expozițională întinsă, care permite ilustrarea celor mai importante verigi ale procesului de extracție a minereului aurifer pe baza unor exponate originale provenind din diferite epoci (din perioada romană și pînă în zilele noastre).

Punctul de atracție, care deține și caracter de unicat (cu puține analogii în Spania, Anglia, R. F. Germania), îl constituie, în cadrul acestei expoziții, sectorul subteran, ilustrînd vechimea și amploarea mineritului în epoca romană (*Alburnus Maior*).

Anticul *Alburnus Maior* a fost identificat în lumea oamenilor de știință și a specialiștilor pînă nu demult doar cu locul de descoperire a celebrelor table cerate (*tabulae ceratae*)¹, eventual cu localitatea în care s-au păstrat pînă în zilele noastre impresionantele exploatări de suprafață (aparținînd nu numai epocii

romane), de pe așa-numita „Cetate”. În realitate, intențitatea exploatării aurului în epoca romană nu poate fi explicată decît prin înfățișarea *in situ* a rețelei de lucrări miniere pe filoanele aurifere în adîncime, ceea ce n-a intrat pînă în prezent în preocupările vreunei instituții de specialitate. Realizîndu-se prin urmare acest lucru azi, pentru prima dată în inima Munților Apuseni, se explică aproape de la sine o serie de probleme în aparență de importanță mai mică, pe care istoriografia noastră nu le-a putut elucidă numai pe baza materialului epigrafic sau prin informații indirecte aparținînd unor autori antici. Astfel se poate înțelege necesitatea colonizării unor specialiști minieri din Dalmația și Panonia, înlocuirea pe cît era posibil a muncii sclavilor cu munca unor oameni de condiție liberă, introducerea unor procedee destul de avansate pentru urmărirea filoarelor aurifere sau pentru evacuarea apei din exploatările inundate.

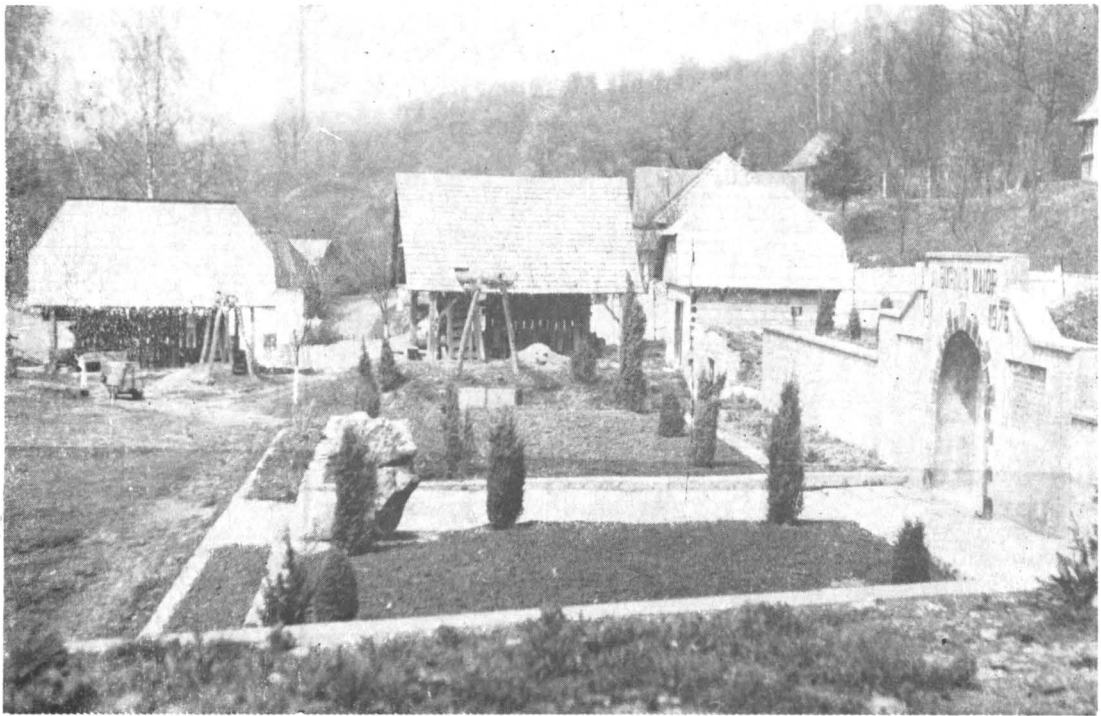
Lucrările subterane redeschise între anii 1970—1975 în Masivul Orlea (fiind azi accesibile în condițiile arătate mai jos) — altele urmînd să fie deschise pe

Galeriile romane din sectorul Orlea executate cu ciocanul și dalta

viitor — demonstrează cu prisosință că extragerea filoanelor, respectându-se în același timp anumite norme de securitate (păstrarea unor piloni de susținere, armarea galeriilor, săparea unor puțuri de aeraj etc.), presupunea o serie de cunoștințe despre compoziția mineralogică a subsolului, precum și o experiență vastă². Se urmăreau numai filoanele cele mai bogate, iar acest lucru, raportat la amploarea excavațiilor subterane, ne îndeamnă să estimăm că producția de aur în perioada romană trebuia să fi fost destul de mare. Astfel, vizitatorul se află aici, la Roșia Montană, în fața unor vestigii unice pentru istoria economică a Daciei romane.

Accesul la galeriile romane din Masivul Orlea (cota + 725 și 729) s-a realizat prin săparea unor trepte betonate („plan înclinat”) și în continuare a unei galerii betonate de peste 40 m. Întregul ansamblu, la care se adaugă și o vastă rețea de galerii și abateje romane, măsoară peste 300 m; este electricizat în întregime iar accesul se poate realiza în condiții de maximă siguranță. Vizitatorului neinițiat i se face cunoscut la intrarea în mină textul fragmentar (în limba latină și traducere) al acelei tăblițe cerate descoperite într-o astfel de galerie, în care se face prima mențiune documentar-epigrafică a localității *Alburnus Maior* (6 februarie 131 e.n.).

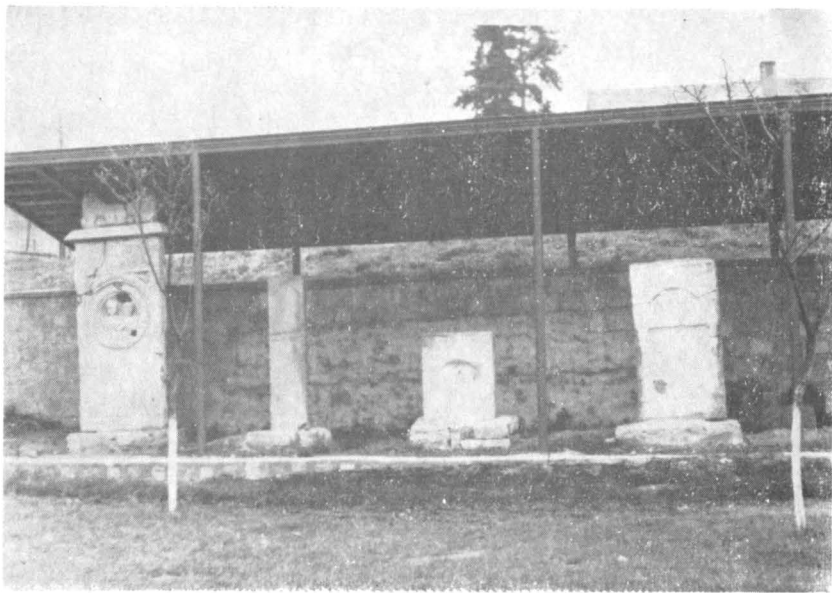

Platforma complexului înfățișând o parte din instalațiile în aer liber (2 ștampuri și „cram”-ul)

Vizitarea galeriilor romane permite amatorului, dar și specialistului, să-și formeze o imagine de ansamblu despre tehnica minieră în antichitate: metodele de urmărire a filoanelor și de desprindere a rocii cu ajutorul dălții și focului, tehnica de armare a pereților de rocă mai puțin rezistentă, a procedurilor de iluminat în antichitate, preocuparea permanentă în vederea evacuării apei prin șanțuri tăiate în talpa galeriei etc. Roșia Montană a intrat în literatura de specialitate încă de pe la mijlocul secolului trecut printr-o instalație complexă pentru evacuarea apei de la adâncimi mai mari, descoperită în galeria „Cătălina-Monulești” în anul 1855, împreună cu alte unelte de minerit și cu cel mai numeros lot de table cerate³. Este regretabil că din această descoperire importantă (cu puține analogii în Hispania și Britannia romană) nu s-a putut recupera în anii imediat următori decât o parte infimă (2 butuci de roată dintr-un sistem de turbine cu lopeți, aflați azi la muzeele din Alba Iulia și Sibiu).

Alte mărturii importante, dintre care unele conțin informații indirecte pentru practicarea unui minerit intens la *Alburnus Maior*, în special în cartierul populat de coloniști illyri și denumit *vicus pirustarum*, sînt numeroasele inscripții romane descoperite în teritoriul acestei localități. Cele mai multe s-au descoperit întîmplător cu ocazia extinderii și modernizării mineritului în veacul al XVIII-lea, sau a amenajării unor tăuri de acumulare și diferitelor construcții gospodărești. Spre deosebire de tablele cerate care, de exemplu, prin cele trei contracte de angajare a unor mineri (liberi) se referă direct la activitatea minieră, inscripțiile menționează mai mult existența unor asociații profesionale sau religioase ale mine-rilor, sau fac numai mențiunea unui colonist dalmatin (pirust sau baridust) și a membrilor aparținători familiei.

La p i d a r i u l muzeului, amenajat pe platforma de cca 600 m p., din fața intrării la galeriile romane, cuprinde piesele epigrafice și sculpturale (dintre care unele cu motive simbolice legate de

*Lapidariul complexului
muzeistic Roșia Montană
(detaliu)*

minerit) provenite din unele descoperiri recente ⁴, fie că s-au „regăsit” unele monumente declarate dispărute după apariția culegerii *Corpus Inscriptionum Latinarum* (vol. III). Monumentele de aici sînt restaurate și păstrate în condiții optime ⁵.

Printre obiectele litice expuse în acest lapidariu original se află și mojară (rîșnițe de toate dimensiunile) întrebuințate în perioada romană și în epocile mai recente pentru zdrobirea minereului aurifer mai bogat.

Printre exponatele care constituie o dovadă incontestabilă pentru practicarea unui minerit neîntrerupt aici la Roșia Montană se află unele instalații caracteristice tehnicii miniere din secolul al XVI-lea, ca de exemplu o pompă simplă de absorbție a apei din puțuri nu prea adînci și din abataje (Schwengel-pumpe) ⁶, pentru care s-a confecționat o machetă perfectă de dimensiuni mai mari, precum și un vagonet specific mineritului transilvănean în veacul al XVIII-lea (denumit în termeni locali *rîznă*, de la „Riesenhund”), întrebuințat la Roșia Montană pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Pentru crearea unei imagini autentice asupra modului de funcționare a acestui tip de vagonet — care mergea pe rude (șine) din lemn — s-a amenajat, pe bordura platformei, o galerie susținută în lemn. Platforma este

dominată de instalații de prelucrare a minereului de aur, dintre care s-au amenajat, în stare de funcționare, două șteampuri din lemn pentru zdrobirea minereului aurifer (cu 9 și cu 12 săgeți). Pentru ilustrarea întregului inventar, care aparținea unui astfel de șteamp, s-a amenajat de asemenea o magazie-depozit („cram”) cu toate uneltele întrebuințate la „lucrul în baie (mină)” și pentru punerea în funcțiune a șteampurilor.

Trecerea mineritului tradițional de la faza casnică-țărănească la mineritul industrial este ilustrată prin introducerea șteampurilor de tip „californian” (prevăzute cu două piue avînd zece săgeți metalice), mese de amalgamare, roată elevatoare și mese vibratoare. Dezvoltarea mineritului, în perioada capitalismului ascendent, coincide din punct de vedere tehnic cu folosirea, în locul vechilor instalații de prelucrare, a morilor cu bile, a conca-soarelor modernizate, a celulelor de floație și filtrelor.

Organizatorii acestui complex muzeistic original sînt preocupați să extindă lucrările de restaurare și întreținere; în scopul de a fi puse în circuitul turistic, cîteva din zecile de lacuri artificiale de acumulare din zonă, construite și modernizate începînd cu veacul al XVIII-lea, vor fi și ele în atenția spe-

Vagonet de mină (rîznă) pe șine din lemn în fața unei guri de galerie

cialiștilor datorită nevoii forței motrice care să pună în funcțiune șteampurile din zonă. Lîngă pitorescul tău „Brazi” de exemplu s-a amenajat recent și un mic camping, oferind condiții excelente de cazare vizitatorilor interesați să cunoască și alte vestigii miniere romane din zonă.

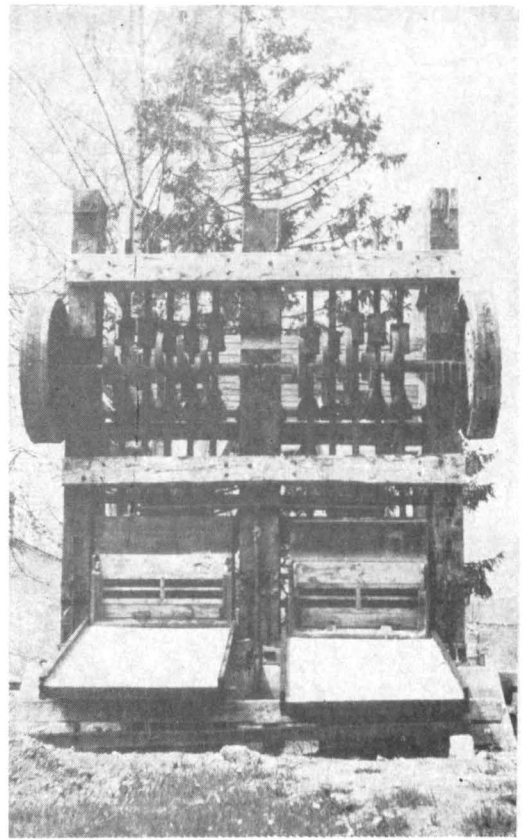
Majoritatea materialului documentar referitor la dezvoltarea mineritului din Roșia Montană este expus în cele șase săli amenajate într-o clădire situată lîngă complexul descris. Aici sînt înfățișate uneltele întrebuițate pentru extragerea și prelucrarea minereului într-o succesiune tipologică judicioasă (nelipsind nici unele exemplare din perioada romană). Pe lîngă o gamă variată a ciocanelor și tîrnăcoapelor miniere se întîlnesc aici și unele instalații simple dar ingenioase pentru păstrarea și utilizarea prafului de pușcă, întrebuițat ca material exploziv începînd cu veacurile XVII—XVIII. Alte exponate și machete ilustrează metodele pentru spălarea nisipurilor aluvionare care conțin grăunțe de aur. Materialul ilustrativ pentru toate aceste ope-

rații, realizat în special în cadrul mineritului casnic, este asigurat aproape în întregime de fotografii de Bazil Roman⁷, care a reușit, în perioada interbelică, să surprindă o serie de aspecte inedite ale modului în care s-a obținut aurul în Munții Apuseni, scoțînd astfel în evidență originalitatea și spiritul creator ale aurarilor români din Munții Metalici, dar și o serie de aspecte sociale caracteristice pentru această populație pînă la naționalizarea mijloacelor de producție din anul 1948: printre multe altele și întrebuițarea muncii copiilor și a femeilor în aproape toate fazele de producție, dealtfel foarte primitive. Alte piese și materiale ilustrative constituie un izvor inepuizabil pentru cel care studiază etnografia localității (adică aceea legată de populația ocupată în minerit)⁸.

Complexul muzeistic reprezintă o expoziție bine încheată, cu un circuit judicios întocmit. Creșterea patrimoniului său este asigurată prin preocuparea localnicilor de a recupera și dona muzeului alte monumente epigrafice și sculptu-

rale romane care mai zac în măruntaiele pământului sau au fost refolosite ca material de construcție în diferite edificii. Urmașii minerilor și spălătorilor de aur din întregul ținut donează cu o însuflețire patriotică obiecte mai mici întrebuințate în minerit, la preschimbarea aurului (cântare, greutate, diferite etaloane etc.), renunțând de multe ori chiar și la fotografii și amintiri familiale conținând o oarecare valoare documentară (costume specifice, unelte, peisaje montane caracteristice ș.a.). Ca orice muzeu întemeiat într-o regiune minieră, și cel de la Roșia Montană este dotat cu o mică colecție de eșantioane (flori de mină) având mari perspective de dezvoltare.

Creșterea continuă a întregului patrimoniu prin noi achiziții și descoperiri, prin redeschiderea altor exploatare romane și medievale, restaurarea unor unelte și instalații descoperite fortuit, confecționarea unor machete sugestive și selecționarea judicioasă a materialului documentar-ilustrativ sînt elemente care contribuie în mod nemijlocit la formarea unei expoziții de bază. Aceasta, refăcută pe baza unui plan tematic dezvoltat, va putea constitui expoziția documentar-festivă pentru marea sărbătoare din anul 1981, prilejuită de aniversarea a 1850 de ani de la prima atestare documentară a localității miniere romane *Alburnus Maior*.

Șteamp din fier de tip „californian”

154; idem, în *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, seria nouă, XII 1892, p. 47 și urm.; vezi și V. Wollmann, *Römischer Goldbergbau in Alburnus Maior (Röșia Montană)*, în *Der Anschnitt*, 6, Bochum, 1976, p. 182—191.

⁴ Cf. V. Moga, R. Manta, *Stela funerară cu inscripție de la Alburnus Maior*, în „SCIVA”, 29, 3, iulie-sept. 1978, p. 437—440.

⁵ Nu întocmai în aceleași condiții se păstrează monumentele epigrafice „migrate” în decursul anilor de la Roșia Montană la Abrud, ajungînd în cele din urmă la Liceul „Horea, Cloșca și Crișan”, unde se află și în prezent fără nici un adăpost. În repertoriul epigrafic recent publicat de V. Mesaroș (cf. *Apulum*, XVI 1978, p. 175—183) nu se face însă nici o mențiune cu privire la starea lor de conservare.

⁶ Cf. Georgius Agricola, *De re metallica libri XII*, ed. 1974, Berlin; cartea VI, p. 240—246.

⁷ Este preconizat ca într-un viitor apropiat să apară sub semnătura aceluiași artist-fotograf un album exhaustiv la Editura Sport-Turism, cu titlul „Aurarii”.

⁸ Definiția, obiectul și metodele de cercetare a acestei discipline au fost fundamentate de H. Wilsdorf (Dresda) în „Deutsches Jahrbuch für Volkskunde”, 10/1, 1964, p. 54—71.

NOTE

¹ Despre condițiile de descoperire, datare și mediul montanistic în care au apărut tripticele (tablitele) romane, vezi: „Inscripțiile Daciei Romane”, I, București, 1975, p. 172—176; vezi și V. Wollmann, *Tablitele cerate din Roșia Montană și datarea „galeriilor romane”*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca”, XIX, 1976, p. 238—257 (cu bibliografie mai amplă).

² Cf. J. Ramin, *La technique minière et métallurgique des Anciens*, în *Collection Latomus*, vol. 153, Bruxelles, 1977, p. 15 și urm.; A. Sintimbreanu, V. Wollmann, *Aspecte tehnice ale exploatare aurului în perioada romană la Alburnus Maior (Roșia Montană)*, în „Apulum”, XII, 1974, p. 240—279.

³ F. Pošepny, în *Oesterreichische Zeitschrift für Berg und-Hüttenwesen*, XVI, 1868, p. 153—

O expoziție temporară consacrată doctorului Hilarie Mitrea și colecțiilor sale

MIRCEA ANDREI

Înscriindu-se pe linia valorificării patrimoniului cultural național, în anul acesta, la Muzeul de istorie naturală „Grigore Antipa”, a fost deschisă expoziția „Doctorul Hilarie Mitrea, un mare donator al muzeului”.

Hilarie Mitrea s-a născut în Rășinari Sibiuului, în 1842. A absolvit la Cluj Institutul medico-chirurgical, ce-i dădea titlul de magister și dreptul de a practica liber medicina în Transilvania. Dornic de perfecționare, a urmat cursuri de medicină la Würzburg, unde și-a susținut teza de doctorat cu o temă privind cloroformul (1864).

După obținerea titlului de doctor în medicină, a încercat să ocupe prin concurs un post în satul natal, dar neizbutind, s-a angajat ca medic de vas și astfel a ajuns la Brisbane, în Australia.

Între 1866—1867, în Mexic, Hilarie Mitrea a participat ca medic voluntar, în corpul expediționar austro-mexican, ce urma să-l sprijine pe Maximilian de Habsburg. Odată cu victoria revoluției mexicane, corpul expediționar a fost dizolvat și Mitrea s-a întors în Europa, ca medic, pe un vas ce făcea cursa Hamburg-New York.

În 1869, s-a angajat ca „ofițer al sănătății” în Armata colonială din Indiile Orientale Olandeze, unde a stat timp de 25 ani, pînă în 1894. Rămînerea atît de îndelungată în arhipelagul indo-malaiez i-a permis o cunoaștere profundă a faunei indoneziene, a locuitorilor acestor insule și a produselor lor artisanale. În 1870 începe alcătuirea colecțiilor.

În 1878 ajung la București primele materiale colectate de Mitrea în arhipelagul indo-malaiez, trimise pe adresa

Ministerului Cultelor, care le-a repartizat muzeului.

În 1881, cu ocazia petrecerii unui concediu de 2 ani în Europa, dr. Mitrea a mai adus și alte materiale științifice, materiale ce au fost determinate la „Naturhistorische Museum” din Viena și apoi în 1882, donate oficial de Mitrea, muzeului din București. Faptul a fost consemnat de presa vremii. Pentru gestul său, în semn de înaltă stimă și prețuire, medicul român a fost decorat cu Ordinul Coroana României.

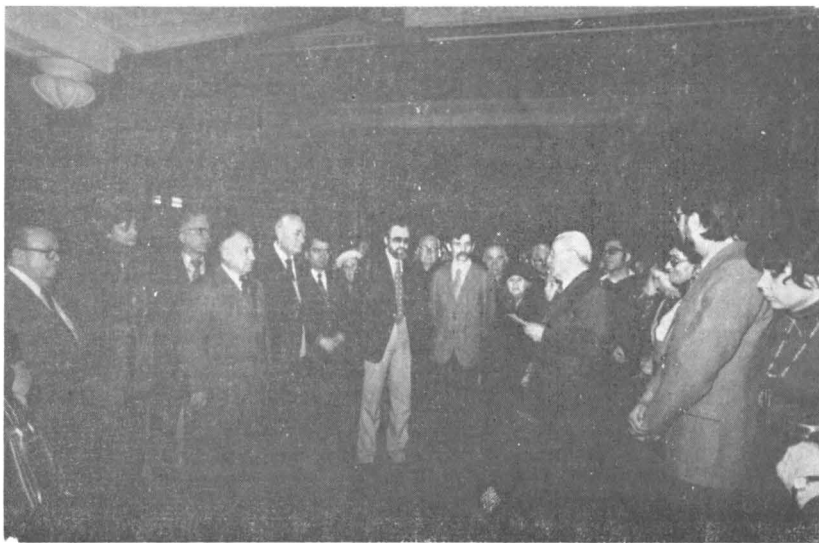
Reîntors în Indiile Olandeze, în 1884, H. Mitrea a rămas acolo pînă în 1894, anul pensionării sale. În acest interval de 10 ani, a lucrat în Sumatra, Java, Sulawesi (Celebes), insulele Moluce, Noua Guinee (Irian Jaya), continuînd să adune pești, amfibieni, reptile, păsări și mamifere, precum și piese de etnografie.

În 1894, după 25 de ani petrecuți departe de Europa, Mitrea se pensionează și se stabilește la Viena. În 1895 face o nouă și importantă donație muzeului din București, la conducerea căruia se afla, de puțină vreme, tînărul dar entuziastul doctor Grigore Antipa.

Ultima parte a vieții și-o petrece retras în singurătate, la Viena, unde moare la 31 ianuarie 1904.

Expoziția, dedicată marelui naturalist amator, prezintă publicului vizitator o parte din materialele zoologice și etnografice colectate de Mitrea, precum și documente privind viața și activitatea sa.

Astăzi, după mai bine de 100 de ani de la prima donație, din vastul material zoologic, etnografic și antropologic, care

Aspect de la deschiderea expoziției

cuprindea mii de piese, au mai rămas 345, după cum urmează:

Nevertebrate (fără insecte) — 20 exemplare (6 specii)

Pești — 131 exemplare (98 specii)

Amfibieni — 24 exemplare (1 specie)

Reptile — 75 exemplare (39 specii)

Păsări — 60 exemplare (38 specii)

Mamifere — 9 exemplare (8 specii)

Etnografie — 26 piese

Criteriile folosite în alegerea pieselor prezentate în expoziție au fost ideea de diversitate, starea de conservare a pieselor, spectaculozitatea și frumusețea lor, ținându-se seama bineînțeles și de spațiul de expunere aflat la dispoziție.

Colorile utilizate în expoziție sînt albul, simbolizînd profesiunea doctorului Mitrea și verdele (mochetă), sugerînd culoarea junglei indoneziene. Grafica expoziției aparține lui Mircea Șerban, pictorul Muzeului „Gr. Antipa”. Lumina indirectă evidențiază frumusețea pieselor și creează o atmosferă caldă și intimă.

Primul lucru pe care-l remarcă vizitatorul intrînd în expoziție este un panou mare, cu portretul lui Mitrea, la trei vârste diferite. Pe același panou sînt reproduse și două citate. Cel dintîi este extras dintr-o corespondență a lui Mitrea, din 1895, prin care anunța o nouă donație pentru muzeu. Cel de al doilea, reprezintă mențiunea făcută în 1934 de dr. Grigore Antipa, privitoare la materia-

lele donate de H. Mitrea, singurele piese pe care le-a putut folosi la organizarea noului muzeu.

Dintre păsările paradisului, vîinate de Mitrea în 1881, în Irian Jaya (Noua Guinee de Vest) sînt prezentate 10 specii. Exponatele din această vitrină au fost montate în așa fel încît suportul lor este mascat, iar lumina ascunsă, cade de sus, punînd în evidență splendoarea formei și coloritului acestor păsări.

Într-o vitrină de sticlă, special amenajată, au fost aranjate două frumoase exemplare de Țorumbel cu coroană (Goura coronata).

O altă vitrină cuprinde păsări provenind din Kalimantan (Borneo), de la Moeara Teweh, pe fluviul Barito, unde dr. Mitrea a lucrat între anii 1872—1876. Dintre păsările expuse aici (10 specii) remarcăm Ketupa, singura bufniță-pescar, precum și pescărușii albaștri, din familia Alcedidae, cu penajul lor deosebit de frumos colorat.

În următoarea vitrină, sînt expuse 18 specii de pești, amfibieni și reptile, toate conservate în lichid, cu excepția șarpelui-zburător (Chrysopelea ornata), naturalizat la Muzeul din Viena.

Doctorul Mitrea obișnuia atunci cînd colecta animale, ca în afara datelor privitoare la locul de proveniență, să adauge și denumirile în dialectul sau limba localnicilor, din zona respectivă. De aceea,

Imagine din expoziție
(fotografii de Gh. Oprescu)

în limita posibilităților, aceste denumiri figurează și în expoziția de față.

Dintre mamiferele arhipelagului indonezian, au fost selectate cu grijă 4 specii: 3 maimuțe, printre care șibonul (*Hylobates*), maimuța năsoasă (*Nasalis larvatus*) și șeverița zburătoare (*Petaurista*).

Pentru ca vizitatorul să-și facă o idee mai clară asupra personalității și vieții doctorului H. Mitrea, un loc de seamă îl ocupă actele, documentele originale și fotografiile ce au aparținut acestuia, precum și reproduceri din presa vremii.

Pe un panou sînt expuse datele biografice, însoțite de fotografii, printre care și o fotografie originală, făcută de Mitrea în Sumatra, pe rîul Atjeh, pe la 1877. Pe două hărți sînt marcate călătoriile sale.

Într-o vitrină separată, au fost așezate și cîteva dintre lucrările consacrate doctorului H. Mitrea și colecțiilor sale.

Ultimul compartiment, nu mai puțin important decît celelalte, a fost dedicat etnografiei și antropologiei. Două săbii-Mandau, ale daiacilor tăietori de capete din Borneo (Kalimantan), din secolul trecut reprezintă piese de o deosebită valoare.

Într-o casetă fixată pe un panou, în vecinătatea săbiilor, sînt montate două craniile umane, unul de papuaș,

relicvă de strămoș, iar celălalt, un trofeu de război al daiacilor tăietori de capete.

În expoziție, mai figurează de asemenea o tobă și o cămașă de zale, piese de argintărie din Sulawesi (Celebes), scuturi de lemn și împletituri din fibre vegetale.

Fondul muzical, cu înregistrări de folclor indonezian și cele trei frumoase statuete de lemn, împrumutate de la Ambasada Republicii Indonezia la București, contribuie la crearea atmosferei specifice îndepărtatelor meleaguri colindate și cercetate de dr. Hilarie Mitrea.

Expoziția, care se bucură de aprecierile elogioase ale publicului, este însoțită de un catalog amănunțit, bogat ilustrat.

Organizînd această expoziție, muzeul nostru a încercat să prezinte pe unul dintre cei mai importanți donatori ai săi, pe marele călător, cercetător și patriot, dr. Hilarie Mitrea, mult prea puțin cunoscut de publicul larg.

BIBLIOGRAFIE

- Pop (E.), 1966 — Der Arzt und Naturwissenschaftler Hilarie Mitrea, Forsch. zur Volks und Landeskunde., 9, 1, Bukarest
 Marinescu (A.), Rojankovski (Elena), 1971, — La collection ichtiologique (Dr. Hilarie Mitrea) du Musée d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, Trav. du Mus. Gr. Antipa XI, 482—490
 Marinescu (A.), Rojankovski (Elena), 1972, — La collection zoologique „Dr. Hilarie Mitrea” du Museum d'Histoire Naturelle, „Grigore Antipa”, Trav. du Mus. Gr. Antipa XII, 439—446

LA MUZEUL DE ARTĂ CONTEMPORANĂ ROMÂNEASCĂ DIN GALAȚI

În premieră pe țară – muzică ambientală, semnată de Dumitru Capoianu

PAUL CORNEL CHITIC

Muzeul de artă contemporană românească din Galați se instalează, cu fiecare an, printre instituțiile de cultură de rang înalt și în atenția unor cercuri sociale din ce în ce mai largi.

Orașul Galați deține hegemonia inițiativei și realizării primului muzeu de artă contemporană românească, muzeu care, de câțiva ani, își conturează o structură, din ce în ce mai distinctă, muzeu care își caută în patrimoniul său, aflat în curs de perpetuă îmbogățire, dinamica spirituală și capacitatea generativă a acelor criterii axiologice care să ridice permanentele sale eforturi și strădanii la rang de conștiință mărturie a devenirii noastre artistice.

Anul 1980 este anul în care această instituție — ea însăși premieră pe țară — realizează o premieră de același rang — și anume muzica ambientală dedicată celor 4 mari secțiuni în care au fost ordonate operele de pe simezele permanente ale muzeului.

Semnalăm faptul că această realizare, a cărei importanță nu o putem sesiza pe toată întinderea ei, pregătește muzeul pentru a fi un punct de importanță turistică și pentru vizitatorii de peste hotare. O bună racordare a acestui muzeu la principalele trasee turistice ar însemna un important pas în beneficiul culturii noastre (Meritoriu, și exemplar totodată, este și faptul că muzeul, simultan cu inițiativă, pornită acum zece ani și inaugurată anul acesta — inițiativă menită să favorizeze și să valorizeze patrimoniul său artistic — și-a început activitatea de cucerire în conștiința locui-

torilor acestui oraș a adeziunii afective și a participării morale și intelectuale a marelui public. Premisa: *artistul amator — lider de opinie artistică* este temeiul unor investigații și a unor activități muzeistice desfășurate de Nicolae Itu, care împreună cu activitățile colectivului de muzeografi, cele de ghidare, conferențiere, jurizare și lecții practice cu preșcolarii și elevii au darul de a lărgi fondul de simpatizanți ai muzeului, și prin aceasta de pregătire, „conservare” și lărgire a fondului de vizitatori gălățeni ai muzeului).

Declarațiile făcute de principalii săi realizatori: colectivul de muzeografi și compozitorul Dumitru Capoianu cu prilejul momentului inaugural și mai apoi dialogul purtat cu realizatorii după audiovizitarea traseului expozițional au scos în evidență câteva probleme „tehnice” a căror cunoaștere poate fi utilă oricărei alte tentative de a repeta performanța realizată la muzeul din Galați.

- Relația dintre imagine (ansamblul de imagini grupate „tematic” pe segmentul expozițional) și sunet.
- Raportul dintre durata traiectului expozițional și cea a coloanei sonore.
- Relația dintre poziția spațială a vizitatorului și mijloacele de redare (de misiune) a coloanei sonore.
- Relația dintre unicitatea operei de artă și ambient.
- O condiție de receptare a artei contemporane — a percepția.

Dumitru Capoianu declara: „Ceea ce veți asculta văzînd sau veți vedea ascu-

tînd este o variantă. Dar mai pot exista încă o mie și una de variante”. O astfel de afirmație întru totul justificată, pare să discrediteze experimentul și rezultatul lui, punîndu-le sub semnul arbitrariului. Există oare vreo determinare a muzicii, exercitabilă de către imagine? Se poate „măsura” adecvarea muzicii la operele aflate în patrimoniu? Răspunsul nu poate fi dat decît „după” confruntarea lor și este exclusă o „proiectare” mecanică și cantitativă a unei atare tentative. Cele patru secțiuni muzeale au fost considerate de compozitor drept patru teme muz ale distincte. Desigur partiturile sonore puteau fi altele în măsura în care alții erau și compozitorii... Problema importantă era: în ce măsură o asemenea coloană muzicală putea fi autonomă căci creația muzicală a lui Dumitru Capoianu nu este nici compoziție de sine stătătoare, nici muzică de spectacol ori de film. Imaginile dintr-o sală de expoziție, cît ar fi de înrudite stilistic, ele nu prezintă acea continuitate pe care o dă cinetis nului imaginilor de film sau coerența specifică spectacolului de teatru față de care fondul muzical să se subordoneze ca ilustrație sonoră, o sală de expoziție neobligînd la un traseu univoc; iar pe de altă parte simeza unui muzeu este o succesiune de imagini care cere o percepție diferențiată de la operă la operă.

Rolul unei ambianțe sonore pare să fie același cu cel al luminii dintr-o sală de expunere: de incitare, coordonare și dirijare a receptării operei de artă plastică.

Dumitru Capoianu a imaginat o coloană muzicală în buclă de 5 minute, cele opt piste sonore pe care le-a structurat stereofonic pe 2 piste de redare nu au decîi început și sfîrșit ele putînd fi audiate perpetuu, vizitatorul sesizînd repetarea unui anume segment muzical numai după o prelungită dirijare a atenției către compoziția muzical-ambientală și numai din situarea într-un punct al sălii de expoziție. Durata de la un capăt la celălalt al buclei sonore a fost stabilită de comun acord cu muzeografi și ținînd seama de cele două alternative: vizitatorul-pieton și vizitatorul interesat. Probabil că obser-

vațiile făcute asupra vizitatorilor muzeului, acum, după intrarea în funcțiune a muzicii ambientale, vor confirma poziția că noul utilaj prelungește șederea vizitatorului în fața exponatelor.

Experimental am parcurs de două ori, pe traiectorii inverse și însoțit de un reportofon, sala de expoziție, deci în ipostaza unui vizitator care insistă în a urmări relația dintre sunet și imaginile expuse.

Audiind apoi banda imprimată în sala muzeului „muzica” mi s-a părut străină, parcă fiind altceva decît ce ascultasem văzînd. Într-adevăr muzica „există”, în toată valoarea sa, numai în sălile muzeului.

Acest sumar experiment mi-a confirmat și faptul că vizitatorul aflat în parcurgerea unui traseu prin fața simezelor nu sesizează capătul buclei, momentul cînd coloana sonoră este reluată, căci baleiajul între cele două surse (difuzoarele) face ca urechea să perceapă cu intensitate diferențiată muzica ambientală. Distribuția stereofonică a partiturii, accidentală, situare lîngă sursă în timpul unui grup sau altul de sunete face ca și receptarea uneia și aceleași opere de artă plastică să fie nuanțată.

Prima secțiune compozițională se intitulează „Tropotita”, titlu preluat de la o lucrare a lui Vida Geza — singura operă cu acest titlu (și „subiect”) din secțiunea muzeală. Poate constitui o compoziție, marcată de importanța și valoarea unei singure opere, ambientul sonor al unei săli cu o mulțime de alte lucrări care, prin diversitate și prestanță stilistică, pot „pretinde” fiecare a fi o exhaustivă temă muzicală?

Ambientul sonor, pretextual legat de o singură lucrare, nu va „îmbăia” celelalte lucrări prezente într-un „mediu” uniformizator? Impasul creat de asemenea justificate întrebări a fost în mod inspirat evitat de compozitor. Indiferent de intitulare, creația lui Dumitru Capoianu subliniază cu subtilitate un dat „comun”: ritmul compozițional (picturile, sculpturile sînt ceea ce se numesc opere figurative), variația de instrumente de percuție și de coarde, vocile omenești care alcătuiesc coloana muzicală consti-

tuind echivalentul unității euritmice a sălii muzeale.

Dacă în a doua secțiune muzicală, intitulată „Sala istorică” ambientul are aceeași funcție cu ceea ce se numește în pictura de gen „portret de aparat”, tematica sălii muzeale subordonându-și și operele plastice și ambientul muzical în secțiunile trei și patru, intitulate „Focul” și „Cristale de sticlă” problema relației între unicitatea operei de artă și ambient se pune cu și mai mare acuitate, întrucît, în afara coloanei sonore, cele două săli muzeale sînt înzestrate și cu surse luminoase diferit colorate care emit spoturi de intensitatea, frecvența și durata unor unde sonore înregistrate pe banda de magnetofon. Procedeu psihedelic, desigur, justificat însă de tehnicitatea implicată de geneza operelor expuse: secțiunea a treia este dedicată ceramicii (titlul pretextual al compoziției muzicale este dat de tapiseria Arianei Nicodim care tronează ca un cadru scenografic pe peretele fundal al sălii muzeului); secțiunea a patra este dedicată sticlei.

Îmi este cunoscută atitudinea cea mai frecventă a publicului vizitator aflat în expozițiile curente de artă a ceramicii sau a sticlei. Dincolo de interesul colecționarilor și al specialiștilor în tehnologiile de prelucrare ale celor două materiale, vizitatorul comun își arată, doar, fie curiozitatea pasageră față de insolitul formelor, culorilor, fie nedumerirea ori suspiciunea față de lipsa de utilitate practică, domestică a unor obiecte realizate din materiale ce s-au arătat a fi materia primă a multor obiecte „civile” extrem de frecvente în viața curentă. În nici un caz nu au privit obiectele de artă din ceramică sau sticlă ca pe niște opere cu mesaj declarat ori prescris.

Urmărind vizitatorii prezenți la vernisaj, am constatat creșterea interesului pentru atari opere care în secțiunile trei și patru produceau un spectacol audiovizual îndelung vizionat.

Nici mijloacele tehnice (asupra cărora muzeul a declarat că va reveni pentru îmbunătățirea lor calitativă) nici elementele participatoare nu aveau caracterul de spectaculos.

Pîlpierea surselor de lumină (dictată de sunetele auzite) își epuiza repede repertoriul de surprize; după „consumarea” ineditului spectatorii își dirijau privirea asupra obiectelor urmărindu-le variațiile și alternanțele cromatice provocate de sursele luminoase.

Cred că într-un astfel de cadru obiectele de ceramică și sticlă își cucureau, în ochii spectatorilor, pentru prima oară dreptul de a fi considerate *expresii unice ale unei gândiri artistice*.

Simulînd ori sugerînd cadrul în care se nasc aceste opere, ambientarea sonoră-luminoasă oferă privitorilor posibilitatea de reintegrare în procesul și tehnologiile de producție a operei ca „obiect” fizic. Percepția obiectului de artă a putut astfel fi influențată de experiența individuală anterioară — fie că această experiență este pur vizuală fie că ea se datorează procesului de producție în care este angrenat, în afara muzeului, vizitatorului; se pare că una din condițiile de receptare a artei contemporane este a percepția. Imaginabilă ca obiect trecut prin dinamica muncii, opera de artă capătă caracter de produs al ritualului operațiilor manuale. Obiectul de ceramică sau sticlă nu mai este bănuît ca fiind produsul accidental al unui flux tehnologic înseriat, este sesizat și reconsiderat ca rezultatul unei intenționalități în care și „întîmplătorul” (formele, culorile) este provocat sau urmărit de artist în cunoștință de cauză.

Chiar dacă privitorul nu cercetează opera decît ca rezultat al unui demers artizanal, faptul este întru totul demn de semnalat ca un cîștig în receptarea acestor produse artistice.

Desigur noul instrumental al Muzeului de artă contemporană românească din Galați oferă cadrul și posibilitatea materială a unor îndelungate și sistematice cercetări psihosociologice, urmărirea rezultatelor unei atari activități avînd calitatea de a oferi concluzii verificate și extrem de productive, pentru munca muzeografilor. Pînă atunci ne mulțumim să semnalăm realizarea acestui muzeu ca fiind de o înaltă valoare artistică.

evidență, conservare, restaurare

Probleme privind terminologia armelor medievale în istoriografia românească (II)

SPERANȚA DIACONESCU,
ELENA ROMAN

Investigația pe care am efectuat-o asupra diferitelor categorii de materiale a avut ca scop surprinderea procesului de formare și perfecționare a terminologiei uzitate în diferite etape, punctate în articolul nostru anterior (n.r. „Revista muzeelor și monumentelor” nr. 6/1980) și colectarea termenilor folosiți, aceasta conducându-ne la alcătuirea unei liste tematice care ilustrează îmbogățirea vocabularului, continuitatea de folosire și diversitatea terminologică din ultima perioadă. Am considerat necesară menționarea tuturor termenilor de specialitate întâlniți în diferite categorii de materiale și înfățișarea evoluției lor cât mai complex, organizat și sistematizat, în așa fel încât lista să ilustreze în aceeași măsură atât procesul continuu și paralel de neologizare și arhaizare a termenilor cât și ierarhizarea valorică a acestora în funcție de vechime, importanță și frecvența folosirii.

Prin alcătuirea și prezentarea tabelului de mai jos am urmărit să preîntîmpinăm folosirea, în diferite lucrări sau chiar

fișe analitice de evidență, a unor termeni ce nu sînt consacrați prin întrebuițarea lor de către specialiști, singurii în măsură să impună o terminologie de resort și, totodată, să limităm sfera denumirilor întrebuițate în clasificarea și descrierea armelor medievale care tind să se înmulțească vertiginos în perioada contemporană — și, mai grav, să se suprapună. Oricum aceasta este o etapă necesară în acțiunea de selectare a termenilor și de formare a unui vocabular controlat.

Dealtfel, prin corespondențele care se stabilesc între termenii arhaizați și cei contemporani cu același conținut, considerăm că indexul de mai jos constituie un îndreptar terminologic, un instrument de orientare și de lucru pus la îndemîna nu numai a unui grup restrîns de cercetători și muzeografi, ci și a celor din alte domenii ale istoriei care consultă și izvoare scrise din evul mediu românesc.

Materialul din care am colectat termenii este grupat în trei mari categorii:

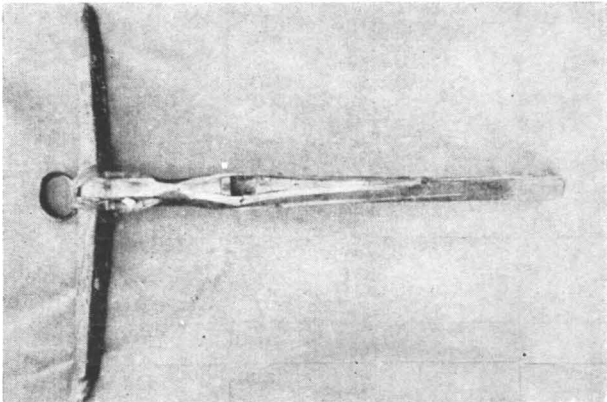
ivoare (documente și cronici), *lucrări generale* (tratate de istorie sau alte scrieri referitoare la evenimentele istorice), *lucrări speciale* (articole de profil și sinteze ale istoricilor și tehnicienilor militari). La rubrica elemente specifice am înregistrat toți termenii care servesc la notarea părților componente și fixarea caracteristicilor descriptive ce definesc arma și care sînt prezenți numai la armele la care sînt menționați de autori, deși este evidentă posibilitatea existenței lor și la alte tipuri asemănătoare (coadă apare la: buzdugan, bardisă, topor, dar nu și la: lance, fuște, ghioagă, iar în lucrările, speciale, amnar, orificiu de aprindere, ț., sînt notate pentru pușcă dar nu și pentru pistol). În cadrul fiecărei rubrici denumirile sînt înregistrate alfabetic și în funcție de clasificarea din ultimele materiale de specialitate; la unele denumiri, între paranteze, am inclus asimilările făcute de autori.

Astfel organizat tabelul prezentat mai jos, însumează un număr de 34 termeni-titlu ordonați alfabetic, pentru care am făcut o prezentare retrospectivă și curentă a denumirilor folosite.

Subliniem că ne-am oprit numai asupra armelor propriu-zise de aceea în lista alăturată nu au fost incluse unele obiecte (corn și toc pentru praf de pușcă, harnașament, muniție, scară, șa, teacă și tolbă) care sînt considerate ca material auxiliar și pentru care, cu mici excepții, diferențele în timp, ca denumire, elemente specifice și înmulțire a varianțelor, sînt neînsemnate.

Totodată, am consemnat în cadrul tabelului, pentru secolele XVI—XIX, denumiri provenite din terminologia turcească, specifice armelor orientale, adaptate la graiul românesc, cum sînt: baltag, giueva, topuz etc. Ele au fost incluse considerînd că, pînă în a doua jumătate a secolului al XX-lea, cînd au făcut obiectul unor capitole aparte¹, aceste denumiri au fost integrate în circuitul terminologic al armelor medievale folosit pe teritoriul țării noastre, cu atît mai mult cu cît unele au și acum o folosință încetățenită (iatagan, hanger etc.).

Termen — titlu	Secolul		Izvoare		Lucrări generale		Lucrări speciale	
	1	2	Elemente specifice	Denumirea armei	Elemente specifice	Denumirea armei	Elemente specifice	
0	1	2	3	4	5	6	7	
Arbaletă	XVII	arc arc tare						
	XVIII	arc arc cu virtej	coardă virtej	arc				
	XIX			arbaletă		arbaletă arbaletă montată arbaletă portativă	afet angrenaj cu manivelă arbier (uluc) arc cranequineră disc — nucă nucă pat	

3	1	2		4	5	6	7
							<p>pirghie talpa patului uluc virtej</p>
	XX			<p>arbaletă arc greu</p>		<p>arbaletă *2 arbaletă „à pied de biche” arbaletă cu cric arbaletă cu manivelă arbaletă cu virtej arbaletă de război arbaletă de tip simplu arbaletă de vânătoare arbaletă spaniolă arbaletă ușoară arcubalistă balastă</p>	<p>aparat de ochire aparat de tragere arc braț de arc camă — pinten cătare coardă cocoș corp cremalieră cric declanșator disc opritor — declanșator dispozitiv de armare dispozitiv de declanșare dispozitiv de lansare dispozitiv opritor — declanșator dispozitiv pentru fixarea coardei furcă înălțător manivelă mecanism de declanșare mecanism de încordare mecanism de lansare mecanism de tragere mecanism pentru întinderea coardei nucă opritor piedică de siguranță pirghie prag resort scară scripete * talpa patului trăgaci umăr de fixare vergea de declanșare</p>

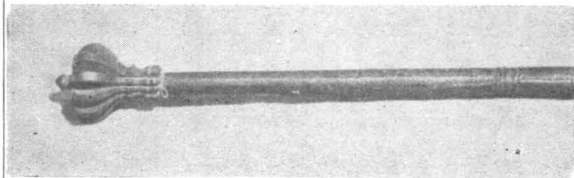
0	1	2	3	4	5	6	7
Arc	XVI	arc					
	XVII	arc	coardă				
	XVIII			arc			
	XIX			arc	coardă	arc arc englez arc mare	coardă ramură
	XX			arc arc de rînd arc simplu	coardă	arc arc acoladat arc asiatic arc continental arc de două ori arcuit arc de formă asiatică arc de formă orientală arc de rînd arc de vînătoare arc englezesc arc încujbat arc obișnuit arc oriental arc simplu arc tătarăsc	arc capăt coardă extremitate lăcaș pentru sprijinirea săgeții mîner terminația arcului ureche vergea
Arcan	XX			arc		arc	
Armură	XVI		încheietură platoșă				
	XVII	îmbrăcă- minte de hier	aripă platoșă				
	XVIII			... cu ferru îmbrăcați	platoșă		
	XIX	... cu fier îmbrăcați		haina de fier	cuirasă platoșă platoșă ostășească	armură armură completă din metal armură din plăci	brasardă chiurasă copsar cubitieră cuirasă cuisardă epolier gambieră

0	1	2	3	4	5	6	7
							gantetă gard — braț genulieră grecescă (cizmă acoperită cu solzi) învelitoare de braț învelitoare de pulpă lamă mănușă placă resort umerar
	XX			armură	apărătoare de gît apărătoare de piept cuiasă gheată de fier mănușă de fier platoșă pentru piept	armătură metalică armură armură albă armură a tonelle armură completă armură cu forme groțești armură de încercare armură de luptă armură de paradă armură de turnir armură gotică armură grea armură „maximiliană” armură „pied à cap” armură trei sferturi îmbrăcăminte defensivă îmbrăcăminte de fier îmbrăcăminte de tablă de oțel semiarmură semiarmură de luptă semiarmură de paradă	agrafă apărătoare de antebraț apărătoare de braț apărătoare de genunchi apărătoare de gît apărătoare pentru regiunea renală apărătoare pulpară aripioară armură de antebraț armură de braț armură de coapse armură de gambă armură de picior armură de pulpă balama bară metalică braconieră brassardă briu buton cataramă centură chiurasă cizmă cîrlig de lance coleretă cotieră cuiasă curea gardă

0	1	2	3	4	5	6	7
	XVII		<p>tablă în fruntea cailor tablă la pieptul cailor</p>				<p>garnitură genunchieră grumăjer guler de armură haină groasă umplută cu lână inel încălțăminte „a la poulaine” încălțăminte „picior de urs” încălțăminte sabot încălțăminte semisabot jachetă de piele jambieră lamă manșetă mănușă cu degete separate mănușă miton moletieră nervură de oprire nit pieptar piesă de întărire placă platoșă prelungire metalică pulpar rondea spalier spătar suport de lance supraplacă de întărire tasetă țep umerar virf</p>
Armură pentru cal							

0	1	2	3	4	5	6	7
	XIX					armură de cal	acoperămint bardă chanfrein crupier pieptar
	XX			cuirasa calului	cuirasă pentru fruntea calului cuirasă pentru pieptul calului	armură completă de cal	apărătoare de ochi apărătoare de urechi bară metalică botniță cataramă crupieră curea flancardă fruntar grumăjer pieptar placă prelungire pentru urechi sistem de cataramă și curele țep virf
Baionetă	XVII	baghionetă șpangă					
	XIX	panganet		șpangă		baionetă baionetta	coadă lamă
	XX					baionetă șpangă	lamă mîner verigă
Bardă	XVII	bardișă	coadă				
	XX			bardă (topor de luptă)	muchie tăiș virf	bardă (cosor, dardă, halebardă) bardă bardă de luptă bardișă cosor	coadă fier muchie netăioasă parte tăietoare tăiș
Bici de luptă	XVII	îmblăciu					

0	1	2	3	4	5	6	7
	XX					bici de luptă scorpion	coadă ghioagă lanț țep
Buzdugan	XVI	buzdugan					
	XVII	buzdugan buzdugan	coadă				
	XVIII	buzdugan topuz (buz- dugan)					
	XIX			buzdugan		buzdugan buzdugan (ghioacă)	baston capăt cui de fier
	XX			buzdugan	aripă	buzdugan buzdugan (ghioagă) buzdugan de breaslă buzdugan de călăreț buzdugan de ceremonie buzdugan de comandant buzdugan de comandă buzdugan de luptă buzdugan de oblic buzdugan de paradă buzdugan înseamnă de comanda- ment buzdugan occidental buzdugan oriental buzdugan pentru desemnarea unei demnități buzdugan pentru magie	aripă buton de întărire cap coadă corp corp ascuțit dardă extremitate fațetă ghioagă miner nit proeminență rondea țep virf
Cască — coif	XVI	coif					
	XVII	... în hier					
	XVIII	cauc cu sir- mă cusut chiveră		coif			

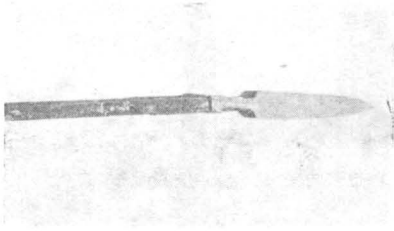
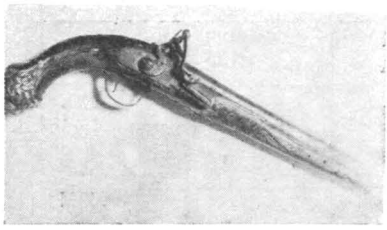

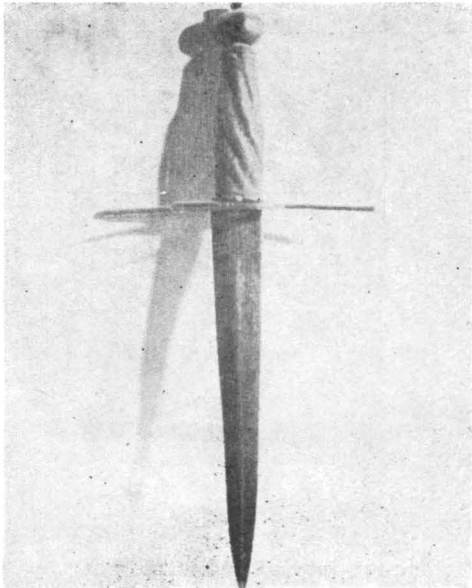
0	1	2	3	4	5	6	7
	XIX			casă chivără coif	penaj	casă casă armet casă burguignotă casă calotă casă conică casă heaumes casă „oala-n cap” casă soladă coif coif basinetă coif cabassetă coif cap coif „capela de fier” coif capellina coif morion coif saladă pălărie de fier	bordură calotă cimier creastă deschizătoare gitar mentonier nasal (nasel) nit pivot port-penaj simieră timbru (tymblon) urechier ventilator mobil vizieră vîrf
	XX					armură de cap casă casă armet casă bacinet casă barbut casă „bicoquet” casă „bourguignotte” casă celată casă cu forme groțești casă grea casă „heaume” calotă de fier chivără coif coif armet coif bacinet coif cabasset coif calotă alungită coif capelina coif de luptă coif de paradă coif de tip austriac coif de tip polonez coif de tip ungar coif morion pălărie de fier	apărătoare de ceafă apărătoare de maxilar apărătoare de nas apărătoare de obraz apărătoare de urechi aripă balama bavieră bor buton — rozetă calotă cîrlig de închidere coleretă cordon cozoroc creastă dispozitiv de tijă port-penaj grumăjer guler lamă lăcaș pentru penaj manșon nazal placă rondelă subbărbie

0	1	2	3	4	5	6	7
							șurub – fluture tijă port-penaj țui ventilator vizieră vizor virf
Ciocan	XVIII	ciocan ³					
	XX			tîrnăcop de luptă husit „cioc de cioară”		ciocan ciocan „cioc de șoim” ciocan de călăreț ciocan de luptă ciocan de oblic	coadă fier miner muchie rondea șmol
Ciomag	XVIII	ciomag					
	XIX	ciomag giumag		ciomag			
	XX			ciomag		ciomag	
Coasă	XVII	coasă	coadă				
	XVIII	cosă					
	XIX			coasă			
	XX			coasă		coasă coasă de gardă coasă de luptă cosor cuțit de breșă	cîrlig coadă hampă de fixare lamă muchie netăioasă muchie tăioasă talon tăiș verigă de fixare virf
Dardă	XVIII	dardă					
	XIX			dardă			
	XX					dardă dardă (bardă)	

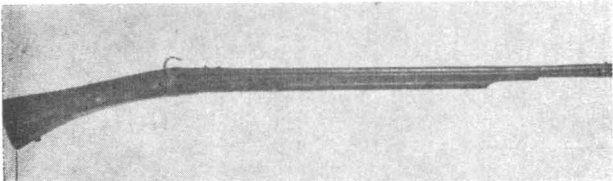
0	1	2	3	4	5	6	7
Furcă	XIX	furcă					
	XX			furcă		furcă furcă de gardă furcă de luptă țepușă	braț fier garnitură hampă mașon tijă cu resort
Ghioagă	XVIII	ghigă					
	XIX			ghioagă (fust)	capăt cui	ghioagă ghiocă	capăt cui glob măciucă vîrf
	X X			ghioagă	glob țintă vîrf	chioagă ghioagă ghioagă (fuște) ghioagă de luptă ghioagă însemn de comanda- ment (buzdugan)	cap cui dardă glob țep vîrf
Grenadă	XVII	cumbara lagom lagum					
	X VIII	cambara cu otravă cumbara granată lagum mare mină	feștilă her				
	X IX	cărtac gumbara					
	XX					grenadă *	cavitate interioară corp fîtil
	XIX					halebardă halebardă (hastă) hastă	baston fier ghiară

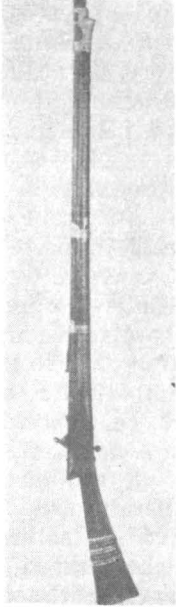
0	1	2	3	4	5	6	7
	XX			halebardă		<p>corsecă cosor ghizarmă ghizarmă — cosor halebardă halebardă (bardişă) halebardă (cosor) halebardă de gardă halebardă de luptă halebardă de paradă halebardă — lance halebardă moldovenească halle-barda pertuizănă (partizănă) roncon (runkă) spiedo sponton</p>	<p>aripă — cîrlig bară laterală braț de gardă brățară cîrlig cîrlig „cioc de papagal” coadă dardă fier gardă garnitură hampă ieșind unghiular lamă de fixare lamă de întărire lance mașon parte ascuțită parte tăietoare peduncul proeminență de întărire secură suliță tăiș tub de înmănușare virf verigă</p>
Lance	XVII	fuște ⁴ lance de Rohatyn					
	XVIII	fuște					
	XIX	lance		lance* lance (fuște) lance (ghioagă)		fuște hastă lance lancie (hastă) secură	baston coadă creastă fier virf
	XX			lance (suliță) lance cu cioc de fier	cioc de fier cîrlig flamură	lance lance cu cioc lance de luptă lance de paradă	apărătoare — disc banderolă contragreutate corp

0	1	2	3	4	5	6	7
						<p>lance de tip husit lance de turnir lance de vânătoare lance grea lance militară lance misilis lance scurtă lance — suliță lance ușoară</p>	<p>fier hampă manșon mîner muchie nervură mediană peduncul rondelă steguleț tub de înmănușare virf</p>
Măciucă	XIX			măciucă măciucă înfierată			
	XX			măciucă		<p>măciucă măciucă de luptă (ghioagă)</p>	<p>cap corp cui de fier dardă loc de apucare țep</p>
Pistol	XVII	pistol					
	XVIII	pistol pistol mic					
	XIX	pistol		pistol		pistol	<p>mecanism țevă</p>
	XX			pistol		<p>petrinal pistol pistol cu cremene pistol cu cremene și roțiță</p>	<p>calibru cocoș garda trăgaciului gura țevii mecanism de dare a focului mecanism de tragere pat platină roțiță tunet țevă uluc</p>
							

0	1	2	3	4	5	6	7
Praștie	XIX					praștie	
	XX			praștie		praștie (fustibală)	coadă curea
Pumnal	XVI	cuțit					
	XVII	cuțit hamger					
	XVIII	cuțit hamger hanger					
	XIX	cuțit		hanger stilet		cuțit dagă hanger pumnal tesac	lamă mîner tăiș virf
	XX			cuțit hanger pumnal stilet		cuțit cuțit de plăci cuțit de vînătoare cuțit Düssak dagă dagă de duel dagă de Landsknecht dagă de luptă dagă de paradă dagă de vînătoare dagă-pumnal de mîna stîngă dagă-pumnal „limbă de bou” daghetă hamgiar hanger pumnal pumnal-dagă pumnal de luptă pumnal de mîna stîngă pumnal de vînătoare pumnal „limbă de bou” pumnal-spadă stilet tesac	apărătoare-apendice arc de împreunare braț de gardă buton cap de mîner contrabraț dispozitiv cu resort gardă inel lateral pentru deget jgheab lamă mîner muchie netăioasă nervură plăsea parte exterioară parte interioară resort ricasso rondea șanț talon tăiș virf
							

0	1	2	3	4	5	6	7
Pușcă	XVII	săneață sineț					
	XVIII	flintă fuzic iniercă pușcă pușcă ghin- tuită seneț sineț	hier ghint gură				
	XIX	pușcă sisină		arcebuză carabină muschetă pușcă * pușcă lungă		arcebuză cu cîrlig arcebuză cu fitil arcebuză cu roată arcebuză cu serpentin arquebusă carabină muschet muscheton musquetă (pușcă cu fitil) musquetă cu cremene musquetă cu roată de platină musquetă-tromblon pușcă pușcă-carabină pușcă cu baionetă pușcă cu cremene pușcă cu fitil pușcă cu țigăie pușcă ghintuită pușcă tromblon	calibru cameră canal cătare cocoș culată extremitate posterioară fitil furcă fretă garda trăgaciului ghint gura țevii înălțător dublu înălțător foaie simplă mecanism pat platină roată de platină sistem de comunicare a focului sistem de țintire țigăie trăgaci tub de fier țevă uluc vargă
	XX			arcebuză carabină muschetă	calibru furcă (crăcan)	arcebuză * (pușcă grea) arcebuză cu cremene arcebuză cu cremene și rotiță	amnar aparat de dare a focului aparat de ochire

0	1	2	3	4	5	6	7
				<p>pușcă pușcă ușoară</p>	<p>țeavă vergea</p>	<p>arhebuză cu fitil arhebuză mixtă carabină carabină cu cremene carabină cu cremene și rotiță carabină-tromblon flintă muschetă muschetă cu cremene muschetă cu cremene și rotiță muschetă cu fitil muschetă mixtă pușcă * pușcă cu cremene pușcă cu cremene și rotiță pușcă cu fitil pușcă de vânătoare pușcă lungă pușcă tromblon</p>	<p>aplică arc bassinet baterie bătător calibru cameră de aprindere cameră de încărcare cătare cirlig cocoș port-cremene cocoș port-fitil crăcan culată dispozitiv de aprindere dispozitiv de fixare dispozitiv de funcționare dispozitiv de ochire dispozitiv de tragere fitil fretă furcă garda trăgaciului garnitură gaură de aprindere ghint gura țevii înălțător cu aripioară înălțător cu bară mobilă înălțător cu bloc fix înălțător gradat înălțător lamă crestată înălțător mobil înălțător placă perforată înălțător tubular înălțător țeavă lama amnarului lăcaș de aprindere lăcaș cu capac glisant lumină manivelă mecanism de dare a focului mecanism cu cremene primitiv mecanism cu cremene propriu- zis</p>

7	<p>miner orificiu de aprindere pat piesă pentru luarea liniei de ochire pirghie cu furculiță pirghie cu resort placă platină prelungitor-propriitor resort rotilă dințată serpentin sistem de dare a focului sistem pentru luarea liniei de ochire sistem de ochire suport talpa patului tigăiță cu capac trăgaci tunet țeavă uluc umăr vergea de încărcare vizor cu placă găurită</p>
6	
5	
4	
3	
2	
1	
0	

NOTE

¹ Vlădescu, C., König, C., Popa, D., Arme în muzeele din România, București, 1973, p. 26.

² Am notat cu* termenul referitor la care autorii (N. Bălcescu, R. Rosetti, I. Bogdan, C. Vlădescu, C. König) dau denumirile vechi, folosite de izvoare. Nu am considerat necesar să-i notăm printre termenii întrebuințați în perioada respectivă, deoarece ei sînt folosiți cu rol evocator, în citate; mai mult, sînt subliniate echivalențele lor actuale (la unele) insistîndu-se asupra faptului că sînt termeni arhaici ce nu se mai folosesc, deci nu constituie o terminologie curentă.

³ Este menționat ca unealtă vezi: Nicolae Muste în Kogălniceanu, M., Cronicile României, vol. III, București, 1882, p. 65.

⁴ „... țineau loc de sulii sau de lănci și erau simple prăjini improvizate în capul cărora se fixa o bucată de fier”. Vlădescu, C., Tipuri de arme albe și armuri la oștile române în a doua jumătate a sec. XV, în Studii și materiale de muzeografie și istorie militară nr. 6/1973, p. 58.

N. R. Ultima parte a acestui articol apare în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeu nr. 1/1981.

SUMMARY

After consulting various specialized papers the authors drew up a thematic list of terms presented in a table allowing thus to follow the evolution of the denominations.

Accordingly the changes underwent within the framework of vocabulary, the engendered adaptations as well as the modification of some terms and their replacement by new and more precise terms are easily noted.

The quantitative and qualitative increase of the terms employed in the description and classification of arms is also underlined by their numerical comparison; it is clearly illustrated both by the generic terms and by those naming component and specific elements.

Acest studiu a fost întreprins din necesitatea de a rezolva o serie de probleme practice, stringente, care decurg din dificultatea fișării cernelurilor solubile în procesul restaurării cărților și documentelor, literatura de specialitate fiind săracă, în acest domeniu neexistând date concludente.

În acest scop am efectuat o serie de experimente fie asupra unor substanțe clasice folosite în restaurare cum ar fi gelatina, fie asupra unora sintetice: acetat de celuloză, polimetacrilat de metil, para-loid B 72, nylon solubil, metil poliamidă P.F.E. 2/10. Experimentul a fost împărțit în două faze: în prima, au fost studiate izolat caracteristicile substanțelor folosite, iar în cea de a doua a fost studiat comportamentul asupra cernelii și hîrtiei, modificarea pH-ului și a proprietăților mecanice, rezistență la întindere ale mostrelor de hîrtie, acest a fiind supuse și îmbătrînirii artificiale. Pentru studiu am ales o hîrtie manuală din deșeurii textile, neacidă, pe care am aplicat un text folosind cerneală solubilă, în două culori: roșie și verde. Am pregătit cîte 5 mostre de hîrtie pentru fiecare substanță folosită, pe care am aplicat textul cu cerneală roșie și verde. Una din mostre a fost păstrată ca etalon de control, iar pe celelalte patru s-a aplicat pelicula. Substanțele au fost aplicate sub formă de pelicule uniforme, fără exces de soluție, urmînd conturul literelor cu ajutorul unei pensule moi sau prin pulverizare. După uscarea completă timp de 24 ore am observat comportamentul scrisului și al peliculei în apă rece și caldă (45°C).

Pentru a aprecia în întregime gama largă de implicații ce pot surveni în urma aplicării unui tratament asupra cernelii și hîrtiei, am recurs la metoda îmbătrînirii artificiale și anume metoda termică

în etuvă alegînd timpul de 72 de ore și temperatura de regim de 95°C.

Una din substanțele testate a fost *Polimetacrilatul de metil*.

Este un produs macromolecular de tip acrilic obținut prin polimerizarea esterului metilic al acidului metacrilic, în prezența peroxidului de benzoil. Stabilitatea generală este bună precum și rezistența la lumina solară. Este solubil în hidrocarburi aromatice și clorurate (benzen, cloroform), esteri (acetat de butil, alcool, acetonă) 80/0 toluen-metil. Punctul de înmuiere 120°C. Formează peliculă rezistentă și clară.

Am folosit soluția de polimetacrilat de metil în cloroform 5%, concentrație stabilită în urma unor încercări succesive. Se observă că pelicula aplicată nu modifică culoarea cernelii, dar este ușor vizibilă.

După aplicarea peliculei și uscarea ei perfectă, mostrele au fost introduse în apă rece. Cerneala a rezistat perfect timp de 20 minute, după care au fost introduse în apă caldă unde după 15 minute, cerneala începe să migreze. În continuare am procedat la scoaterea peliculei la două din probe pentru fiecare tip de cerneală în parte prin imersie în cloroform, operație după care nu s-au produs modificări asupra textului. Se observă o ușoară transparență a hîrtiei. În final, mostrele au fost supuse tratamentului de îmbătrînire artificială și anume o probă cu peliculă și una fără peliculă.

Paraloid B₇₂ rășină termoplastică, copolimer de etil metacrilat și metil acrilat. Temperatura de fuziune 85—175°C. Se dizolvă în solvenții: xilen, dicloretan, tetraclor etilenă, cloroform.

Am folosit soluție de 8% în xilen. Se obține o peliculă transparentă dar vizibilă. Am procedat în același mod ca

în cazul anterior. Se observă că cerneala protejată astfel rezistă bine în apă rece timp de 30 de minute iar în apă caldă rezistența este foarte redusă. Am procedat în același mod la scoaterea peliculei la două din probe pentru fiecare tip de cerneală în parte prin imersie în xilen. Nu s-au produs modificări asupra cernelii, dar hîrtia devine ușor transparentă. Mai departe, am trecut la tratamentul de îmbătrînire artificială la două din probe — una cu peliculă, cealaltă cu pelicula îndepărtată pentru fiecare tip de cerneală.

Nylon solubil. Este o formă specială de nylon, modificată chimic (N-hidroximetil nylon), produsă prin tratarea nylonului cu formaldehidă. Este solubil în alcool etilic sau metilic. Soluția tinde să gelifice la temperatura camerei dar se relichefiază prin încălzire la 40°C.

Prin protejarea cernelurilor am preparat o soluție de 5% nylon în alcool etilic la temperatura de 45°C. Pelicula a fost aplicată prin pulverizare. S-a obținut o peliculă invizibilă cu un mare grad de flexibilitate și penetrabilitate. Scrisul astfel fixat a rezistat tratamentului cu apă rece timp de 30 de minute după care cerneala a început să migreze. Cerneala fixată cu nylon solubil nu rezistă la tratamentul cu apă caldă.

Deoarece pelicula obținută este invizibilă și flexibilă, n-am procedat la îndepărtarea ei. Pentru tratamentul de îmbătrînire artificială au fost supuse cîte o probă de fiecare tip de cerneală.

Acetatul de celuloză. Este un ester al celulozei obținut prin acțiunea anhidridei acetice și a acidului acetic asupra celulozei prin hidroliza acidă. Gradul de polimerizare este de la 300—200 unități. Stabilitatea este superioară celulozei regenerare comparabilă cu rășinile acrilice; rezistența la umezeală este conferită de plastifiantii folosiți în procesul de fabricație. Solubilă în cetone, esteri, 80/20 toluen-etanol. Relativ neafectată de hidrocarburi alifaticе și apă. Punct de înmuiere 120°C.

Pentru fixarea scrisului am folosit o substanță de 5% acetat de celuloză în acetonă care a fost aplicată pe text prin pensulare. S-a obținut o peliculă trans-

Pelicula testată	pH-ul		Rezistența la rupere în Kgf.		
	Înainte de tratare	După tratare		Înainte de îmbătrînire	
		Înainte de îmbătrînire	După îmb. artif.		După îmbătrînire la 95° timp de 72 ore
Eșanțion de control	6,32	6,32	6,30	3,95 Kgf.	3,85
Polimetacrilat de metil	6,32	6,20	6,15	3,85	2,93
Paraloid B72	6,32	6,12	6,10	3,72	2,60
Nylon solubil	6,32	6,05	5,95	3,75	3,55
Acetat de celuloză	6,32	5,95	5,90	3,70	3,66
Metilol poliamidă	6,32	6,25	6,20	3,80	3,72
PFPE 2/10	6,32	6,05	6,12	5,32	5,25

parentă, lucioasă. Probele au fost introduse în baia cu apă rece unde au rezistat foarte bine o jumătate de oră iar în baia cu apă caldă au rezistat 10 minute, după care culoarea cernelei a început să-și piardă din intensitate. Întrucît pelicula este vizibilă, am procedat la scoaterea ei prin imersarea probei în acetonă. După îndepărtarea peliculei, nu se constată modificări asupra hîrtiei. Am supus probele la îmbătrînire artificială cîte două din fiecare tip de cerneală: una cu peliculă iar cealaltă cu pelicula îndepărtată.

Metilol poliamidă P.F.E. 2/10.

Se obține pe cale sintetică sub formă de soluție 24—27%, de rășină în soluție hidroalcoolică. Pentru a obține o soluție mai puțin concentrată se diluează în alcool. Pelicula acestei rășini are o mare elasticitate, rezistență și soliditate.

Am folosit soluție de 10% preparată în felul următor: se adaugă 60 ml. alcool la 40 ml. soluție inițială P.F.E. 24%.

Soluția obținută a fost aplicată cu ajutorul unei pensule moi. S-a format pe hîrtie o peliculă uniformă, compactă, elastică și puternic aderență la suprafața hîrtiei. Aplicarea acestei pelicule nu produce fenomenul de răsucire a hîrtiei. Mostrele de text fixate cu metilol poliamidă s-au comportat foarte bine atît la tratamentul cu apă rece, cît și la tratamentul cu apă caldă (peste 45°C) timp de 1/2 oră. Pelicula obținută fiind transparentă și foarte flexibilă, nu a necesitat îndepărtarea ei. Au fost supuse îmbătrînirii artificiale două din probe.

Gelatina

Este un produs natural rezultat din hidroliza proteinelor din collagen, principalul consistent al pieilor crude de animal. Fiind un produs natural biode-

gradabil, am folosit gelatină în amestec cu aldehidă formică 7%, ca antiseptic.

Modul de preparare: o foaie de gelatină pură P.A. (1,5 gr) se lasă la înmuiat 20 minute, în 10 ml. apă distilată, apoi amestecul se încălzește la baie marină la 55°C, după care se folosește pentru peliculizarea scrisului cu ajutorul unei pensule moi. S-a obținut o peliculă transparentă și penetrantă. Probele peliculizate au fost introduse în baia de apă rece, unde au rezistat foarte bine timp de 45 de minute după care datorită umflării gelatinei, cerneala începe să migreze. Pentru că se obține o peliculă invizibilă, nu am procedat la îndepărtarea ei. Întrucît comportarea gelatinei în timp a fost verificată fiind o substanță larg utilizată în procesul de restaurare a hîrtiei, nu am procedat la experimentul de îmbătrînire artificială.

Valoarea indicilor chimici și fizico-mecanici a eșantioanelor de hîrtie tratate înainte și după îmbătrînirea artificială sînt ilustrate în tabelul de la pag. 93.

După îmbătrînirea artificială nu s-au produs modificări vizibile asupra hîrtiei și cernelei.

Analiza fizico-mecanică (rezistența la rupere) cît și analiza chimică (determinarea pH-ului), a fiecărui eșantion luat în experiment evidențiază că tratamentul n-a produs modificări asupra indicilor chimici și fizico-mecanici ai hîrtiei.

Observațiile făcute ne conduc la concluzia că cele mai indicate substanțe de protejarea cernelurilor solubile sînt: metilol poliamidă (substanță care a răspuns cel mai bine la testări) urmată de acetat de celuloză, gelatină, nylon solubil, polimetacrilat de metil, paraloid B7².

3 * * *
 Sub inaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, în Capitală s-au desfășurat, între 10—17 august, lucrările Forumului mondial al istoricilor. Mesajul adresat de președintele Nicolae Ceaușescu, participanților la cel de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice de la București. La message adressé par le président Nicolae Ceaușescu aux participants au XV-e Congrès de Sciences Historiques tenu à Bucarest. The message addressed by president Nicolae Ceaușescu to the participants in the XVth Congress of Historical Sciences held in Bucharest. Приветственное слово Председателя Николая Чаушеску участникам XV-го Международного Конгресса Исторических Наук в Бухаресте.

6 **2050 DE ANI**
DECEBAL ȚOCA
 Sesiuni științifice ale muzeelor
 De la crearea primului stat dac centralizat și independent la România socialistă. Sessions scientifiques des musées. Depuis la création du premier Etat dace centralisé et indépendant jusqu'à la Roumanie socialiste. Scientific sessions of the museum. From the foundation of the first centralized and independent Dacian State to the socialist Romania. Научная сессия музеев «От создания первого дакского о централизованного и независимого государства до Социалистической Румынии».

7 **MIRCEA DUMITRU**
 București

9 * * *
 Tîrgu Mureș

10 **ELISABETA ANCUȚA-RUȘINARU**
 Craiova

11 * * *
 Satu Mare

12 **ANGHEL PAVEL**
 Deva

12 **DECEBAL ȚOCA**
 Tîrgoviște

13 **GHEORGHE PÎRVULESCU**
 Piatra Neamț

14 **GEORGE TROHANI**
 Pitești

15 **MİHAELA STRÎMBU**
 Cluj-Napoca

16 **GHEORGHE DINUȚĂ**
 Rîmnicu Vilcea

17 **ANGHEL PAVEL**
 Județul Ilfov

18 **STOICA LASCU**
 Constanța

19 **ANGHEL PAVEL**
 Ploiești

ANIVERSĂRI

20 **OTILIA GHERGHE**
 Manifestări consacrate sărbătoririi a 200 de ani de la nașterea lui Tudor Vladimirescu, în județul Gorj
 Manifestations consacrées à l'anniversaire de 200 ans depuis la naissance de Tudor Vladimirescu, dans de département de Gorj.
 Manifestations dedicated to the 200th anniversary from Tudor Vladimirescu's birth, in Gorj County. Торжества посвященные 200-летию со дня рождения Тудора Владимиреску в уезде Горж

22 **TRAIAN ALDEA.**
 Mihail Sadoveanu — 100 de ani de la naștere. Muzeul memorial din Vinători, Neamț
 Mihail Sadoveanu — 100 ans depuis sa naissance. Le musée memori alde Vinători, Neamț
 Mihail Sadoveanu — 100 years from its birth. The memorial museum from Vinători, Neamț
 100-лет со дня рождения Михаила Садовяну. Мемориальный музей из Вынатори-Нямц

OPINII—DEZBATERI

29 * * *
 Patrimoniul muzeal etnografic — document al istoriei poporului român. Le patrimoine muséal ethnographique — document de l'histoire géographique roumaine The ethnographic museum patrimony — a document of the Romanian historiography Музейный партимоний — этнографический документ румынской историографии

30 **dr. GEORGETA STOICA, dr. CORNEL IRIMIE**
 Colecțiile de etnografie, documente ale continuității și originalității culturii populare românești
 Les collections ethnographiques, documents de la continuité et de l'originalité de la culture populaire roumaine The ethnographic collections, documents of the continuity and originality of the Romanian folk culture
 Этнографические коллекции как документы оригинальности постоения румынской народной культуры

32 **BORIS ZDERCIUC**
 Așezările și gospodăria, ca document al permanenței și continuității
 Les agglomérations et la ferme paysanne en tout que document de la permanence et de la continuité de la culture populaire roumaine

- The settlements and the household as a document of the permanence and continuity of the Romanian folk culture
 Поселения и хозяйства как свидетельство постоянности и непрерывности культуры
 dr. PAUL PETRESCU
- 36 Colecțiile de etnografie, documente ale continuității și originalității culturii populare românești-arhitectura
 Les collections ethnographiques, documents de la continuité et de l'originalité de la culture populaire roumaine-architecture
 The ethnographic collections, documents of the continuity and originality of the Romanian folk culture—architecture.
 Этнографические коллекции как документы непрерывности и оригинальности румынской культуры — архитектура
- 39 dr. TANCREĐ BĂNĂȚEANU
 Portul popular, document al continuității și originalității culturii populare românești
 Le costume populaire, document de la continuité et de l'originalité de la culture populaire roumaine
 The national costume, a document of the continuity and originality of the Romanian folk culture
 Народный наряд как документ непрерывности и оригинальности румынской народной культуры
- 42 CORNELIU BUCUR
 Cercetarea istoriei civilizației tehnice populare, condiție a optimizării expozițiilor de etnografie pe linia demonstrării vechimii, continuității și unității civilizației și culturii populare românești
 La recherche de l'histoire de la civilisation technique populaire, condition de l'optimisation des expositions ethnographiques par la démonstration de l'ancienneté, de la continuité et de l'unité de la civilisation et de la culture populaire roumaine
 The research of the history of the folk technical civilization, a condition for optimizing the ethnographic exhibitions by demonstrating the oldness, the continuity and the unity of the Romanian folk civilization and culture.
 Исследование истории цивилизации народной техники как средство оптимизации этнографических выставках во доказательстве старины, непрерывности и единства цивилизации румынской народной культуры
- 49 DAN MUNTEANU
 Sinteza dezbaterilor
 La synthèse des débats
 The synthetis of the debates
 Синтез обсуждений
- 57 ANGHEL PAVEL
 „Limbaul creației artistice populare”
 „Le langage de la création artistique populaire”
 „The language of the folk artistic creation”
 «Язык народного художественного творчества»

MUZEE, COLECȚII, EXPOZIȚII

- 62 AUREL SÎNTIMBREANU, VOLKER WOLLMANN
 Complexul muzeistic al exploatării miniere Roșia Montană (județul Alba)
 Le complexe des musées de l'exploitation minière de Roșia Montană (departement d'Alba)
 The grouping of museum from Roșia Montană mines (Alba Country)
 Музейный комплекс шахтерной эксплуатации Рошиа Монтанэ (уезд Алба)
- 69 MIRCEA ANDREI
 O expoziție temporară consacrată doctorului Hilarie Mitrea și colecțiilor sale
 Une exposition temporaire dédiée au docteur Hilarie Mitrea et à ses collections
 A temporary exhibition dedicated to doctor Hilarie Mitrea and to his collections
 Временная выставка доктора Хилария Митря и его коллекции

INSTRUCȚIE—EDUCAȚIE

- 72 PAUL CORNEL CHITIC
 La Muzeul de artă contemporană românească din Galați.
 În premieră pe țară — muzică ambientală, semnată de Dumitru Capoianu
 Visite au Musée d'art contemporain roumaine de Galați
 Musique d'ambiance signée par Dumitru Capoianu — en première en Roumanie
 Visit to the Museum of contemporary art the Romanian from Galați
 Ambiental music signed by Dumitru Capoianu — a premiere in Romania
 В музее современного искусства в Галаци. Премьера — музыка за среда, по Думитру Капояну

EVIDENȚĂ, CONSERVARE, RESTAURARE

- 75 SPERANȚA DIACONESCU, ELENA ROMAN
 Probleme privind terminologia armelor medievale în istoriografia românească (II)
 Problèmes concernant la terminologie des armes médiévales dans l'historiographie roumaine (II)
 Problems concerning the terminology of medieval arms in the Romanian historiography (II)
 Проблемы терминологии средневекового оружия в румынской историографии (II)
- 92 DOINA MANEA, ELENA PANAIT-PĂRĂU
 Studiu comparativ privind metodele de fixare a cernelurilor solubile
 Etude comparative sur les méthodes de fixation des encres solubles
 Comparative study on the methods of fixing soluble inks.
 Сравнительное исследование методов фиксации растворимых чернил

